

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 50.

Lördagen den 17 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 403, med förslag till förordning om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 404, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 17:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 399, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*

Uti en till riksdagen den 14 mars 1919 avlåten proposition, nr 225, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m.

I sammanhang med förevarande proposition, som hänvisats till statsutskottet utom i vad den avsåge pensions- och indragningsstater-na samt jordbruksärenden, hade utskottet till behandling förehåft följande, inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 406, av herr *Thore*, nr 410, av herr *Hage*, nr 417, av herrar *Bärg* och *von Sneidern*, nr 420, av herrar *Eriksson* i Stockholm och *Bäcklund*, nr 422, av herr *Kjellberg* samt nr 423, av herr *Leo*.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt ovanberörda av herrar *Bärg* och von

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 50.

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Sneidern, herr Thore samt herr Kjellberg väckta motioner ävensom med avslag å de av herr Hage, herrar Eriksson i Stockholm och Bäcklund samt herr Leo i ämnet väckta motionerna måtte

1) godkänna vid utlåtet fogat förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst (bilaga A), med undantag dock i vad anginge dels de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, dels ock befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning;

2) i avseende å dyrtidstillägget för år 1919

a) medgiva, att till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och postsparbanken dyrtidstillägg finge utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes;

b) för bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid nedannämnda verk och institutioner å tilläggsstat för år 1919 anvisa

under sjätte huvudtiteln:

för försäkringsinspektionen ett reservationsanslag å kronor 34,900,

att av bidrag till försäkringsinspektionen direkt utgå;

för statens biografbyrå ett reservationsanslag å kronor 16,900,

att av avgifter för granskning av biografbilder direkt utgå;

under sjunde huvudtiteln:

för mynt- och justeringsverket ett reservationsanslag å kronor 62,200,

att av inkomst av myntning och justering direkt utgå;

för patent- och registreringsverket ett reservationsanslag å kronor 313,200,

att av patent- och varumärkes- samt registreringsavgifters medel direkt utgå; samt

för bankinspektionen ett reservationsanslag å kronor 22,900,

att av bidrag till bankinspektionen direkt utgå;

c) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid verk och institutioner, som icke ovan särskilt angivits, å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag anvisa

under andra huvudtiteln kronor 3,595,000

» tredje » »	528,000
» fjärde » »	28,400,000
» femte » »	18,695,000
» sjätte » »	10,250,000
» sjunde » »	11,250,000
» åttonde » »	11,770,000;

3) i avseende å dyrtidstillägget för år 1920

a) till bestridande av kostnaderna för nämnda förmån åt statens

befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1920 års riksstat anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 116,000,000,

b) förklara, att under år 1920 tills vidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst skulle bestridas, härför erforderliga belopp skulle utgå

beträffande befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, postsparbanken, försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket samt bankinspektionen av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestredes, samt

beträffande befattningshavare vid övriga verk och institutioner av det under mom. a) ovan omförmälda anslag.

Den i punkten 1) åberopade bilagan var av följande lydelse:

Förslag

till

kungörelse

med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

§ 1.

Mom. 1. Befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga, där ej i samband med reglering av avlöningsförmånerna annorlunda må vara bestämt, med nedan i denna författning angivna begränsningar och undantag uppbära dyrtidstillägg å följande i avlöningen ingående slag av kontanta förmåner, nämligen:

lön och lönetillägg;

tjänstgöringspenningar;

ortstillägg, dyrortstillägg och kallortstillägg;

arvode;

ålderstillägg och därmed jämförlig avlöningsförhöjning;

ersättning för bostad, bränsle, lyse, inkvartering och beklädnad;

inkvarterings- och servisbidrag;

dagavlöning och dagavlöningstillägg vid armén och marinen samt portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag;

krigslön;

docentstipendium vid statens högskolor;

extra lönetillägg;

provisoriskt avlöningstillägg;

tillfällig löneförbättring;

tillfälligt lönetillägg;

härads skrivares och landsfiskals förvaltningsbidrag;

*Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjäns-
m. m.
(Forts.)*

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

uppmuntringspenningar åt lotsar, kvarstående på gammal stat; samt

appbördsprovision vid telegrafverket, beräknad efter den för nästföregående år utgående provisionen, dock högst å så stort belopp, som svarar mot de tjänstgöringspenningar, vederbörande tjänsteman skolat uppbära, om han i enlighet med härför i gällande avlöningsreglemente givna bestämmelser hänförs till den mot hans lön svarande avlöningsklassen i avlöningsskalan för icke provisionsavlönade tjänstemän, samt lägst å stadgat minimibelopp av uppbördsprovision.

Mom. 2. Åtnjuter befattningshavare, som i mom. 1 omförmäles, i och för tjänsten efter vederbörande myndighets bestämmande beklädnersättning eller annan kontant ersättning, må jämväl å sådan ersättning dyrtidstillägg utgå, om och i den mån myndigheten, med hänsyn särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 till följd av stegringen i levnadskostnaderna beviljad förhöjning av ersättningen, prövar sådant av omständigheterna påkallat.

§ 2.

Dyrtidstillägget utgår, i enlighet med vad i § 3 närmare stadgas, i visst förhållande till ett grundtal, som av Kungl. Maj:t fastställles.

Grundtalet bestämmes sålunda, att sedan, med ledning av genom socialstyrelsens försorg verkställda beräkningar rörande den efter ingången av augusti månad 1914 inträdda ökningen i levnadskostnader, av Kungl. Maj:t fastställts det tal, som skall anses motsvara levnadskostnadsökningen, nämnda tal minskas med en niondel därav, varvid för det fall att det sålunda erhållna talet icke är jämnt delbart med 3, detsamma, därest det med högst $1\frac{1}{2}$ understiger närmast högre med 3 jämnt delbara tal, höjes till sistnämnda tal, men eljest sänkes till närmast lägre med 3 jämnt delbara tal.

Allt efter som inträffade förändringar i levnadskostnadernas allmänna läge därtill giva anledning, fastställer Kungl. Maj:t, med ledning av de av socialstyrelsen senast verkställda beräkningar rörande ökningen i levnadskostnader, nytt grundtal att äga tillämpning från och med den månad, under vilken Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, till den månad, under vilken Kungl. Maj:t må komma att på grund av ånyo inträdd förändring fastställa annat grundtal.

Närmare föreskrifter angående de beräkningar rörande ökningen av levnadskostnader, som skola av socialstyrelsen verkställas, meddelas av Kungl. Maj:t.

§ 3.

Dyrtidstillägget utgår å avlöningsförmåner, som icke överstiga 100 kronor för månad, efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet.

Överstiga avlöningsförmåner 100 kronor för månad, utgår dyrtidstillägg för den del därav, som utgör 100 kronor för månad, på sätt nyss sagts, samt för den del, som överstiger 100 kronor men icke 600 kronor för månad, efter ett procenttal, som motsvarar en tredjedel av

grundtalet. Å del, som överstiger 600 kronor för månad, utgår icke dyrtidstillägg.

§ 4.

Dyrtidstillägg beräknas endast å avlöningsförmåner, som utgå av statsmedel. Där avlöning bestrides dels av statsmedel och dels av andra medel, beräknas dyrtidstillägg endast å den del därav, som utgår av statsmedel; dock att dels dyrtidstillägg åt befattningshavare vid universiteten, de allmänna läroverken och navigationsskolorna beräknas å hela det belopp, vartill i § 1 angivna slags avlöningsförmåner författningsenligt uppgå, utan avseende därå att till bestridande av nämnda läroanstalters utgifter användas jämväl andra medel än statsmedel, dels beträffande biträdande lärare vid musikaliska akademien, till vilkens avlöande akademien lämnar tillskott av egna medel, dyrtidstillägg beräknas jämväl å sådant tillskott, i den mån ersättningen icke utgår efter högre belopp än 175 kronor för undervisningstimme i veckan, dels ock till förste notarie i domsaga, vikarie för förste notarie och den, som förordnats att förvalta häradshövdingämbete, dyrtidstillägg bestrides av statsmedel även i den del av utgående arvode, som gottgöres statsverket genom avdrag å häradshövdingens avlöningsmedel.

Om häradshövdingens avlöningsförmåner av de i § 1 mom. 1 angivna slag icke uppgå till det belopp, varå dyrtidstillägg högst må beräknas, likställes med avseende å dyrtidstillägg så stor del av hans övriga inkomster i tjänsten, som motsvarar skillnaden, med berörda slags avlöningsförmåner, och äger han att jämväl därå uppbära dyrtidstillägg av statsmedel.

Dyrtidstillägg beräknas även å författningsenligt utgående inkvarterings- och servisbidrag, som gäldas av andra medel än statsmedel.

Befattningshavare vid allmänt läroverk och vid högre lärarinneseminarier åtnjuta dock icke dyrtidstillägg å hyresersättning.

§ 5.

Befattningshavare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjuter ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, äger att utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom. För den, som har tjänstledighet av annan anledning, minskas dyrtidstillägget i samma proportion som förhållandet mellan den under ledigheten uppburna avlöningen och den avlöning, som skolat utgå, därest befattningshavaren icke åtnjutit dylik ledighet.

§ 6.

Till befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning till siffran bestämts av Kungl. Maj:t, utbetalas dyrtidstillägg under iakttagande i tillämpliga delar av de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna.

Ang. dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m.
(Forts.)

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

§ 7.

Till innehavare av sådan befattning i statens tjänst, för vilken avlöningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag eller av Kungl. Maj:t och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder, skall den myndighet, som äger bestämma avlöningen, lämna dyrtidstillägg, därest och i den mån myndigheten, med hänsyn särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 till följd av ökningen i levnadskostnader beviljad avlöningsförhöjning, anser sådant av omständigheterna påkallat, därvid de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna skola äga motsvarande tillämpning med iakttagande tillika, att till sådana icke ordinarie befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikation eller flitpenningar, dyrtidstillägg må utgå med högst hälften av vad dyrtidstillägg å dem tilldelade belopp enligt berörda bestämmelser skolat utgöra.

§ 8.

För befattningshavare, som av statens medel åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, beräknas dyrtidstillägget å de sammanlagda avlöningsförmånerna och utbetalas vid den befattning, som medför högsta avlöningen eller, därest avlöningarna äro lika, vid den befattning, till vilken han först blivit befordrad.

§ 9.

Mom. 1. Från åtnjutande av dyrtidstillägg undantagas:

- 1:o) arbetarpersonalen vid telegrafverkets linjedistrikt;
- 2:o) arbetarpersonalen vid statens järnvägars byggnadsarbeten för nya linjer, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag; samt
- 3:o) arbetarpersonalen vid statens vattenfallsverk.

Mom. 2. Avlöning på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet medför icke rätt till dyrtidstillägg enligt denna kungörelse.

§ 10.

Befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och vid tekniska skolan i Eskilstuna må tilldelas dyrtidstillägg efter de grunder, som i denna kungörelse äro fastställda; dock med iakttagande att dyrtidstillägg skall beräknas ej blott å de avlöningsförmåner, som äro för vederbörande befattningshavare å stat uppförda, utan även å den höjning i avlöningen, som i form av provisorisk lönereglering eller tillfällig löneförbättring tillerkänts dem genom bidrag av stat och kommun eller från enskild donation, samt under villkor, att halva kostnaden för dyrtidstillägg bestrides av vederbörande kommun.

§ 11.

Med befattningshavare i statens tjänst likställas i avseende å rätt till dyrtidstillägg befattningshavare vid flottans pensionskassa och

folkskollärarnas pensionsinrättning samt indelt manskap vid krigsmakten.

§ 12.

Om befattningshavare under året avlidit, innan honom tillkommande dyrtidstillägg till fulllo utbetalts, övergår hans rätt härutinnan till storbhuset.

Ang. dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst m. m.
(Forts.)

§ 13.

Till hjälp vid dyrtidstilläggets uträkning utfärdar Kungl. Maj:t nödiga tabeller.

§ 14.

Dyrtidstillägget utbetalas månadsvis i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 juni 1920; dock att enligt de i kungörelsen meddelade bestämmelser dyrtidstillägg skall utgå även för den del av år 1919, som förflutit innan kungörelsens ikraftträdande, varjämte skall iakttagas, att för de två första kvartalen av samma år det i § 2 omförmälda grundtal skall vara 147.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *C. G. Ekman, Waldén, Bengtsson* i Norup, *Nilsson* i Landeryd, *Erlansson* och *Mossberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt ovanberörda av herrar *Thore* och *Kjellberg* väckta motioner ävensom med avslag å de av herrar *Bärg* och von *Sneidern*, herr *Hage*, herrar *Eriksson* i Stockholm och *Bäcklund* samt herr *Leo* i ämnet väckta motioner måtte

1) godkänna vid reservationen fogat förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst (bilaga 1), med undantag — — — pensionsinrättning;

2) i avseende å dyrtidstillägget och dyrtidshjälp för år 1919

a) medgiva, att — — — dyrtidstillägg och dyrtidshjälp må utgå — — — i övrigt bestredes;

b) för bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp — — — bankinspektionen direkt utgå;

c) till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare — — — 11,770,000;

3) i avseende å dyrtidstillägget och dyrtidshjälp för år 1920

a) — — —;

b) förklara — — — kostnaderna för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp åt befattningshavare — — — omförmälda anslag; samt

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

av herr *Wrangel*, som förklarar att han icke kunnat biträda utskottets hemställan beträffande grundtalets storlek, utan ansett, att grundtalet borde beräknas efter fyra femtedelar (i stället för åttaniondelar) av talet för kostnadsökningen samt att grundtalet för närvarande borde bestämmas till 135, varigenom en besparing av omkring 20 miljoner kronor skulle uppstått.

Det av herr C. G. Ekman m. fl. reservationsvis framlagda kungörelseförslaget lydde sålunda:

§ 1.

Lika med utskottets förslag.

§ 2.

Dyrtidstillägget utgår — — — fastställles.

Grundtalet bestämmes — — — minskas med en sjättedel därav,
— — — delbara tal.

Allt efter — — — av Kungl. Maj:t.

§§ 3—7.

Lika med utskottets förslag.

§ 8.

Dyrtidshjälp, beräknad dels för befattningshavares hustru, om han vid årets ingång var gift, dels för husföreståndarinna, vid samma tidpunkt anställd hos befattningshavare, som var änkring, änka eller fränskild och underhöll barn under 15 års ålder, och dels för barn under 15 års ålder, vilka befattningshavare vid samma tidpunkt underhöll, utgår, med här nedan angivna undantag och förbehåll,

till befattningshavare i statens tjänst, som vid årets ingång innehade ordinarie anställning, samt

till sådana i statens tjänst anställda icke ordinarie befattningshavare, arméns och marinens manskap inbegripet, som vid årets ingång innehade anställning med en daglig arbetstid, i medeltal — oavsett ferier, semester och därmed jämförlig ledighet — icke understigande vad som för den ordinarie personalen vid samma eller jämförlig statsinstitution är såsom minimum i allmänhet stadgat.

Dyrtidshjälp för barn, vars föräldrar vid nämnda tidpunkt båda innehade anställning som nu är sagd, utgår endast till fadern, eller, om föräldrarna icke sammanleva, till den av dem, som har vårdnaden om barnet. För hustru, som själv åtnjuter dyrtidstillägg såsom befattningshavare, samt för husföreståndarinna eller barn, som själv åtnjuter dyrtidstillägg såsom befattningshavare eller pensionär, utgår icke dyrtidshjälp.

Dyrtidshjälp får tillgodonjutas för samma tid, för vilken rätt till dyrtidstillägg äger rum, dock att för tid, under vilken befattningshavare på grund av inkallelse till militär tjänstgöring är förhindrad

uppehålla befattningen, dyrtidshjälp utgår, även om dyrtidstillägg därunder icke må uppbäras.

*Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

§ 9.

Dyrtidshjälpen utgår, för år räknat, så länge det i § 2 omfördälda grundtal överstiger 125, med följande belopp, nämligen:

då det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under närmast föregående år haft att erlægga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt (äkta makars taxeringar sammanräknade), utgör

högst 1,000 kronor: med 225 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 112 kronor 50 öre för varje barn;

från 1,000 till och med 2,000 kronor: med 180 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 90 kronor för varje barn;

från 2,000 till och med 3,000 kronor: med 135 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 67 kronor 50 öre för varje barn; samt

från 3,000 till och med 6,000 kronor: med 90 kronor för hustru eller husföreståndarinna och med 45 kronor för varje barn.

Befattningshavare, som under närmast föregående år enligt nämnda förordning haft att erlægga skatt för beräknat belopp av mera än 6,000 kronor (äkta makars taxeringar sammanräknade), äger icke tillgodonjuta dyrtidshjälp.

Nedgår grundtalet till 125 men icke till 50, skall dyrtidshjälpen utgå

vid ett grundtal av	125	intill	100	med	tre	fjärdedelar,
» » » »	100	»	75	»	hälften	samt
» » » »	75	»	50	»	en	fjärdedel,

allt av ovan angivna belopp.

Nedgår grundtalet till 50 eller därunder, skall dyrtidshjälp icke utgå.

Nytt grundtal äger tillämpning från och med det kvartal, under vilket Kungl. Maj:ts beslut därom kungjorts, till det kvartal, under vilket Kungl. Maj:t må komma att fastställa annat grundtal.

§ 10.

För befattningshavare, som av statens medel åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, beräknas dyrtidstillägget å de sammanlagda avlöningsförmånerna och utbetalas vid den befattning, som medför högsta avlöningen eller, därest avlöningarna äro lika, vid den befattning, till vilken han först blivit befordrad. Dyrtidshjälp utgår endast för en av befattningarna, nämligen den, vid vilken dyrtidstillägget utbetalas.

Sammanlagda beloppet av dyrtidstillägg och dyrtidshjälp enligt denna kungörelse må icke i något fall överstiga det belopp, vartill dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst högst får uppgå.

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

§ 11.

Mom. 1. Från åtnjutande av såväl dyrtidstillägg som dyrtidshjälp undantagas:

- 1:o) arbetarpersonalen vid telegrafverkets linjedistrikt;
- 2:o) arbetarpersonalen vid statens järnvägars byggnadsarbeten för nya linjer, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag; samt
- 3:o) arbetarpersonalen vid statens vattenfallsverk.

Mom. 2. Avlöning på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet medför icke rätt till dyrtidstillägg eller dyrtidshjälp enligt denna kungörelse.

§ 12.

Befattningshavare vid tekniska skolan i Stockholm och vid tekniska skolan i Eskilstuna må tilldelas dyrtidstillägg och dyrtidshjälp efter de grunder, som i denna kungörelse äro fastställda; dock med iakttagande att dyrtidstillägg skall beräknas ej blott å de avlöningsförmåner, som äro för vederbörande befattningshavare å stat uppförda, utan även å den höjning i avlöningen, som i form av provisorisk lönereglering eller tillfällig löneförbättring tillerkänts dem genom bidrag av stat och kommun, eller från enskild donation, samt under villkor, att halva kostnaden för dyrtidstillägg och dyrtidshjälp bestrides av vederbörande kommun.

§ 13.

Med befattningshavare i statens tjänst likställas i avseende å rätt till dyrtidstillägg och dyrtidshjälp befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning samt indelt manskap vid krigsmakten.

§ 14.

Om befattningshavare under året avlidit, innan honom tillkommande dyrtidstillägg och dyrtidshjälp till fullo utbetalts, övergår hans rätt härutinnan till stärbhuset.

§ 15.

Till hjälp vid dyrtidstilläggets uträkning utfärdar Kungl. Maj:t nödiga tabeller.

§ 16.

Dyrtidstillägget utbetalas månadsvis och dyrtidshjälp kvarsalsvis i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt gäller till och med den 30 juni 1920; dock att enligt de i kungörelsen meddelade bestämmelser dyrtidstillägg och

dyrtidshjälp skola utgå även för den del av år 1919, som förflutit innan kungörelsens ikraftträdande, varjämte skall iakttagas, att för de två första kvartalen av samma år det i § 2 omförmälda grundtal skall vara 138.

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst

M. M.
(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman, mina herrar! Det ärende, som herrarna nu gå att pröva, är ju av den beskaffenhet, att utgången av detsamma måste väcka ett livligt intresse hos statens befattningshavare.

Tyvärr ha ännu icke dyrtidsförhållandena i någon kännbar grad släppt efter, utan fortfarande ha vi att dras med en prisbildning, som icke kan bekämpas eller rättare sagt övervinnas utav befattningshavarna på annat sätt, än att statsverket måste även i fortsättningen träda till. Innan jag går närmare in på prövningen av det föreliggande förslaget tillåter jag mig med ett par ord omnämna detta ärendes tidigare behandling i riksdagen. Redan 1916 visade riksdagen sitt intresse för denna sak; visserligen anvisades då endast 4 miljoner kronor, men redan 1917 beviljades 30 miljoner kr. för detta ändamål, och 1918 vid lagtima riksdagen beviljades 105 miljoner kr.

Under 1918 inträdde emellertid så brydsamma förhållanden, att regeringen ansåg sig böra sammankalla en urtima riksdag för att vid denna upptaga ärendet till förnyad omprövning, och vi veta, att då beslöts ett ytterligare anslag på 60 miljoner kr. till krigstidstillägg och krigstidshjälp.

Det är ganska naturligt, att när man blev tvungen att gå så vitt i fråga om extra anslag, och det inte såg ut till att bli någon lindring i förhållandena, så påkallade detta, att man vidtog åtgärder, varigenom man kunde få en grund efter vilken dyrtids- eller kristidsanslagen skulle utgå.

Det har särskilt från befattningshavarna riktats åtskilliga anmärkningar mot det sätt, varpå det utav 1918 års riksdag beslutade tillägget utgick, därför att man klagat över, dels att den s. k. grundplåten icke tillkom alla befattningshavare, såsom de hade rätt att påräkna, dels att denna grundplåt verkade så, att en befattningshavare, som var i statens tjänst under de första dagarna av år 1918, kunde lyfta denna grundplåt och sedan lämna sin befattningshavare, under det den, som sedermera inträdde för att fullgöra hans funktion under återstående delen av året, blev i avsaknad av denna grundplåt.

Det blev snart klart för mig, att jag, för att få någon rätsida på denna fråga, måste tillkalla särskilda sakkunniga. Jag tillät mig därför tillkalla särskilda sakkunniga, för att utarbeta de grunder efter vilka dessa dyrtidstillägg skulle utgå. Men det hade också framträtt allt tydligare och tydligare behovet av att man finge en jämförelse mellan de lönevillkor, under vilka statens befattningshavare utövade sin gärning, och de lönevillkor, efter vilka de i privat tjänst anställda utövade sin gärning. Detta var så mycket mera

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

nödvändigt, som ifrån statstjänarnas sida den uppfattningen hävdades, att staten dittills hade i så ringa grad tillgodosett deras intressen, att det rent av var en fara för statsmaskineriet, om icke kraftiga och hastiga åtgärder vidtogos i syfte att jämställa statens befattningshavare med befattningshavarna i den privata näringsverksamheten.

Den utredning, som genom socialstyrelsen utfördes, gav dock till resultat, att innan urtima riksdagen hade fattat sitt beslut, så kunde staten säga, att den stod i främsta linjen i fråga om att tillgodose sina befattningshavares anspråk.

Emellertid har ju fortfarande dyrtidstrycket varit sådant, att man även i fortsättningen måste vidtaga åtgärder, varigenom staten icke allenast hävdar sin ställning, utan, också hävdar den så, att statens befattningshavare icke ha det sämre ställt, än vad befattningshavarna ha i den enskilda företagarverksamheten.

Vad som under diskussionen utgjort den springande punkten, när man nu skulle övergå till att efter nya grunder tilldela befattningshavarna kristidstillägg, har varit: antingen om man fortfarande skulle tillämpa ett fixt system, där den ena riksdagen bestämde de belopp, som utan några förändringar skulle utgå tills nästa riksdag hunnit fatta position i samma ärende, eller om man skulle tillämpa en glidande skala, så lagd, att den kunde ansluta sig till prisfluktuationerna ute i den allmänna livsmedelsmarknaden och därigenom, så att säga, automatiskt hålla uppe en utfyllnad i de ordinarie lönerna, tills vi hunnit in i sådana ekonomiska förhållanden, att det var möjligt att säga, att man kunde reglera över hela linjen.

De sakkunniga ha haft att ta ställning till dessa frågor, och de sakkunniga ha då inför detta problem stannat vid förordandet av den glidande skalan och räknat ut ett grundtal, efter vilket man skulle tilldela befattningshavarna kristidstillägg, så lagt, att för de första hundra kronorna per månad, som befattningshavarna lyft i form av lön eller inkomst i övrigt, skulle utgå ett dyrtidstillägg, beräknat efter 150 procents ökning av lönen eller inkomsten, och att i fråga om de belopp, som ligga mellan 100 och 550 kronor, skulle utgå 60 procent av lönen eller inkomsten.

Det är alldeles tvdligt, att det skulle uppresas sig vissa invändningar mot att övergå till ett så okänt system som den glidande skalan. Emellertid har redan Stockholms stad tillämpat systemet för någon tid under 1918. och man har lagt det indextal, som socialstyrelsen med vissa mellanrum låter offentliggöra, till grund för bedömandet av de tilläggsbelopp, som skola utgå.

Då jag hade att ta ställning till detta spörsmål, så var det åtskilligt vanskeligare för mig att ta ställning till detsamma, än vad det exempelvis varit för dem, som hade att lägga fram ett förslag avseende endast Stockholms stad. Stockholms stad har nämligen icke sedan år 1914 vare sig i det ena eller andra avseendet vidtagit några regleringar eller omorganisationer, som kunde ha något egentligt inflytande på befattningshavarnas inkomst, men däremot har staten vidtagit åtskilliga åtgärder, som så till vida förändrat ställningen,

att vi icke i dag kunna räkna med samma löner, med vilka vi räknade 1914, utan jag skulle tro, att från och med detta års ingång så har det kommit att skjutas till de gamla lönerna i runt tal mellan 40 och 50 miljoner kronor.

Det är ju naturligt, att om man under sådana omständigheter tar ett indextal 1914, som ansluter sig till de levnadskostnader, som då existerade, men har att räkna med ett helt annat lönebelopp för befattningshavarna, än man hade 1914, så blir det vanskligt att bedöma, i vilken utsträckning man skulle tillgodose befattningshavarnas berättigade intressen och å andra sidan ta vederbörlig hänsyn till statens intressen.

Emellertid syntes det mig, att den glidande skalan i själva sin innebörd har så många fördelar, att man fick göra ett försök att komma förbi den svårigheten, som låg i dessa olika utgångspunkter, och jag tror, att det var en riktig åtgärd, när jag för min del tillmötesgick båda intressena genom att i någon mån sänka de grundtal, som av kommitterade uträknats, vilket jag sedermera skall komma till.

Hittills har, jag höll på att säga, *alla*, som behandlat detta ämne, varit eniga om att införa den glidande skalan, men när det gällt att bedöma, under vilka former tilläggsbeloppen skulle utgå till befattningshavarna, ha skiljaktiga meningar framträtt, vilket särskilt har blivit aktuellt nu av den anledningen, att både utskottet och första kammaren tagit ställning till frågan.

Det har från vissa håll hävdats den uppfattningen, att dyrtids-tillägget icke får betraktas som något sorts understöd till befattningshavarna för att de därmed skulle möta dyrtiden, utan tillägget skulle betraktas helt enkelt såsom lön: det skulle vara ett belopp, som borde inräknas i lönen som sådan. Den uppfattningen har hittills icke av riksdagen godkänts. Tvärtom har riksdagen för varje gång den haft att taga ställning till denna fråga, hävdat en motsatt ståndpunkt. År 1916, när det första anslaget utgick, intog riksdagen bestämt den ståndpunkten, att vad som beviljades vore enbart kristidshjälp, och att denna endast skulle utgå till familjeförsörjare. Man ställde då såsom villkor för åtniutande av denna familiehjälp, att befattningshavarna icke skulle skatta för en inkomst till staten av över 2,000 kronor. År 1917 ansåg man sig böra höja detta belopp och medtog då alla dem, som erlagt skatt för ett belopp av t. o. m. 3,000 kronor. Vid 1918 års ordinarie riksdag höjdes återigen detta belopp från 3,000 till 4,000 kronor, och vid 1918 års urtima riksdag ansåg man, att de sociala bekymren voro så tillspetsade, att man måste besluta, att familjehjälp skulle utgå till alla sådana familjer, vars målsman erlade skatt för en inkomst av intill 5,000 kronor.

Riksdagen har som synes hittills varit mycket bestämd i sin uppfattning, att olika belopp skulle utgå å ena sidan till personer, som icke grundat familj, och å andra sidan till personer, som äro familjeförsörjare. Den av riksdagen hittills tillämpade principen synes mig riktig därför att den lämnar det största bidraget till sådana befattningshavare som äro i det största behovet av understöd. Emel-

*Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

lertid har sakkunniga gått en annan väg och föreslå att till varje befattningshavare skall utgå ett tillägg uträknat efter vissa grunder oberoende av om han har familj att underhålla eller icke. Denna kristidsreglering berör i runt tal 100,000 befattningshavare, och av dessa ha omkring 20,000 en inkomst, som understiger 1,000 kronor per år. Dessa senare befattningshavare äro att söka bland arméns och marinens stamanställda manskap; vilka dock utöver den kontanta lönen ha kost och logis i kronans hus. Dessutom äro en del av dem anställda vid rikets hospital. Vi ha vidare en hel del yngre personer inom telegrafverket, såsom telegrambud m. fl. Och slutligen finnes bland denna grupp ett avsevärt antal, som endast ha ett litet uppdrag för statsverkets räkning för vilka detta lönebelopp räknas såsom biinkomst, i övrigt ha de sin utkomst av annan verksamhet.

Jag har nu utgått ifrån, att man icke kan jämställa de nu berörda kategorierna med sådana statens befattningshavare, på vilka det vilar en hårdare och tyngre försörjningsplikt. Därför har jag ansett, att det är riktigt för dessa att lägga grundtalet efter en lägre skala och genom den besparing, som därigenom uppstår, kunna disponera över ett belopp, medelst vilket jag kan ge ett visst bidrag till dem, som ha att underhålla familj, ett bidrag, som utgår i anslutning till familjens storlek.

Nu har det sagts, att även om detta förslag innehåller vissa förtjänster, så kan emot detsamma framhållas, att de personer, vilka skola uppbära familjehjälpen, ej själva vilja emottaga densamma. Ja, mina herrar, jag är inte så säker på att detta spörsmål är riktigt korrekt uppfattat. Jag har ju också stått i kontakt med dem det vederbör. Jag har fått en massa telegram rörande denna fråga. Jag skall villigt erkänna, att de flesta av dessa telegram gå i riktningen: bort med familjehjälpen och hit med tillägget. Det bör dock icke förgätas att samtliga dessa uttalanden varit åtföljda av kravet på att grundtalet ej finge understiga 150 % och det vill jag säga att kan man åstadkomma tillräckliga medel, så skadar det naturligtvis icke familjeförsörjarnas intressen om de ogifta befattningshavarna erhålla ett något högre tillägg. Men det finnes också andra till mig gjorda framställningar, som givit ett uttryck för den uppfattningen, att då en befattningshavare i lägre grad konsumerar ända till 90 % av sin lön för att upphålla sig och sin familj så bör han komma i besittning av något större tillägg.

Mot den invändningen, att familjehjälpen skulle stå hindrande i vägen för en slutlig avveckling av kristidstilläggen, vill jag anmärka, att jag vidtagit den åtgärd i propositionen att familjehjälpen skulle, liksom tilläggen enligt den glidande skalan förminskas i samma mån som prisindexen sjunker, familjehjälpen skulle försvinna på ett så tidigt stadium av detta system, att den icke skulle finnas kvar vid en tidpunkt, då man finner sig böra inarbета större eller mindre del av det utgående tillfälliga tillägget i den bestående lönen. Jag har därför den bestämda uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag är med hänsyn till de tillgångar, vi ha att röra oss med och med hänsyn till befattningshavarnas intressen väl avvägt.

Emellertid ha såsom jag redan antytt målsmännen för befattningshavarna ingivit framställningar om att det förslag, som av Kungl. Maj:t framlagts, icke skulle godkännas, utan har man krävt, att sakkunnigas förslag skulle tillämpas med en grundpenning av 150 %. Redan på ett tidigt stadium av sakkunnigas arbete kände jag mig skyldig att meddela dessa, huru stort belopp Kungl. Maj:t kunde anse sig disponera uti budgeten för krigstidstillägg. Detta var jag tvungen till av två anledningar, dels därför att statsverkspropositionen måste föreläggas riksdagen, innan de sakkunniga voro färdiga med sitt yttrande, och dels ur den synpunkten att regeringen måste taga ställning till frågan om de ekonomiska konsekvenserna. Vi beräknade då, att i budgeten skulle för detta ändamål kunna disponeras högst 225 miljoner kronor för år 1919. Av dessa 225 miljoner skulle omkring 10 miljoner disponeras på åttonde huvudtiteln, de återstående medlen skulle utav sakkunniga fördelas mellan övriga befattningshavare. Kommitterade räknade då ut, att med den glidande skalan, och med det grundtal, de stannat för, skulle kostanderna för krigstidstillägget för år 1919 under förutsättning att indexen hölle sig kvar under hela 1919, bli omkring 210 miljoner kronor för befattningshavare och omkring 17 miljoner kronor för f. d. befattningshavare m. fl. Genom dessa beräkningar skulle således sakkunniga komma 10 miljoner kronor över det belopp, Kungl. Maj:t beräknat, att man kunde disponera. Men då tröstade sakkunniga sig med att indexen under senare delen av 1919 skulle sjunka, varigenom man skulle kunna bibehålla de 150 procenten i grundtal.

Då jag emottog sakkunnigas betänkande, voro vi ett stycke in i januari månad detta år. Jag hade därför liksom på känn, att de personaluppgifter, kommitterade lagt till grund för sina kalkyler, icke kunde hålla streck, icke därför att kommitterade icke räknat riktigt och korrekt — det är min plikt, och jag känner det såsom en mycket kär plikt, att kunna säga, att kommitterades arbete är synnerligen samvetsgrant och ur alla synpunkter förtjänstfullt utfört — utan därför att sakkunniga måst räkna med en del obekanta faktorer. När man talar om krigstidstilläggen gäller det att icke enbart räkna med på stat anställda personer, utan det gäller att räkna med samtliga befattningshavare, som ha något uppdrag i statstjänst, och kommitterades beräkningar vila till viss del på den av statsutskottets under urtima riksdagen verkställda uträkning och dels på riksdagens beslut i fråga om provisorisk lönerereglering för vissa verk och inrättningar. Men i de beräkningar som ligga till grund för den provisoriska regleringen hade man icke räknat med den extra personalen, som naturligtvis måste i viss mån beröras av en provisorisk lönerereglering av sådan omfattning som den, vilken genomfördes under förra året. Det är nämligen otänkbart att göra en så avsevärd löneökning åt den ordinarie personalen utan att även i någon mån få öka lönerna till den extra personalen.

Ganska tidigt blev det därför klart för mig, att särskilt vid statens järnvägar skulle icke de beräkningar hålla streck, som av kommitterade gjorts, och detta på den grund, att det vid järnvägarna

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

anställts en del ny personal. Riksdagen räknade med att den provisoriska lönereregleringen för statens järnvagnar skulle för år 1919 kosta 5,780,000 kr., men av uppgifter, som jag inhämtat under februari månad i år, framgår, att den provisoriska löneregleringen jämte personalökningen vid statens järnvagnar ökar dess utgifter med i runt tal 14 miljoner kronor under år 1919 i stället för beräknade 5,8 miljoner. Härav följer automatiskt en ökning av de belopp, som erfordras för krigstidstillägg. Då jag erfor detta, ansåg jag skaligt att även göra förfrågningar hos två andra verk, som bland sin personal hava ett avsevärt antal extra befattningshavare. Av de svar jag erhöll från telegrafverket och postverket räknade jag ut: att ökningen under år 1919 kunde vid postverket beräknas till 4,400,000 kronor i stället för av sakkunniga beräknade 2,400,000 kronor, och att telegrafverkets ökning, som av sakkunniga beräknats i stället till 2,150,000 kronor, borde upptagas till 8,947,000 kronor. Denna senare avsevärda ökning har framkallats därav, att telegrafverket vid innevarande års ingång övertagit personalen vid Stockholmstelefon.

När jag höll på med mina beräkningar för att fastställa propositionens slutsiffra, hade jag liksom på känn, att det skulle behövas några miljoner kronor för att täcka vad som skulle komma från dessa okända håll. Jag ansåg mig därför böra sänka grundtalet från 150 till 135 %. Genom denna anordning erhöll jag förutom 14 miljoner kronor till familjehjälp ytterligare ett belopp av 6 miljoner kronor allt under förutsättning, att den av sakkunniga tänkta sänkningen av prisindexen inträffade; med dessa 6 miljoner räknade jag att täcka de då okända utgifterna utan att behöva besvara riksdagen om ökat anslag. Sedan emellertid propositionen avlämnats till riksdagen erhöll jag såsom redan nämnts uppgifter från telegrafverket och postverket, vilka ökade utgifterna med ytterligare omkring 4 miljoner kronor. Det är bland annat dessa 4 miljoner kronor, som föranlett såväl utskottet som reservanterna att genom en omläggning av skalorna söka nå vissa besparingar i syfte att hålla tilläggen inom ramen för anslagskravet.

Jag har velat lämna denna lilla redogörelse, därför att jag befarar att denna sak annars kan ge anledning till en onödig diskussion. Vid behandlingen av detta ärende har jag känt det som en plikt att gå fram till riksdagen med ett förslag om dyrtidshjälp så tilltaget, att det skulle tillfredsställa ganska långt gående anspråk från statens befattningshavares sida. Om jag icke lyckats häri är det icke brist på god vilja att av tillgängliga medel åstadkomma det bästa möjliga resultat.

Jag vill nu ändock säga några ord till slut om den rent ekonomiska sidan av saken. Jag känner detta såsom en bjudande plikt, därför att jag såsom gammal fackföreningsman, såsom gammal lönerreglerare har kommit i en mången gång skev ställning på grund av det uppdrag jag har att å ena sidan tillfredsställa befattningshavarnas krav och å andra sidan vända mig till skattedragarna med anhållan om medel för att kunna vidtaga dessa regleringar. Det är ganska naturligt, att vid avvägningen av dessa intressen ingen av

parterna blir glad, ty den som skall få tillägg tycker, att man är en orimlig snålvarg, som inte släpper till medel ordentligt, och den som skall ge säger i alla möjliga tonarter: det är ingen hejd i an-
språken.

Den nu föreliggande frågan berör i runt tal 100.000 befattningshavare, varav vid de affärsdrivande verken äro anställda ungefär 50,000. Dessa senare ha ofta framhållit att de ha rätt att fordra, att kommunikationsverken så anpassa sina taxor och i övrigt så ordna sin affärsverksamhet, att de kunna utan tillskott av staten betala de ersättningar, som de hos dem anställda befattningshavarna äga berättigad anledning att kräva. Jag är den förste att erkänna, att så både bör och måste ske under normala förhållanden. Men jag tvivlar på att vi nu ytterligare kunna öka taxorna vare sig vid statens järnvägar eller inom post- eller telegrafväsendet, åtminstone icke i någon avsevärd mån, i syfte att genom denna ökning i inkomsterna täcka de ökade behoven. När jag såg, att kristidstillägget för år 1919 vid statens järnvägar skulle enligt sakkunnigas beräkningar betinga en kostnad av 76 miljoner kronor, ansåg jag mig skyldig att fråga statens järnvägars förvaltning, om man med tillgängliga taxor kunde bära de ökade utgifter, som här vore i fråga. Jag erhöll då det svaret, att till följd av de vikande konjunkturerna statens järnvägar icke kunde bära dessa ökade utgifter. Järnvägsstyrelsen betonade dessutom att verket av samma anledning ej heller kunde bära de utgifter, som föranleddes av urtima riksdagens beslut angående krigstidstillägg för senare delen av 1918. Styrelsen ifrågasatte därför att jag genom en proposition till riksdagen skulle begära, att dessa 100 miljoner kronor täcktes av skattemedel. Det är uppenbart, att om man för behovens fyllande inte allenast måste vända sig till den stora allmänheten med ökade taxor utan kommer med direkta skattedebetsdilar, blir spörsmålet av ännu mera delikat natur. Det är mot bakgrund av denna ekonomiska situation, som jag har haft att pröva det förslag, jag nu har framlagt till riksdagens behandling. Detsamma har, som jag tillät mig säga, ej vunnit statskottets anslutning, utan dettas majoritet har ansett, att den mening, som företrädades av sakkunniga, nämligen att dyrtidstillägget skulle utgå utan familjebidrag, är den mest bärande.

Jag har nu här för kammaren angivit de synpunkter, som varit för mig vägledande. I ekonomiskt hänseende är det statsverket likgiltigt, vare sig andra kammaren skulle biträda utskottets eller den skulle biträda reservanternas förslag. Sålunda: ur rent statsfinansiell synpunkt är detta likgiltigt. Då återstår att finna vilket förslag, som anars kan vara det lämpligaste att ställa mot första kammarens beslut, ty, som herrarna kanske behagat finna, har första kammaren på det sättet behandlat frågan, att den anslutit sig till general Wrangels reservation. Det synes mig, att riksdagen icke kan skilja sig ifrån denna fråga genom att giva ett mindre belopp till statens befattningshavare än det, som är beräknat uti endera utskottsmajoritetens eller reservanternas, Carl Ekmans m. fl., förslag. Det förhåller sig visserligen så, att största kontingenten av befatt-

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattning-
s havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.

(Forts.)

ningshavarna med innevarande år erhållit ett provisoriskt lönetillägg, men alla statens befattningshavare ha icke fått tillträda ökade löner, och vid sådant förhållande skulle måhända beloppet bli för litet till dessa, som ej ha fått vare sig någon reglering av sin lön eller tillfälligt tillägg därefter.

Jag skall inte uttala mig om vilket av de två föreliggande förslagen, som kan vara det lämpligaste att antaga. Jag förmodar, att den saken klarera herrarna bättre utan mina råd och anvisningar. Jag har ändock känt ett behov att inför kammaren lägga fram förhållandena, sådana som de ha utvecklat sig under behandlingen, och nu få herrarna besluta så, som det är mest tjänligt för dem, till vars förmån förslaget är framlagt.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Vi ha ju på förmiddagen haft både många och långa tal, och jag är övertygad om att man icke gagnar själva saken och framför allt icke de många ärendens behandling som vi ha kvar på föredragningslistan genom att fortsätta med långa anföranden. Jag skall därför yttra mig kort och särskilt bara angiva de huvudskäl, som föranlett mig att reservera mig mot utskottets utlåtande.

När den avdelning inom utskottet, som behandlat denna fråga, framlade de synpunkter, från vilka man utgätt vid prövningen av den kungliga propositionen, så väckte det genast ett visst uppseende, att familjetillägget var struket. Detta är för oss reservanter huvudskälet varför vi icke kunnat ansluta oss till utskottsbetänkandet.

Vi tilläto oss i vår reservation framlägga en tabell över den inverkan, som, om utskottets förslag ginge igenom, detsamma skulle få dels för de gifta och dels för de ogifta. Som kammarens ledamöter behagade finna, får enligt utskottets förslag en ordinarie befattningshavare med 1,000 kronors fast lön genom det dyrtidstillägg, som här är föreslaget, jämfört med förhållandet under år 1918. en ökning av 396: 67 kronor, under det att en familjeförsörjare med tre barn, vilken har samma inkomst, får en minskning av 168: 83 kronor. En ogift person med 1,500 kronor får jämfört med ställningen under 1918 en ökning av 541 kronor, medan en befattningshavare, som har hustru och tre barn, erhåller endast 90 kronors ökning. Då man nu vet, att denna proposition upptager en ökning av inte mindre än 80 miljoner kronor för löneändamål, då finner man, att summan icke kan vara rätt fördelad, då man nämligen icke vill tilldela familjeförsörjaren ett förtjänt tillägg och därigenom bereda honom större hjälp än en ogift person. Statsrådet har ju nyss betonat och i detalj påvisat den inverkan, som utskottets förslag skulle få, och för oss framlagt sin syn på saken i detta fall. Då man nu därtill lägger, att familjeförsörjare med stora familjer oftast ha svårt att skaffa bostadslägenheter och naturligtvis få betala högre hyra, än vad ogifta göra, kan jag inte fatta, varför man då icke försöker hjälpa, där det bäst behöves.

Vi ha alltså icke kunnat förorda utskottets förslag, utan vi måste yrka, att man bibehåller familjetillägget. Men vi ha inte

heller kunnat tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, utan vi ha ansett, att man borde vidtaga en viss begränsning däri, särskilt med hänsyn till de lönetagare, som äga de större inkomsterna. Jag kan icke underlåta nämna, att det finns befattningshavare, vilka ej äro med i den grupp det här gäller, som skulle behöva få litet mera hjälp, än vad man tänkt giva dem, och det är med hänsyn både till detta förhållande och med hänsyn till att man så litet tänkt på familjeförsörjarna i utskottets förslag, som vi ha framställt den här föreliggande reservationen.

Jag skall, herr talman, be att med dessa ord få yrka bifall till den av mig m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag skall viligt erkänna, att om man ser på de siffror, som reservanterna och Kungl. Maj:ts framfört, vilka belysa skillnaden mellan den hjälp, det dyrtidsbidrag, som en befattningshavare med stor familj fick under den sista delen av fjolåret, å ena sidan, och det som nu skall bli honom tillmätt, å andra sidan, måste man ju säga, att saken nog är ordnad till dylika befattningshavares nackdel. Det kan ju inte bestridas, att så är förhållandet.

När vi inom statsutskottets avdelning togo itu med dessa spörsmål, hade jag en ganska varm känsla eller åtminstone en viss sympati för Kungl. Maj:ts förslag, och då jag i fjol höstas i urtima riksdagen var med i det särskilda utskott, som då var tillsatt för dessa frågor, kände jag även sympati för familjetilläggens princip. Men sedan jag i år har behandlat saken och försökt att tränga in i spörsmålet och se efter, hur det hela ligger till, har jag kommit till den uppfattningen, att man under de förändrade förhållanden, som nu inträtt, kan anföra goda skäl för det förslag, som utskottet kommit till.

Så länge som dyrtidstillägget håller sig på en nivå, som väsentligt understiger den dyrtid, som har inträtt, då är det helt naturligt, att statsmakterna, kommuner och enskilda — vem det än är, som är arbetsgivare — måste hjälpa de svagast ställda bland befattningshavarna. Då får icke dyrtidstillägget formen av en löneförhöjning utan formen av en hjälp. Men det är ju lika naturligt, att om dyrtidstillägget kommer att närma sig den verkliga ökningen i levnadskostnaderna och ju mer det närmar sig den gränsen, ju mer oberättigat blir familjetillägget.

Nu vill jag icke påstå, att det förslag, som utskottets majoritet enat sig om, helt täcker de ökade levnadskostnaderna. Det har beräknats, att levnadskostnaderna stegrats med 167 %, och utskottets förslag stannar ju vid 147 % för de första 1.200 kronorna och sedan vid 49 %. Det är således alldeles klart, att det icke uppväger den ökning av levnadskostnaderna, som har inträtt. Men det närmar sig i alla fall denna ökning på ett annat sätt, än som skett förut. Vid sådant förhållande har det förefallit mig, att de skäl, som anförts för familjetillägg, icke ha samma bärkraft som förut.

Om det är så, att det dyrtidstillägg, som lämnas, om icke all-

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

deles uppväger, så dock närmar sig att uppväga dyrtidens tryck, och man då skall bibehålla familjetillägg därutöver, så förrycker man den löneprincip, som tillämpas inom statsförvaltningen. Då komma vi att närma oss principen lön efter behov i stället för lön efter förtjänst. Nu kan man naturligtvis anföra goda skäl för principen lön efter behov. Men alldeles säkert är, att skall man gå in för den principen, så skall man göra det med öppna ögon.

Således rent principiellt förefaller det mig, att kommittén haft goda skäl för sitt alternativ I, d. v. s. att det dyrtidstillägg, som nu lämnas, skall bestämmas i förhållande till inkomsten, oavsett om befattningshavaren är gift eller ogift, är familjeförsörjare eller icke.

Om vi se litet framåt, se på det här året och på nästkommande år, så är det väl ingen i denna kammare, som vågar hoppas eller antager, att den dyrtid, som vi nu lida av, skall komma att försvinna eller ens så mycket förminskas under detta år. Säkert är, att den dyrtid, vi nu ha, kommer att hålla i sig rätt så länge, och kanske den aldrig helt försvinner. Men då är det lika uppenbart, att man icke kan begära, att statstjänarna skola gå tillbaka till det utgångsläge, som var före dyrtiden, utan det blir på visst sätt en lönereglering, som nu sker. Om dyrtidstillägget skall under kommande år bli procentuellt detsamma som nu i förhållande till dyrtiden, beror ju på statens ekonomiska förhållanden. Men visst är, att staten måste lämna dyrtidstillägg till sina befattningshavare, så länge dyrtiden är väsentligt tryckande.

Under sådana förhållanden förefaller det mig, att man icke kan måhända i flera år framåt bibehålla principen om familjetillägg. Ty gör man det, då går man över till principen lön efter behov i stället för lön efter förtjänst, som nu är gällande. Det har även synts mig ur dessa synpunkter vara det principiellt och praktiskt riktiga att nu taga steget ut och gå över till den princip, som efter mitt förmenande skall bli den senare gällande. Stockholms stad har gjort på samma sätt. Stockholms stadsfullmäktige beslöto redan i fjol höst att övergeva principen om familjetillägg och övergå till principen om fasta dyrtidstillägg lika för alla i samma befattning.

Men oavsett dessa rent principiella utgångspunkter har det förefallit mig, att den praktiska tillämpningen av familjetilläggsprincipen erbjuder så många invändningar och giver anledning till så allvarlig kritik, att man har svårt att kunna upprätthålla den anordning för familjetilläggets utmätande, som hittills har tillämpats. Skulle man bibehålla familjetillägget, har det förefallit mig, att man får lov att finna någon annan form för att bestämma familjetillägget än den, som hittills använts. Vi skola komma ihåg för det första, att hittills har familjetillägget utmätts i förhållande till befattningshavarens beskattade inkomst, icke efter den faktiska lön han uppburit för tjänsten. Det har varit i förhållande till hans inkomst, sådan den sett ut efter inkomsttaxeringen. Och nu veta vi å andra sidan, att inkomsttaxeringens resultat föreligger, när man skall beräkna dyrtidshjälp, två år efteråt. Med bifall till Kungl. Maj:ts eller reservanternas förslag kommer det sålunda att inträffa, att de

befattningshavare, som i år få familjetillägg, få icke detta på den inkomst de ha i år och icke på den inkomst de hade 1918, utan det beräknas efter 1917 års inkomst. Det blir sålunda två år efteråt, och det förrycker ju hela den tankegång, som ligger bakom. Såvitt jag kan bedöma, är det en så allvarlig invändning mot själva förfarandet i tillämpningen, så man kan icke bibehålla ett sådant system. Jag skall visa för herrarna, hur det kommer att ställa sig för detta och nästkommande år.

*Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

Reservanternas ståndpunkt har ju framförts i första kammaren, och jag tänker, att även efter mig kommer någon talare, som förfäktar denna ståndpunkt med större styrka, än herr Bengtsson i Norup gjorde. Vidhåller man nu den uppfattningen, att så länge dyrtidens tryck är så stort, som det för närvarande är, det skall vara särskilt tillägg för familjer, då förefaller det mig, att man måste frånträda Kungl. Maj:ts uppfattning. Ty Kungl. Maj:t har ju ställt dyrtidshjälpen på avskrivning. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle dyrtidshjälpen nästa år bli mycket ringa, i de flesta fall kanske helt försvinna. Och det beror ju på, att nästkommande år skall till grund för familjehjälpen läggas icke inkomsten 1919 eller 1920 utan inkomsten 1918. Under 1918 fingo ju befattningshavarna både krigstidstillägg och krigstidshjälp, vilket gör, att de komma till så väsentligt höga taxerade belopp, att deras familjehjälp reduceras i högst väsentlig grad. Skulle dyrtiden då vara lika tryckande som nu, så skulle kousekvensen bliva, icke att författningen bibehålles, utan att man under nästkommande år ökar dyrtidshjälpen och lägger en annan grund än taxeringen för dess beräkning. Det bevisar också det absurda i den grund, som nu är lagd, nämligen att det skall vara taxeringen till inkomstskatt av inkomsten för två år sedan, efter vilken dyrtidshjälpen skall utgå.

Men det är även andra invändningar, som kunna göras mot den praktiska tillämpningen. Här ha vi t. ex. en gift befattningshavare med hustru och tre barn. Hustrun är frisk, och barnen äro friska och sunda. Det är icke några egentliga svårigheter i hemmet, utom att det är några fler munnar att mätta. Men så ha vi en befattningshavare, som är gift och har hustru och inga barn. Den förstnämnde får familjetillägg för hustrun och de tre barnen. I det senare fallet blir det familjetillägg för hustru. Nu kan det hända i det senare fallet, där det icke finns några barn, att hustrun är sjuk, kanske sängliggande, så att hon kräver läkarvård och sådan skötsel, som går till väsentligt mer än underhåll av tre barn. Ja, skall man utgå från principen lön efter behov, så är det klart, att den befattningshavare, som har en sjuk hustru, också bör ha tillägg i förhållande till det tryck, som vilar över honom. På samma sätt kan man draga upp flera paralleller och visa, hur i det enskilda fallet icke blir den rättvisa, som man tycker sig ha åstadkommit med detta system.

Jag skulle kunna taga fram flere synpunkter, men i likhet med herr Bengtsson i Norup anser jag, att vi böra begränsa diskussionen så mycket som möjligt.

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.

(Forts.)

Med övervägande av alla dessa skäl har jag i likhet med utskottsmajoriteten kommit till den uppfattningen, att det har bjudits skäl av kommittén och av motionärerna i andra kammaren för kommitténs alternativ I, som ha övertygat mig om att det är en bättre och sundare princip att nu konsekvent gå över till dyrtidstillägg utan familjetillägg.

Beträffande kostnaderna har ju herr statsrådet här upplyst, att om kammaren tager utskottets hemställan eller reservanternas hemställan, så betyder det för statskassan samma utgiftsbelopp i bägge fallen.

Nu har ju första kammaren redan fattat sitt beslut, och första kammaren har icke biträtt vare sig utskottets hemställan eller den reservation, som är avgiven av herr Ekman m. fl., utan den har stannat för bifall till den reservation, som är avgiven av general Wrangel. Nu innebär det beslut, som första kammaren har fattat, att första kammaren har tagit Kungl. Maj:ts förslag till dyrtidstillägg, men strukit familjehjälpen. Och därmed har första kammaren väsentligt försämrat förhållandena för den lägre tjänstepersonalen vid statens verk.

Vid sådant förhållande kan man göra sig den frågan: vad bör andra kammaren fatta för beslut, för att det icke för statstjänarna skall bli så ofördelaktigt, som första kammarens beslut innebär? Jag tror, att många av dem, som ha samma uppfattning som jag om behövligheten av att här räcka statstjänarna en ordentligt hjälpande hand, dela min mening, att det är bäst, att kammaren även ur den synpunkten — således icke blott ur saklig synpunkt utan även ur taktisk synpunkt — följer utskottet i dess hemställan. Jag befarar annars, om kammaren skulle följa reservanterna, att många av dem, som rösta för utskottets hemställan, skulle gå över till första kammarens beslut, därför att de icke kunna gilla principen om familjetillägg, och därmed skulle det också vara större utsikt till att första kammarens beslut går igenom, än om voteringen kommer att stå mellan utskottets förslag och första kammarens beslut.

Herr talman! På de skäl, jag här anført, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Branting* instämde häruti.

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Då det icke är mer än 5 månader sedan vi sist behandlade denna fråga, så är det verkligen med stor förvåning, jag hörde den siste ärade talaren. Han har nu en diametralt motsatt åsikt mot vad han hade i det utskott och den delegation, som den gången förberedande behandlade frågan. Ty även där voro vi ju inne på den tanken, att vi skulle stanna vid, som det då hette, blott krigstidstillägg. Men då vi diskuterade det, så tror jag det var den ärade talaren och en annan ledamot av delegationen, som ytterst kraftigt framhöllo, att det var absolut nödvändigt för oss att lämna krigstidshjälp åt statstjänare med stora familjer. Och jag kan icke neka till, att jag

kände mig övertygad av vad de hade att säga. Synnerligast när man tog i betraktande, att de tillgängliga penningmedlen icke voro obegränsade och man framför allt ville hjälpa, där det verkligen var av behovet i denna kritiska tid, så nådde man bättre detta syfte med att hjälpa särskilt de statstjänare, som hade stora familjer.

Jag är lika stor anhängare som den siste ärade talaren av den åsikten, att statstjänare skola ha betalt efter sitt arbete och icke efter behovsprincipen *under normala tider*. Men det har icke varit normala tider. Utan det har varit för att hjälpa statstjänarna fram under dessa kritiska tider, som vi fått gå till dessa åtgärder. Och jag kan icke förstå, varför man nu skulle i elfte timmen kasta om och taga en helt ny princip för denna hjälp. Såväl Kungl. Maj:t som reservanterna ha ju ställt sig på den princip, som hittills varit godkänd, och sannerligen jag har kunnat finna vare sig i den siste ärade talarens anförande eller i utskottsutlåtandet några bärande skäl, varför man skulle kasta om. Det förefaller mig också, som om det vore några andra saker, som ligga under. Ty eljest kan jag icke förstå, att det icke skall vara lika kinkigt nu för statstjänare med stora familjer, som det alltså varit under kristiden.

Jag skall icke förlänga diskussionen nu. Men då jag nödgades så ingående behandla denna fråga vid urtima riksdagen i fjol, så att jag måste t. o. m. vika från de åsikter, som jag hade, när jag började denna behandling, just därför att det var omöjligt att komma fram då, och jag tror det är lika omöjligt att komma fram nu, om man vill hjälpa, där det verkligen behövs, utan att man lämnar familjetillägg, så skall jag be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Ekmans m. fl. reservation.

Herr Thore: Herr talman, mina herrar! Detta utskottsbeaktande är, vågar jag säga, det första metodiska förslaget att reglera dyrtidshjälpen till statstjänarna efter en skala, som rättar sig efter prisindexen. I så måtto är förslaget värt allt erkännande. Den föregående regleringen av dessa tillskott, denna dyrtidshjälp, har ju skett efter olika grunder. Och har detta varit till stor olägenhet för statstjänarna. Man har icke vetat egentligen, huru det skulle komma att bli, och därigenom ha de kanske haft större ekonomiska bekymmer, än eljest skulle varit förhållandet.

Det hade emellertid varit önskligt, om utskottet kunnat komma till något högre siffror i fråga om detta dyrtidstillägg, än vad det gjorts. Det är ju bekant, att krigstidstilläggen till statstjänarna inträdde först åtskilligt senare än prisökningen. Statstjänarna kommo väsentligen i akterhand. De började först 1916. och då var det endast ett bidrag av 4 miljoner, som lämnades till familjeförsörjare med särskilt låg inkomst. Under 1917 lämnades det ett bidrag av 30 miljoner kronor. Men det blev högst 800 kronor per person, och vid den tidpunkten hade vi dock, vill jag minnas, en prisindex av omkring 70. Först under fjolåret kan man säga, att det togs något så när hänsyn till prisökningen, därigenom att anslaget väsentligt

Ang. dyrtid-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang. dyrtids- höjdes. Men man kom dock icke på långa vägar när till en summa, tillägg och som motsvarade dyrtiden. dyrtidshjälp

Om man nu ser i år på de förslag, som framkommit, så kan man ju säga, att de äro lika på det sättet, att för inkomster under 1,200 kronor har man tagit hänsyn till största delen av prisökningen, i det att man där har velat lämna ett tillägg, som ligger mellan $\frac{4}{5}$ och $\frac{9}{10}$ av prisindex. Men när det sedan berör inkomster över 1,200 kronor, så är det väsentlig skillnad på de olika förslagen. I kommittéförslaget har man för den del av inkomsten som ligger mellan 1,200 och cirka 7,000 kronor, satt tillägget till 0,9 av 0,4, d. v. s. 36 % av indextalet. I Kungl. Maj:ts förslag har man avprutat, så att man tagit $\frac{4}{5}$ av 0,4 eller 32 % av indextalet. Men därtill har man lagt en dyrtidshjälp. I utskottets förslag har man tagit $\frac{2}{3}$ av $\frac{1}{3}$ av indextalet, och tillägget alltså minskats till ungeför 30 % av prisfö höjningen. I herr Ekmans reservation har man gått ännu längre ned; nämligen till 27,8 %. Men därtill kommer dyrtidshjälp. Och slutligen ha vi det Wrangelska förslaget, där det är $\frac{4}{5}$ av $\frac{1}{3}$ eller 26 $\frac{2}{3}$ % av indextalet. Och där är det ingen dyrtidshjälp.

Nu säges det av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet och likaså av herr Eriksson i Grängesberg, att det Wrangelska förslaget skulle vara detsamma som Kungl. Maj:ts förslag med borttagande av dyrtidshjälp. Men jag kan icke finna, att de äro precis överensstämmande, utan det Wrangelska förslaget är även i det avseendet sämre, att det har en lägre procentsiffra. Kungl. Maj:t föreslår 32 % jämte dyrtidshjälp, och Wrangel föreslår 26 $\frac{2}{3}$ % utan dyrtidshjälp. Ett sådant förslag som det Wrangelska, vilket är antaget av första kammaren, skulle, om det antogs av denna kammare, väcka mycket stor förstämning bland statstjänarna. Därom kan ej tvekan råda.

Nu föreligga här i kammaren tills vidare åtminstone endast två förslag, utskottets och den Ekmanska reservationen. Vi ha hört herr statsrådet och chefen för finansdepartementet stryka under, att ur statsfinansiell synpunkt är det likgiltigt, om kammaren tager utskottets förslag eller herr Ekmans av två föregående talare understödda reservation. Och han framhåller, att kammaren bör lägga de synpunkter på frågan, som den finner lämpligt. När man skall anlägga dessa synpunkter, så anser jag att stor hänsyn får tagas till statstjänarnas uttalade önskemål. Det är ju så, att när grupper av befattningshavare komma fram med vissa önskemål, så tager man från statens sida mycket stor hänsyn till det. När det nu här gäller ett hundratusental befattningshavare, så är det alldeles givet, att man bör fästa stort avseende vid, om de uttala sig för det ena eller det andra förslaget. Nu veta vi ju, att de så gott som på alla håll uttalat sig för den princip som innehålles i utskottets förslag. Och då synes det mig, att kammaren också skulle kunna gå med på detsamma.

Nu framhölls särskilt av föregående talare — och herr statsrådet och chefen för finansdepartementet var också inne på den saken — att riksdagen icke hade erkänt den principen, att dessa dyrtids-

bidrag skulle vara någon slags ersättning för prisökningen, utan det skulle betraktas som en nödhjälps. Det kan ju hända, att man får lov att anlägga den syn på saken, ifall det varit ett tillfälligt anslag, men så varaktiga som dessa anslag nu synes bli, kan man absolut icke vidhålla nämnda ståndpunkt. Särskilt nu när man lagt grunderna för hela utbetalningen på det sätt man gjort, nämligen att man går efter prisindextalet och låter bidraget falla i proportion med detta, så är det ju alldeles klart, att man med eller mot sin vilja får lägga den synpunkten, att det skall vara ersättning för penningvärde-
 det fall.

*Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.*

(Forts.)

Jag kan alltså icke finna annat än att det skulle vara skäl för kammaren att antaga utskottets förslag, och jag vill, herr talman, avsluta mig till detsamma.

Herr B ä r g: Herr talman! Då jag tillsammans med en av kammarens övriga ledamöter väckt en motion i denna fråga, så skall jag be att ett ögonblick få taga uppmärksamheten i anspråk.

Det har från åtskilliga håll uttalats stor förundran över att jag, som förut i mitt arbete på detta område har förfäktat principen om krigstidshjälp, har anslutit mig till en linje, där krigstidshjälp icke längre förekommer som ett tillskott till statstjänarnas löner under dyrtiden. Jag vill då ha sagt, att det är icke på grund av någon vidare stark principiell motvilja emot själva krigstidshjälpen eller den metoden, som jag lämnat denna linje, utan det är av ren hänsyn till statstjänarnas eget intresse i det här fallet. Jag har nämligen den uppfattningen, att det skulle vara en lycka för statstjänarna och dessutom en förmån även för riksdagen och statsmakterna, om man kunde ordna ett krigstidstillägg för statstjänarna, som bleve lagt efter sådana linjer, att man icke årligen för att icke säga två gånger om året nödgades riva upp denna historia. Den oro, som rått ute bland statstjänarna, och det missnöje, som därav följt, liksom ock den oro, som därav skapats även för statsmakterna vid vissa tillfällen, är icke av godo. Jag tror det skulle vara synnerligen lyckligt, om man kunde så att säga avfärda denna historia för någon tid framåt och slippa syssla med densamma.

Om man då skall finna ut någon metod, där man slipper denna olägenhet och skapar en känsla av större trygghet för statstjänarkåren, så kan det svårigen gå på annat sätt än genom att anknyta bidragen till prisfluktuationerna. Det har ju såväl de sakkunniga som Kungl. Maj:t tänkt sig. Men Kungl. Maj:t har gått på en annan linje och utbyggt det med krigstidshjälp. Då meningen är, att denna skall utgå med fixa belopp, så vill jag säga, att det är svårt att anpassa det på sådant sätt, att det icke blir orsak till ett upprivande vid varje riksdag, så att denna fråga kommer under ny omprövning och det måste diskuteras, vad som kan anses lämpligt vid det eller det tillfället. Det har synts mig, att det av dessa rent praktiska skäl bör ordnas på det sättet, att man finner ut en linje som tillfredsställer statstjänarna så pass mycket, att de kunna få något

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.

(Forts.)

så när ro och statsmakterna besparas detta ideliga arbete med krigstidstillägg och krigstidshjälp. Denna rent praktiska synpunkt har gjort, att jag något avvikit från den uppfattning som jag förut förfäktat beträffande krigstidshjälpen.

Dessutom är det en annan synpunkt. Jag tycker, att de av herrarna som åtskilliga gånger förebrått mig och de med mig liktänkande, att vi vore hårdhjärtade mot försörjare av stora familjer, därför att vi icke i fortsättningen vilja fasthålla vid krigstidshjälpen, dock borde förstå de synpunkter som varit bestämmande för oss i detta fall, synpunkter, som i stor utsträckning även gjort sig gällande inom statstjänarkåren, till och med bland dem som äro synnerligen nära berörda av detta.

Statstjänarna — jag tänker närmast på de lägre tjänsteinnehavarna, vilkas förhållanden jag mest känner till och tror mig känna ganska väl till inom rätt vida och stora grupper — hava nämligen den uppfattningen, att de vilja ha sin lön av statsmakterna i form av ersättning för sitt arbete och icke i form av hjälp eller allmosa. Under der tid som nu gått har läget varit så exceptionellt, att statstjänarna fått hålla till godo med, på vilket sätt man än kunnat bispringa dem under denna tid. Det har gällt att taga sig fram så att säga för dagen utan att hålla på några särskilda principer. Men om man nu skall lägga det hela så, att det skall vara bestående för någon längre tid, tvingas man in på den tanken, att det är mycket obehagligt att i stället för ett reellt vederlag för arbetet få en hjälp. Och man kan icke riktigt komma ifrån, att förhållandet är på det sättet, att genom penningvärdets fall med nu utgående löner icke kan upprätthållas den levnadsstandard som gällde före kristiden. Den som förut hade en lön på 1,000 kronor har nu i realiteten endast en lön av mellan 3- och 400 kronor. Man kan icke komma ifrån det faktum, att så är förhållandet. Om man sedan nödgas ersätta något av denna penningvärdets försämring genom s. k. hjälp, bör den väl ändock betraktas som ersättning för *utfört arbete* och icke som en allmosa. När dessutom förhållandet är sådant, att man från Kungl. Maj:ts sida har ansett sig böra säga, att här står ett visst belopp till disposition och får fördelas på befattningshavarna — av finansiella skäl har man icke kunnat taga till det så stort, att det täcker kristidens fördyring utan endast en del därav — så blir följden av om man flyttar över en del av detta belopp, som är avsett att utgöra vederlag för det egna arbetet, till att betalas såsom en hjälp eller allmosa, att detta oftast icke verkar väl befattningshavarna emellan.

Och det bör icke vara svårt att förstå denna synpunkt. Den som tager emot denna hjälp känner det obehagligt att uppbära icke en lön efter måttet av utfört arbete utan efter barnskarans storlek, och om då, såsom naturligt förekommer även inom statstjänarnas led, den som uppbär sin lön efter denna måttstock får en och annan gliring av kamraterna för det, må man säga, att det bör vara begripligt, om det icke blir större förtjusning över den metoden.

Detta har gjort, att jag för min del varit benägen att söka finna ut någon metod, genom vilken man kunde komma ifrån dessa saker ävensom de olägenheter som herr Eriksson i Grängesberg påpekat och som i den av herr von Sneidern och mig väckta motionen ytterligare erinrats om.

Det förslag som de sakkunniga framfört i alternativ 1 syntes oss vara sådant, att det något så när täckte såväl en familjeförsörjares som naturligtvis i än högre grad en icke familjeförsörjares rimliga krav på ersättning för dyrtidens stegring. Hade detta förslag kunnat accepteras, hade man fått ett förslag, som kunnat betraktas som tillfredsställande, tills en lönereglering framdeles kunnat företagas, när vi kommit till ett stabiliserat prisläge. När nu i varje fall så icke är förhållandet utan Kungl. Maj:t ansett sig böra gå på en linje som skall medföra mindre kostnader för statsverket och utskottet, fastän det i huvudsak accepterat de sakkunnigas alternativ 1, likväl velat minska på kostnaderna härför, så får man foga sig häri, och jag ämnar icke jämnar mig så mycket över den prutning som har skett. Men jag vill dock säga, att jag tror, att det skulle väckt bra mycket större tillfredsställelse bland tjänstemännen, om man kunnat sträcka sig till vad de sakkunniga i alternativ 1 föreslagit, kring vilket förslag statstjänarna i stort sett enhälligt slutit upp.

Jag vill också säga, att de varmhjärtade herrar kamrater i kamraren, som talat för denna dyrtidshjälp, som den kallas här, i syfte att hjälpa de stora familjerna, de glömma oftast bort, att detta syfte icke nås i den grad som de själva tro, genom att man biträder herr Ekmans reservation. Om så vore förhållandet, att man nådde detta syfte, skulle jag icke vara betänksam mot att gå den vägen, även om den i åtskilligt förefaller vara mindre smaklig. Men när herr Bengtsson i Norup erinrade om de större belopp, som skulle tillkomma befattningshavare med små inkomster, så bör man se efter, hur skalan verkligen ligger. Är det verkligen så, att i Kungl. Maj:ts förslag likaväl som i herr Ekmans reservation uppförda större hjälpbelopp komma att utgå i någon större utsträckning? Om man ser efter, hurudant inkomstläget är eller rättare sagt måste bli bland den stora mängden av befattningshavare, sedan 1918 års löner, krigstidstillägg och krigstidshjälp kommit att läggas till grund för inkomsttaxeringen, så finns det praktiskt taget knappast några familjeförsörjare som komma så lågt ned på inkomstskalan, d. v. s. under 1,000 kronors inkomst, att de bli delaktiga av de högre beloppen, möjligtvis med enstaka undantag, som i detta fall icke få vara avgörande. Således kommer i regel aldrig detta belopp av 225 kronor för hustru eller husföreståndarinna och 112:50 för barn att utgå. Det är blott på papperet man räknar med dessa siffror, men i verkligheten finnas de icke. Om jag tager ett exempel från det största verk som det här gäller, statens järnvägar, där avgjort största antalet befattningshavare finnas som ha största intresse av att få en tillfredsställande dyrtidshjälp, så finner jag, att t. ex. i Stock-

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

holm åtnjuter från och med innevarande år en befattningshavare inom den lägsta lönegruppen en ingångslön, d. v. s. en lägsta fast lön, av 1,756 kronor och en högsta lön, d. v. s. efter uppnådda 12 tjänsteår, av 2,128 kronor. När jag talar om lägsta befattningshavargruppen, så är det stationskarlar, banvakter, vagns- och stallkarlar. Det är sålunda inga högre tjänstemän jag talar om, utan det är verkligen den stora mängden av befattningshavare som det här gäller. Om jag nu räknar ut det krigstidstillägg och krigstidshjälp som utgått på dessa belopp år 1918 och lägger tillsammans dem med lönebeloppen, så får jag de belopp, som skulle bli grundläggande för dyrtidshjälp enligt reservanternas förslag för nästa år — det är nämligen meningen att detta förslag även skall tillämpas nästa år. Jag finner då, att de allra flesta ha fått sina inkomster så höjda, att det aldrig blir tal om dessa 225 kronor för hustru och husföreståndarinna och 112:50 för barn eller ens om respektive 180 och 90 kronor, ja, knappast om 135:67 och 67:50, utan de komma upp i den högsta inkomstklassen, där den minsta hjälpen utgår, d. v. s. de som ha över 3,000 kronors inkomst. De få alltså blott 90 kronor för hustru eller husföreståndarinna och 45 kronor för barn. Om de herrar som nu känna så varmt för de stora familjerna vilja räkna med dessa belopp, så skola de finna, att försämringen av den procent, med vilken dyrtidstillägget i övrigt skall utgå enligt reservationen, kommer att medföra, att inkomsterna för dessa familjeförsörjare bli *mindre* enligt reservationen än enligt utskottets förslag. Och då når man ju på intet sätt det syfte, som man här velat vinna. Som herrarna finna av reservanternas förslag, skall dyrtidshjälp utgå med 90 kronor för hustru och husföreståndarinna och 45 kronor för barn åt befattningshavare med en taxerad inkomst av mellan 3- och 6,000 kronor. En befattningshavare i de av mig nämnda lönegrupperna kommer emellertid över 3,000 kronor. En stationskarl, som har den högsta avlöningen eller liknande befattningshavare, kommer upp inemot 4,000 kronor i inkomst. Det blir således icke tal om annat, än att han skall få dessa mindre belopp. Därtill kommer ett annat faktum av stor betydelse, nämligen att dyrtidshjälp är föreslagen att utgå efter glidande skala. Jag har icke gjort någon särskild kalkyl över hur det ställer sig enligt herr Ekmans reservation, men den sammanfaller så nära med Kungl. Maj:ts förslag, att man gott kan tillämpa samma beräkningsmetod, och den giver ändock ett nog så säkert utslag. Det visar sig då, att om priserna sjunka med fattiga 8 procent under de nuvarande, så ramlar en fjärdedel av dyrtidshjälp bort. Vid nuvarande prisläge, 167 procents fördyring, utgår verkligen hela beloppet av den föreslagna dyrtidshjälp. — Jag erinrar nu om dessa mindre belopp 90 och 45 kronor. Givetvis komma de större beloppen också att utgå i enstaka fall, men det blir ingalunda det normala. — När alltså en fjärdedel ramlar bort i detta fall, återstår blott kronor 67:50 för hustru och 33:75 för barn. Om sedan prisnivån sjunker ned till 128 procent från nuvarande 167 — och det skola vi hoppas,

att den gör — så faller den andra fjärdedelen bort, och då återstår endast hälften. Vid 97 procent ramlar den tredje fjärdedelen och vid 65 procent, då ändå så avsevärd del av dyrtiden kvarstår, är hela dyrtidshjälpen borta. Då återstår endast den försämrade skalan. Vill herrarna tänka sig in i vart det bär, om man vill hjälpa de större familjerna efter den linjen, så skola även de som ömma för familjeförsörjare med stora familjer finna, att man icke gagnar saken mycket med detta.

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

När departementschefen utarbetade denna proposition, förstår jag så väl de varmhjärtade känslor, som besjälade honom, att komma de större familjerna till hjälp, men syftet att nå detta mål är väsentligen förfelat. Detta har gjort, att vi, min medmotionär och jag, som sysslat med denna sak inom sakkunnige, hava känt oss övertygade om att i de flesta fall gagnar man de större familjerna bäst genom att följa den linje, som sakkunnige i alternativ I föreslår och som utskottets förslag nära sammanfaller med.

Jag har med dessa ord velat göra klart, att jag icke i princip är så emot metoden med dyrtidshjälp, att jag därför skulle vilja vedervåga det bästa för kamrater i min egen ställning, som så väl behöva denna hjälp under dessa hårda tider; det kan aldrig falla mig in, utan det är i den övertygelsen, att jag gagnar deras sak och gagnar en rättvis sak, som jag övergått till denna linje. Visserligen kan det inträffa, att en och annan person med stor familj kommer att förlora på detta, men jag ser saken i stort, och jag måste då erkänna, att jag finner, att de flesta hava gagn av utskottets förslag. Jag är också i det nuvarande läget tacksam mot herr finansministern, för att han icke höll kraftigare på det förslag, som Kungl. Maj:t framfört, än han gjorde. Jag tror, att även han är villig att, för att göra det bästa möjliga, slå in på den metod, som utskottet här är inne på.

Herr talman, jag vill med dessa ord hava klarlagt min ställning till denna fråga såväl här inför kammaren som även i någon mån utåt. Jag har nämligen fått uppbära förebräelser av personer, som icke äro inne i dessa förhållanden, därför att jag övergått till en linje, där man ansetts hava gått fram på ett omänskligt sätt emot de större familjeförsörjarna för att bereda ytterligare hjälp åt dem, som icke behöva det.

Jag är övertygad om att de av kammarens ledamöter, som vilja gagna denna sak, göra det på bästa sättet genom att biträda utskottets föreliggande hemställan, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Med herr Bärg förenade sig herrar *von Sneidern* och *Andersson* i Gävle.

Herr *S o m m e l i u s*: Det är väl knappast någon i denna kammar, som icke i en så stor och viktig fråga som denna har fullkomligt klart för sig, vart han vill hän. Det kan alltså icke vara nöd-

Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)

vändigt att hålla några långa anföranden över detta ärende och upptaga en så sen timme på dagen. Jag skall därför helt enkelt be att få uttala, att jag visserligen icke är okänslig för de skäl och framställningar, som av reservanterna blivit framförda, men att jag icke desto mindre anser, att det ur rent taktisk synpunkt för närvarande och särskilt med anledning av första kammarens beslut är klokt av andra kammaren att gå med på utskottets hemställan, till vilken jag ansluter mig.

Herr Eriksson i Grängesberg: Jag begärde ordet endast för att rätta en felsägning i mitt förra anförande. Jag uppgav i mitt förra anförande, att första kammarens beslut innebar Kungl. Maj:ts förslag med slopande av familjetillägget. Så är icke förhållandet. Herr Wrangels reservation, som biträts av första kammaren, innebär även en sänkning av tilläggsprocenten. Kungl. Maj:t har föreslagit, att på den inkomst, som uppgår till 1,200 kronor per år, skulle utgå ett dyrtidstillägg av 135 procent och att på det, som överstiger 1,200 kronor till och med 7,200 kronor, skulle utgå ett tillägg av 54 procent. Första kammarens beslut innebär åter, att för de första 1,200 kronorna per år skulle det, i likhet med vad Kungl. Maj:t föreslagit, vara 135 procent, men för den del av avlöningen, som överstiger 1,200 kronor till och med 7,200 kronor, skulle det vara en tredjedel av 135 eller 45 procent. Beslutet är således väsentligt sämre än Kungl. Maj:ts förslag, när det gäller tilläggsprocenten, och dessutom är ju familjetillägget struket.

Jag har endast velat göra denna rättelse, för att ingen skall av mitt anförande draga en oriktig slutsats.

Herr Lindman: Det är en stor och viktig fråga det här gäller för en stor mängd av människor, nämligen befattningshavare i statens tjänst, och det gäller därför att nu söka taga ståndpunkt till denna fråga på det klokaste sättet och så, att det må bli för dem fördelaktigast. Såvitt jag förstår, gäller det här egentligen att välja mellan utskottets förslag och reservanternas förslag, eller med andra ord frågan om familjehjälper eller icke, ty slutsummorna i de båda förslagen bli, såsom vi hört, lika stora. För min del vill jag öppet bekänna, att jag förut lutat mycket åt detta familjebidrag. Jag har ansett, att det var rättvisa och billighet i att ett familjebidrag utginge till dem, som hade stor familj. Det var nog så mera förr, när det gällde att bereda ersättning för att övervinna dyrtidens värsta svårigheter. Då betalades icke så stora bidrag. Dessa kommo förts under fjolåret. Men i den mån som dyrtidstilläggen ha kommit upp till så pass höga belopp, att de må kunna anses verkligen utgöra en motsvarighet mot prisökningen — ty som herrarna se, är det ju meningen att giva 147 procent av lönen, under det att prisindex är 165 procent, så att det närmar sig ganska mycket den verkliga prisökningen — i samma mån synes det mig också ligga något förnuftigt i att lämna principen om familjebidrag för att

övergå till den rena löneförhöjningen, om jag så får säga, som ligger i utskottets förslag. Man trodde förut, att detta icke skulle räcka så länge, och därför betraktade man det såsom en tillfällig sak. Nu föres frågan in på en annan bog. Nu vill man bestämma dessa tillägg så, att de kunna anses svara mot den prisindex, som för närvarande gäller, och sedan få de sjunka, i samma mån som prisindex går ned på grund av att priserna falla.

Det synes mig då vara rimligt, att man övergår till det, som utskottet här föreslagit. Det är emellertid mellan dessa båda förslag, som vi ha att välja, och nu ha vi hört, att man i första kammaren antagit ett förslag, som icke är någotdera av dessa båda och som är framställt i en annan reservation. Denna har icke upptagit något familjebidrag. Om nu kammaren här går på utskottets förslag, vill jag påpeka, att då uppkommer det mellan denna kammares beslut och det beslut, som fattats i första kammaren, endast en skiljaktighet, nämligen i fråga om den summa pengar, som det kommer att kosta. Men om kammaren följer reservanternas förslag, blir det skiljaktigheter mellan de båda kamrarnas beslut i två avseenden, nämligen dels i fråga om familjebidraget och dels i fråga om själva summan av hela det utgående anslaget. Jag skulle föreställa mig, att det vore klokare att gå på utskottets förslag och därigenom inskränka sig till att få endast en skiljaktighet mellan de båda kamrarnas beslut, och man skulle därigenom ha större utsikt att vinna det mål, som jag också anser, att man skall söka vinna.

Det är en sak, som jag ytterligare skulle vilja påpeka, sedan jag sagt detta, och det är en liten passus i utskottets betänkande på sid. 14, där utskottet säger, att det »velat framhålla nödvändigheten av att en noggrann undersökning vidtages rörande de åtgärder, som böra träffas för ernående av i möjligaste mån korrekta beräkningar rörande prisnivåns förändringar». När man lägger hela dyrtidstilläget på det sätt, som här gjorts, d. v. s. ställer det i ett visst förhållande till prisindex, och denna är beroende på priset av en hel mängd olika förnödenheter och varor, är det klart, att det kommer att ligga en betydande makt uppå, att denna uträkning göres på ett riktigt sätt. Det är därför som det synes mig, att det är mycket viktigt, att utskottet har gjort detta påpekande, och att Kungl. Maj:t även kommer att vaka över att utskottets önskan här uppfylls.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr vice talmannen H a m i l t o n: Jag ber blott att få yrka bifall till utskottets förslag. Uppriktigt sagt skulle det hava tilltalat mig mera att ansluta mig till reservanternas, enär familjeförsörjarna därigenom skulle komma i en bättre ställning, och de hava svårast att draga sig fram under den nuvarande tiden. Men av taktiska skäl och för att hindra, att vid gemensam votering första kammaren skulle få sin vilja fram, tror jag, att det är riktigast att

*Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.
(Forts.)*

*Ang. dyrtids-
tillägg och
dyrtidshjälp
åt befattnings-
havare i
statens tjänst
m. m.* här antaga utskottets förslag. Ett bifall till den av herr Wrangel avgivna reservationen vid gemensam votering skulle vara ett hårt slag för alla dem, som beröras av denna fråga.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den av herr C. G. Ekman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

*Ang. tillfällig
lönereglering
för vissa
befattnings-
havare m. m.* Å föredragningslistan fanns vidare uppfört statsutskottets utlåtande, nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig lönereglering under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en den 14 mars 1919 till riksdagen avlåten proposition, nr 326, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till tillfällig lönereglering under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen m. m.

I sammanhang med denna proposition, som hänvisats till statsutskottet utom i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna samt jordbruksärenden, hade utskottet till behandling förehåft följande i ämnet väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 174 av herr *Hedenström*, nr 185 av herr *Bergqvist*, nr 186 av herr *Rooth*, nr 187 av herr *Bellinder m. fl.*, nr 188 av herr *Alexanderson m. fl.* och nr 189 av herr *Alexanderson* samt inom andra kammaren nr 384, av herr *Nilsson* i Kabbarp m. fl., nr 391 av herrar *Olsson* i Ramsta och *Runefors*, nr 411 av herr *Jönsson* i Revinge, nr 412 av herr *Bökelund*, nr 429 av herr *Karlsson* i Surte, nr 431 av herr *Tengdahl m. fl.* och nr 436 av herr *Eriksson* i Grängesberg.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt herr Alexandersons motion nr 189 och herr Erikssons i Grängesberg motion samt med avslag å herrar Hedenströms, Bergqvists, Rooths, Bellinders m. fl., Alexandersons m. fl., Nilssons i Kabbarp m. fl., Olssons i Ramsta och Runefors. Jönssons i Revinge, Bökelunds, Karlssons i Surte samt Tengdahls m. fl. motioner måtte i vad anginge befattningshavare, tillhörande de under andra t. o. m. åttonde huvudtitlarna uppförda verk och myndigheter,

A) medgiva,

1) att tillfällig löneförbättring finge under år 1919 utgå vid

vissa befattningar å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen enligt bilagt »förslag rörande tillfällig löneförbättring för olika grupper av befattningshavare år 1919» (Bilaga A); dock

Ang. tillfällig
löne reglering
för vissa
befattnings-
havare m. m.
(Forts.)

att, beträffande befattningshavare å gammal stat, med undantag av den i nämnda förslag upptagna, å äldre stat kvarstående auditören vid flottans station i Karlskrona, den tillfälliga löneförbättringen finge utgå med belopp, som av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämdes i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 mars 1919 angivna allmänna grunderna för ifrågavarande löneförbättring,

att avlöningstillägg till häradshövding ej finge utgå med högre belopp än att avlöningstillägget och den behållna inkomsten å tjänsten, beräknad enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, uppginge till sammanlagt högst 10,000 kronor,

att avlöningstillägg till lots ej finge utgå med högre belopp, än att avlöningstillägget tillsammans med inkomsten av lotspenningar, beräknade enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, uppginge till högst 1,000 kronor,

att avlöningstillägg till teologie professor, som innehade prebendepastorat eller eljest åtnjöte naturaförmåner eller inkomst från enskild donation, ej finge utgå med högre belopp, än att hans sammanlagda inkomst av statsmedel och av prebendet, naturaförmånerna eller donationen, beräknad enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, uppginge till högst 9,700 kronor,

och skulle, där på grund av sålunda föreskriven begränsning av löningstillägget skulle utgå med avkortat belopp, avdrag å tillägget i mån av behov göras först å den del, som vore att hänföra till lönen, och därefter å den del, som vore att hänföra till tjänstgöringspennin-
garna;

2) att ett provisoriskt tredje ålderstillägg å 200 kronor, varav 100 kronor skulle anses motsvara lön och 100 kronor motsvara tjänstgöringspennningar, finge under år 1919 utgå till kvinnliga biträden och likställda befattningshavare, som avsåges i förslaget rörande tillfällig löneförbättring, efter femton års tjänstgöring under enahanda villkor, som gällde rörande rätt för sådana biträden till förut stadgade ålderstillägg;

3) att tillfällig löneförbättring finge under år 1919 utgå till de lots- och fyrväsendet tillhörande befattningshavare å övergångs- och indragningsstat, vilka Kungl. Maj:t prövade skäligt tillägga sådan förmån, med belopp som i varje särskilt fall bestämdes av Kungl. Maj:t i skäligt förhållande till den löneförbättring av ifrågavarande slag, som tillkomme övrig personal vid lots- och fyrväsendet; samt

4) att den extra personalen vid de förvaltningsgrenar, beträffande vilka tillfällig löneförbättring föreslagits för ordinarie personal, finge under år 1919 åtnjuta löneförbättring, enligt vad Kungl. Maj:t, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder chefen för finansdepartementet i statsrådsprotokollet över finansärenden den 14 mars 1919 angivit, bestämde;

Ang. tillfällig
lönereglering
för vissa
befattnings-
havare m. m.
(Forts.)

B) för ovannämnda ändamål bevilja å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag till tillfällig lönereglering för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen

å andra huvudtiteln	kronor 515,000: —
» tredje »	» 24,000: —
» fjärde »	» 65,000: —
» femte »	» 240,000: —
» sjätte »	» 570,000: —
» sjunde »	» 219,000: —
» åttonde »	» 438,000: —; och

till förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatersättningar m. m. anvisade medel

å andra huvudtiteln	kronor 180,000: —
» tredje »	» 4,000: —
» fjärde »	» 15,000: —
» femte »	» 100,000: —
» sjätte »	» 350,000: —
» sjunde »	» 230,000: —
» åttonde »	» 125,000: —; samt

C) förklara, att kostnaderna för ifrågavarande löneförbättring, i vad den avsåge personal, såväl ordinarie som extra, hos försäkringsinspektionen, mynt- och justeringsverket samt patent- och registreringsverket, skulle utgå av de medel, av vilka vederbörande verks omkostnader i övrigt bestredes.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Bergqvist, Widell, Hallin, Nilsson* i Kabbarp, *Waldén, Bengtsson* i Norup, *Jönsson* i Slätåker, *O. Nilsson* i Örebro och *Björck*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt herr Alexandersons motion nr 189, herrar Erikssons i Grängesberg, Bellinders m. fl., Alexandersons m. fl. och Nilssons i Kabbarp m. fl. motioner, samt med avslag å herrar Hedenströms, Bergqvists, Rooths, Olssons i Ramsta och Runefors, Jönssons i Revinge, Bökelunds, Karlssons i Surte och Tengdahls m. fl. motioner, måtte i vad anginge befattningshavare, tillhörande de under andra t. o. m. åttonde huvudtitlarna uppförda verk och myndigheter,

A) medgiva,

- 1) att — — — —
- 2) att — — — —
- 3) att — — — —
- 4) att — — — —

5) att tillfällig löneförbättring finge under år 1919 utgå till i momentet omförmälda ordinarie befattningshavare vid de allmänna läro-

verken, högre lärarinneseminarier, folkskoleseminarierna, de tekniska elementarskolorna, de tekniska fackskolorna och de tekniska gymnasier med vissa angivna belopp och enligt i momentet intagna grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde befinnas erforderliga;

6) att till övningslärare vid någon av ovannämnda läroanstalter, som bestrede undervisning utöver den mot den ordinarie lönen svarande undervisningstiden, tillfällig löneförbättring finge utgå med ett belopp av för manlig befattningshavare 20 kronor och för kvinnlig befattningshavare 18 kronor för veckotimme; dock att den tillfälliga löneförbättringen icke finge utgå med högre belopp för ordinarie och extra tjänstgöring än sammanlagt 530 kronor för manlig och 500 kronor för kvinnlig övningslärare;

7) att tillfällig löneförbättring finge under år 1919 utgå till extra ordinarie och vikarierande lärare vid de under mom. 5) omnämnda läroanstalter med 15 procent å nuvarande avlöningsbelopp; dock att den tillfälliga löneförbättringen finge uppgå till högst 470 kronor för manlig och 420 kronor för kvinnlig sådan lärare med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som härutinnan kunde befinnas erforderliga;

B) för ovannämnda ändamål bevilja å tilläggsstat för år 1919 såsom förslagsanslag

till tillfällig lönereglering för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen

— — — — —
å åttonde huvudtiteln kronor 1,415,000:—; samt

till förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatersättningar m. m. anvisade medel — — — — —

å åttonde huvudtiteln kronor 246,000:—;

C) förklara — — — — —»; samt

av herr *Rooth*, vilken dels beträffande lärarepersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter instämt i herr *Bergqvists* m. fl. reservation, dels ock ansett, att utskottet bort tillstyrka tillfällig löneförbättring för fögderiförvaltningens tjänstemän i enlighet med de av reservanten och herr *Bökelund* i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter yttrade:

Herr *Nilsson* i Kabbarp: Den proposition, som här föreligger tillstyrkt av statsutskottet, har föranletts av förra årets riksdagsbeslut i fråga om kommunikationsverken, då dessa erhöles provisorisk lönereglering. Syftet med denna proposition är att ställa lönerna för de övriga befattningshavarna, de som äro anställda i de centrala ämbetsverken och de med dem jämförliga, i samma proportion till lönerna vid kommunikationsverken, som de förut hade.

I denna proposition ha emellertid vissa grupper av statstjänare

Ang. tillfällig
lönereglering
för vissa
befattnings-
havare m. m.
(Forts.)

Ang. tillfällig
lönereglering
för vissa
befattnings-
havare m. m.

(Forts.)

icke kommit med. Sälunda ha alla sådana grupper av befattningshavare, som genom föregående riksdagsbeslut fått tillfällig löneförbättring, uteslutits. Men vid sidan av dem ha även lärarna vid våra läroverk, vid seminarier, tekniska skolor och några därtill blivit uteslagna från denna lönereglering. Och detta enligt min mening med fullkomlig orätt. Ty meningen har varit, att alla befattningshavare, som fått sina löner reglerade fr. o. m. år 1907 i överensstämmelse med den s. k. statskontorstypen, nu skulle erhålla tillfällig löneförbättring, och en sådan lönereglering har jämväl företagits med dessa lärare.

Vid den s. k. definitiva lönereglering, som beslöts av fjolårets riksdag i fråga om dessa lärare, jämfördes läroverkslektorer och seminarielektorer direkt med andra gradens tjänstemän. De erhöles alldeles samma avlöning som andra gradens tjänstemän här i Stockholm. Då är det en given sak, att, om man icke vill lädera rättvisan, måste dessa befattningshavare komma med, och naturligtvis icke blott lektorer utan även adjunkter, vilka vid fjolårets lönereglering ställdes i samma förhållande till lektorerna, som de alltid hava innehaft, nämligen så att de erhöles 1,000 kronor mindre avlöning än lektorerna.

Den omständigheten, att dessa tjänstemän lönereglerades så sent som i fjol, har utan tvivel bidragit till att de icke medtagits i propositionen. Men detta argument kan naturligtvis lika så gärna omkastas, och man kan säga, att den omständigheten, att dessa lärargrupper fått vänta så förförligt länge på en rationell lönereglering i överensstämmelse med andra jämförliga grupper av befattningshavare, bör snarare tala för att de i främsta rummet borde ihågkommas vid denna tillfälliga lönereglering, än för att de skulle uteslutas.

Det har i utskottets utlåtande anförts vissa andra smärre skäl, varför lärarna icke skulle medtagas. Jag dristar mig att stämpla dem som svepskäl. Åtminstone är det svepskäl, för så vitt man på grund av dem vill helt utesluta lärarna från att komma i åtnjutande av denna tillfälliga löneförbättring. Eljest kan nog dessa argument innehålla beaktansvärda synpunkter, och dessa ha också beaktats i vår reservation, där vi skänkt dem den hänsyn, som de kunna vara förtjänta av.

Nej, det starkaste och verkliga skälet för det steg, som Kungl. Maj:t har tagit, är naturligtvis de statsfinansiella förhållandena. Det är icke ecklesiastikministern, som varit föredragande i denna fråga, ty om så varit fallet, hade lärarna säkerligen kommit med — utan det är finansministern, och för honom spelar naturligtvis hänsynen till budgeten den största rollen. Men om man nu skall tillmäta de statsfinansiella skälen hänsynen en så stor vikt, att man måste bortse från det krav, som rättvisa och billighet ställer, och således i detta fall undantaga dessa grupper av befattningshavare, synes det mig vara mera tilltalande, att man sagt direkt ifrån, att svenska staten är så fattig, att den icke kan iakttaga rättvisans

krav, när den vill lagstifta i fråga om sina befattningshavares löneförhållanden.

Nu tror jag för min del, att de statsfinansiella skälen icke tvinga oss att begå en sådan orätt mot dessa befattningshavare. Vi hava under riksdagens lopp gjort så många och så stora besparingar, att det torde vara möjligt för kammaren att tillmötesgå det krav, som framställts i den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen till förmån för dessa lärare, och därför skall jag drista mig till, herr talman, att uttala den förhoppningen, att andra kammaren måtte biträda det beslut, som redan har fattats av första kammaren, nämligen att bifalla den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag härmed yrkar bifall.

Ang. tillfällig
lönereglering
för vissa
befattnings-
havare m. m.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Lübeck, Kant, Swartling, Nilsson* i Bonarp, *Pehrsson* i Bramstorp, *Lindvall, Lindman, Nilsson* i Malmö, *Nilsson* i Kristianstad, *Andersson* i Fiskebäckskil, *Thore, Larsson* i Kroken, *Waldén, Hammarskjöld* och *Sommelius*.

Herr Bökelund: Herr talman! Det är en stor grupp av statstjänarna, som enligt utskottets förslag icke skulle bli delaktig av den löneförbättring, varom här är fråga. Jag syftar på fögderiförvaltningens personal, landsfogdar, häradskrivare och landsfiskaler. Jag har i en motion yrkat, att jämväl dessa tjänstemän skulle inbegripas i denna tillfälliga lönereglering, men utskottet har icke funnit sig kunna tillstyrka motionen.

Med hänsyn till den utgång, som denna fråga fått i första kammaren, vill jag icke nu göra något yrkande om bifall till min motion. Jag ber emellertid, att få understryka, att statsutskottet ansett, att jämväl frågan om dessa tjänstemäns delaktighet i en fortsatt tillfällig löneförbättring bör tagas under förnyat övervägande, och jag ber därjämte att få uttala den förhoppningen, att denna avlöningsfråga måtte vinna sin lösning redan vid nästa års riksdag, ty den ojämnhet i avlöningsförhållandena inom landsstaten, som uppkommer genom bifall till utskottets förslag, anser jag vara synnerligen angeläget att snarast möjligt få avlägsnad.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Sedan nu första kammaren tagit reservationen, och så många instämmanden skett i den förste ärade talarens anförande, förstår jag ju, att det är rätt så förhoppningslöst att få utskottets mening genomförd i andra kammaren. Då jag emellertid anser, att det finns goda skäl för utskottets mening, och att den är riktig, kan jag icke uraktlåta att ange några av de synpunkter, som jag har beträffande denna fråga.

Det har som ett huvudskäl för bifall anförts i reservationen, i tidningspressen och här i kväll, att det är rättvisans oundgängliga krav, som är så starkt, att det ovillkorligen påkallar, att reserva-

Ang. tillfällig
lönereglering
för vissa
befattnings-
havare m. m.
(Forts.)

tionen bifalles. Ja, jag medger, att det finns rättvisa i kravet, och det har icke heller utskottet bestritt. Utskottet har ju i motiveringen för sin del bestämt uttalat, att vid framläggande nästa år av den provisoriska lönereglering, som då kan komma till stånd — den kanske blir definitiv, något, som utskottet naturligtvis icke kan yttra sig om, men endera blir det väl — bör det tagas under bestämt och allvarligt beaktande, att läroverkslärarna icke glömmas. Utskottet, och jag delar fullt och helt dess mening, har icke ansett, att rättvisans krav har en så tvingande makt, att det skulle vara absolut nödvändigt att läroverkslärarna redan i år skulle få det tillskott, som har begärts.

Ellur är nu det faktiska läget? Jo, det faktiska läget är, att vid fjolårets riksdag beslöts en lönereglering för lärarna vid läroverken, folkskolorna, de kommunala mellanskolorna och vid högre folkskolor m. fl. Av dessa grupper, som då fått sina löner reglerade, är det endast en grupp, som nu är uttagen, och det är elementarlärarna. De hava blivit ihågkomna i en motion. Jag kan icke förstå, att det är så stora bärande skäl för att man skall taga ut denna grupp ensamt, därför att andra befattningshavare, som i lönehänsesende äro ungefär jämställda, få ett lönetillägg även för i år.

Då utskottets majoritet har behandlat denna sak, ha vi frågat oss: Hur kommer ett provisoriskt lönetillägg att verka på andra lönegrupper, för t. ex. de kommunala mellanskolornas lärarkår och för de högre folkskolornas? Dessa lärare hava också universitetsbildning, men de få intet lönetillägg. Hur kommer det att verka för dem? Hur kommer det att kännas för dem, att läroverkslärarna nu skulle få lönetillägg, som dessa andra lärare icke få, och ändå äro de högre folkskolornas och de kommunala mellanskolornas lärare sämre avlönande än vad elementarlärarna äro. Vi ha icke kunnat ge svar på den frågan.

Det är emellertid även några andra synpunkter, som ha gjort sig gällande. Den förste ärade talaren ansåg ju, att det är bagatellartade synpunkter. Ja, jag får säga, att jag tycker, att det är egendomligt, att en ledamot av löneregleringskommittén, som så benhårt håller fast vid alla löneregleringens principer och finesser, anser, att det är bagatellartade synpunkter. Vi ha pekat på ortstilläggen, och vi anse, att vid en framtida lönereglering måste man tänka på ortstillägg även för elementarlärare. Den saken är icke utredd. Inom kommittén har han varit den enda reservanten för ett provisoriskt lönetillägg. Kungl. Maj:t har avböjt reservationen och gått fram med löneregleringskommitténs hemställan, d. v. s. att icke taga läroverkslärarna med. Nu har motionären ansett, att kammaren borde iakttaga de påpekanden, som utskottet har gjort, och sålunda har han minskat beloppet i sitt yrkande med ett belopp, så pass stort, att det kan motsvara ett kommande ortstillägg. Sålunda är det, som utskottet gjort, ingalunda obefogat.

Jag har vidare frågat mig, om det är behovet som motiverar detta krav. Det var en rektor, som sade mig att det främsta här-

vidlag icke var penningarna, utan att de skulle vara jämnställda med andra tjänstemän. Således, om icke de andra tjänstemännen fått något lönetillägg, då hade också läroverkslärarna varit nöjda och belåtna, men nu, då de andra fått, då måste de också komma med sina anspråk.

*Ang. tillfällig
lönereglering
för vissa
befattnings-
havare m. m.
(Forts.)*

Jag vill icke bestrida, att lönen måhända är otillräcklig, men jag måste säga, att i jämförelse med andra befattningshavare är det icke något nödtillstånd, som föreligger. Lektorslönen med det dyrtidstillägg, som andra kammaren nyss beslutat, blir i första lönegraden 9,818 kronor och i högsta lönegraden 11,308 kronor, och med en lön av 11,300 kronor måste jag säga mig, att det icke föreligger sådana tvingande skäl, att man ovillkorligen måste ge ett extra lönetillägg på en i år nyreglerad lön. Det är något sällsynt, att riksdagen gör på så sätt. Detta är den synpunkt, som tett sig för mig såsom den avgörande. En adjunkt har i första lönegraden 7,583 kronor och i högsta lönegraden 9,848 kronor.

Jag vill ärligt säga ifrån, att det, som påverkat mig mest, ändå är de statsfinansiella skälen, och jag tror det är det, som påverkat regeringen. Nu säger den förste ärade talaren i debatten, att vi ha sparat så mycket på andra anslagskrav, att vi mycket väl kunnat bevilja detta, men det skall bli mycket intressant att höra om några dagar, när vi komma med andra hjärtefrågor för andra befolkningsgrupper, huru kammaren då ställer sig. Under denna motion är det en hel del namn, och det är många som rösta med motionärerna i kväll, som jag då säkert får till bestämda motståndare. Jag har nu den uppfattningen, att man får se till, att andra medborgare även kunna få hjälp, och då är det frågan om att få statens finanser att räcka till. Jag har tillåtit mig väcka en motion, där jag föreslagit att höja den pension, som pensionärerna i folkpensioneringen få, jag har ansett, att de åtminstone borde få 150 kronor per år. Det skall bli intressant att se, om man kan få ihop pengar till att bifalla ett sådant krav. Det är fattiga människor, och det finns icks så många talesmän för deras sak. När det gäller folk, som äro högre upp på löneskalan, då finns det nog talesmän.

Det är sålunda främst de statsfinansiella skälen, som gjort, att jag icke kan annat än följa utskottsmajoriteten, och jag vill bestämt säga ifrån, att det icke på något sätt är någon ovilja mot lärarkåren. Jag anser, att de böra ha sina löner fullt och helt, men de ha fått en lönereglering för i år, och då har jag ansett, att man borde kunna låta det anstå i år och bifalla detta krav först nästa år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: Herr talman! Vid den förra punkten stod jag på samma sida som herr Eriksson i Grängesberg, men den här gången kan jag icke följa honom. Det förefaller mig, som när han själv erkände, att det var rättvisa i den framställning, som här är

Ang. tillfällig
lönereglering
för vissa
befattning-
havare m. m
(Forts.)

gjord av reservanterna, han därmed givit ett betyg, som bör vara avgörande för, hur kammaren bör ställa sig i denna sak. Om verkligen denna åtgärd, som här föreslås i avseende på löneförbättring för elementarlärarna, är rättvis, så bör man väl icke skjuta upp ett år med att införa denna rättvisa. Är det däremot oberättigat, då bör man icke bevilja det nästa år heller. Jag tror emellertid, att vi alla kunna enas med herr Bernhard Eriksson om, att det är rättvist, att de få denna löneförhöjning. Den statstjänarkår, som fått vänta så ofantligt länge i jämförelse med alla andra, och som först i fjol ryckt upp till den position, de intaga, bör verkligen icke ytterligare få vänta och dröja, för att kunna få den löneförbättring, som dyrtiden kräver.

Jag kan likaväl som någonsin min ärade vän på Dalabänken sentera de statsfinansiella skäl, som göra, att han är betänksam emot alla slags utgifter, som på något sätt kunna inbesparas, men man måste dock å andra sidan se till, att vi icke ställa det så, att det blir fullkomligt orättvist emot vissa grupper av statstjänare, när vi gå att i någon mån lindra dyrtidens tryck för andra grupper.

När vi komma till de pensionärer, om vilka han talade, vet herr Eriksson, att han kan räkna på min röst för den saken. Det blir ju en utgift, som blir stor, men som just därför, att den rör de fattigaste och svagaste i samhället, ändå är så synnerligen behjärtansvärd. Den grupp, det här gäller, står naturligtvis på en helt annan social nivå än den, med vilken han sökte denna jämförelse, men å andra sidan har, som jag erinrade, dröjsmålet med förbättring av lärarnas ställning varit så långvarigt, att det icke kan vara rimligt, att de nu ytterligare skola ställas åt sidan och tröstas med, att deras sak nästa år skall tagas under förnyad omprövning. Lektorernas och adjunkternas löner ställdes i alla fall i fjol av riksdagen i bestämd relation till de fastställda arvodena i första och andra normalgraderna. Låt det då förbli så.

Det är således här, synes det mig, en så klar situation som möjligt. Första kammaren har redan gått med på reservanternas hemställan och jag hoppas, att andra kammaren icke i detta fall skall desavouera de talrika reservanter av alla partier, som här också ställt sig på denna ståndpunkt.

Med herr Branting förenade sig herrar *Kjellberg, Bengtsson* i Norup, *Persson* i Fritorp och *Rune*.

Herr vice talmannen *Hamilton*: Herr talman! Så vitt jag förstår, kommer ett bifall till utskottets utlåtande att verka orättvist mot en grupp av statstjänarna, och detta är en grupp, som har ett mycket uppslitande och ansvarsfullt arbete, nämligen fostrandet av det uppväxande släktet. Jag kan heller icke finna, att de skäl för avslag, som utskottet har anfört, äro härande. Jag hänvisar till reservationen och skall icke trötta kammaren med att upprepa dess innehåll.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Det har ju från olika håll här framhållits, att det skulle vara en sådan orättvisa just emot dessa statstjänare om de icke skulle få denna tillfälliga lönereglering, som föreslagits. Jag vill då än en gång erinra om vad den förste ärade talaren i denna debatt framhöll, nämligen att just dessa tjänstemannagrupper ha tillträtt en ny lönereglering med ingången av detta år. Till denna definitiva lönereglering skulle då komma denna tillfälliga lönereglering och så dessutom det dyrtidstillägg, som riksdagen nyss beslutat. Det förefaller mig, att deras ställning därigenom blir över hövan väl tillgodosedd. Jag tror, att när de från och med detta år fått en definitiv lönereglering och dessutom dyrtidstillägg, borde de känna sig ganska tacksamma i detta avseende.

*Ang. tillfällig
lönereglering
för vissa
befattnings-
havare m. m.
(Forts.)*

Dessutom vill jag framhålla, att det ju icke enbart är dessa statstjänare, som äro i denna ställning. Vi ha ju lärarna vid folk- och småskolorna, som fått sina löner reglerade från och med detta år, och när man framhåller som skäl just för det nu föreliggande förslaget att läroverkslärarna fått vänta så länge på lönereglering, kan naturligtvis det skälet med kanske ännu större skärpa framhållas beträffande lärarna vid folk- och småskolorna. Dessutom ha vi fögderiförvaltningens tjänstemän, som nyss en motionär uppträdde och talade om. Dessa tjänstemän ha visserligen sportelinkomster, men, om man skall se på den rena lönen, så är konsekvensen densamma som beträffande läroverkslärarna. Vi ha dessutom lärargrupperna vid hospital och asyler, som icke komma med i denna lönereglering.

När dessutom utskottet begär en utredning, som skulle komma fram till nästa års riksdag, förefaller det mig, att det skulle vara rimligt, om kammaren i detta fall stannade vid utskottets förslag. Det är ju också det förslag, vartill löneregleringskommitténs majoritet och Kungl. Maj:t kommit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Herr Lindman: Herr talman! Jag har visserligen förut instämt med en talare, som yrkade bifall till reservationen, men jag skall be att något närmare få motivera detta yrkande.

Det har framhållits här, att det är vissa andra kategorier av tjänstemän, beträffande vilka man skulle kunna åberopa samma skäl för förhöjningar, men det är dock den skillnaden, att den kategori av tjänstemän, som det nu är fråga om, nämligen lektorer och läroverksadjunkter, dock äro de enda av dessa, som äro statsanställda i verkligheten. Detta torde väl vara ett skäl för att jämka på deras löner.

Vidare är det ju förhållandet, att endast om vi följa reservanternas förslag, kommer denna grupp av statstjänare upp i den ställning i lönehänseende, som de enligt riksdagens egen mening borde ha. Denna mening uttalade nämligen riksdagen i förl.

Slutligen vill jag säga att den omständigheten, att det dröjt mycket länge, innan de finge sin lönereglering, väl om något borde

Ang. tillfällig
lönereglering
för vissa
befattnings-
havare m. m.
(Forts.)

väga till förmån för dem. Ju längre dyrtiden varar, desto svårare har det naturligtvis blivit för en mängd av statstjänarna. Vi kunna ju säga, att de tillgångar, de haft i penningar, kläder eller annat dylikt, blivit utnötta, förslitna och uppätta. Därför är det för dem mycket angeläget, att de verkligen få denna lönereglering.

Jag anser, herr talman, att det är rättvist, att de verkligen få denna löneförbättring, och jag yrkar alltså bifall till reservanternas förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 4.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående docentinstitutionen vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvodet åt lektorerna i tyska, franska och engelska språken vid universiteten i Uppsala och Lund;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvodet åt lärare i slaviska språk och i statistik vid universitetet i Lund;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den medicinska undervisningen vid universitetet i Lund; och

nr 106, i anledning dels av Kungl. Maj:ts under punkt 45 i åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen framställda förslag angående anslag till domkapitlens expeditioner, dels ock av Kungl. Maj:ts proposition, nr 221, angående provisorisk lönereglering åt tjänstemän vid de ecklesiastika konsistorierna.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Ang. ytterli-
gare tillfällig
löneförbättring
åt statens folk-
skollärare.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande för år 1919 av ytterligare tillfällig löneförbättring åt statens folkskollärare jämte en i ämnet väckt motion anförde

Herr Björck: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord! Som herrarna finna av utskottets betänkande, har utskottet ansett sig böra avstyrka Kungl. Maj:ts föreliggande framställning. Jag får säga, att jag för min del biträtt denna mening under mycket stor självövertvinnelse och endast på grund av att det inom utskottet gjorts gällande, att man här måste hävda en princip, som utskottet

lika väl som riksdagen städse hållit synnerligen starkt på. Det galler nämligen, huruvida riksdagen skall medgiva att till ett provisoriskt lönetillägg skall få läggas ytterligare ett provisoriskt tillägg för samma år. Ett sådant medgivande har riksdagen icke tidigare ansett sig kunna lämna. Vid det nyss behandlade ärendet om tillfällig lönereglering åt befattningshavare inom den civila statsförvaltningen har också denna grundsats obrottsligen upprätthållits. Under sådana förhållanden har jag funnit mig förhindrad hemställa om bifall till föreliggande proposition. Men redan nu har jag velat tillkännagiva, efter samråd med kamrater på den avdelning, som varit nödsakad att i första hand avstyrka Kungl. Maj:ts proposition, att då det om några dagar galler att taga ståndpunkt till en alldeles likartad framställning på en annan huvudtitel, bjuder konsekvensen att även på den punkten samma betraktelsesätt som här tillämpas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ytterligare tillfällig löneförbättring åt statens folkskolinspektörer.

(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Härefter förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. anslag för nykterhetens främjande.

I en den 11 mars 1919 till riksdagen avlåten till statsutskottet hänvisad proposition, nr 262, hade Kungl. Maj:t gjort framställning om anvisande av anslag till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft dels motionen nr 173 inom första kammaren av herr O. Olsson;

dels de likalydande motionerna nr 95 inom första kammaren av herr Modig m. fl. och nr 211 inom andra kammaren av herr Janzon i Kungsör m. fl.;

dels ock slutligen motionen nr 379 inom andra kammaren av herrar Norman och Andersson i Knäppinge.

I sistnämnda motion hade yrkats, att riksdagen måtte besluta, att de i propositionen nr 262 begärda anslagen måtte sättas till samma belopp, som beslutats av 1918 års riksdag, och att några nya anslag för ifrågavarande ändamål icke måtte av riksdagen beviljas.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Normans och Anderssons i Knäppinge ovanberörda motion

a) till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhe-

Ang.
anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

tens främjande anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1920

ej mindre ett förslagsanslag, högst, 105,950 kronor att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, utgå till uti momentet omförmälda ändamål med vissa angivna belopp;

än även till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa, ett reservationsanslag å 18,000 kronor;

b) till utarbetande och utgivande av ej mindre en handbok i nykterhetsfrågan än även en för lärare i nykterhetsfrågan avsedd handledning anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 20,000 kronor; och

c) medgiva, att uppkommande besparingar å anslagen till anordnande av en social fortbildningskurs för lärare m. fl. samt av en s. k. allmän utbildningskurs finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till anskaffande och revision av materiel för nykterhetsundervisningen;

II) att herr O. Olssons ovanberörda motion icke måtte av riksdagen bifallas; samt

III) att herrar Modigs m. fl. och Jansons i Kungsör m. fl. ovan nämnda motioner ej heller måtte vinna riksdagens bifall.

Vid utlåtandet voro likväl fogade reservationer:

av herrar *Kvarnzelius, C. G. Ekman, Eriksson* i Grängesberg och *Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava annan i reservationen angiven lydelse; samt

av herr *Wrangel*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den av herrar Norman och Andersson i Knäppinge i ämnet väckta motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Vid detta betänkande har jag låtit anteckna mig som reservant. Jag kan icke dela det uttalande, som utskottets majoritet har gjort på sidan 4 här. Det är så, att Kungl. Maj:t föreslagit och statsutskottet tillstyrkt, att det skulle lämnas ett anslag på 18,000 kronor till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande. Nu har det varit någon tvist om, vem som skall ordna med detta, om det skall vara skolöverstyrelsen, som skall hava hand om anslaget, eller föreläsningsbyråerna. Socialstyrelsen har ansett, att det borde vara föreläsningsbyråerna — det är tre sådana i vårt land — som skulle hava hand därom, och återigen Kungl. Maj:t har ansett, att det skulle vara skolöverstyrelsen. Utskottet har för sin del gått emot Kungl. Maj:t och förordat, att det skulle läggas under föreläsningsbyråerna. Jag har icke kunnat dela den meningen, utan ansett att det borde läggas under skolöverstyrelsen.

Då jag emellertid, herr talman, har föga utsikt här i kväll att vinna något med ett yrkande, vill jag icke framställa något sådant.

Ang.
anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

Herr Welin: Herr talman! Den fråga, som här föreligger, anser jag vara så pass viktig, att oaktat den av reservanterna, som nu yttrat sig, icke gjort något yrkande, jag dock finner mig föranlåten att göra ett sådant. Jag anser nämligen, att den ordning som statsutskottet här har föreslagit för ordnandet av nykterhetsföreläsningarna är sådan, att den kommer att verka mindre fördelaktigt. Som den föregående talaren antydde, är det föreslaget först av de sakkunniga, så av skolöverstyrelsen och slutligen av Kungl. Maj:t, att fördelningen av de 18,000 kronor, som skola användas till populärvetenskapliga föreläsningar på nykterhetsverksamhetens område, skulle handhavas av centralförbundet för nykterhetsundervisning. Socialstyrelsen har å andra sidan föreslagit, att föreläsningsbyråerna, som äro tre till antalet i riket, skulle hava hand om distribueringen av föreläsningarna och följaktligen också av de medel, som skulle användas för ändamålet. Statsutskottet har ställt sig på socialstyrelsens sida och sålunda för sin del föreslagit, att de tre föreläsningsbyråerna skulle hava hand om saken. Reservanterna återigen hava gått på Kungl. Maj:ts förslag. Såvitt jag kan finna, är statsutskottets förslag mycket otillfredsställande. De sakkunniga säga alldeles uppenbart, att det bör råda centralisering i fråga om ledningen av denna föreläsningsverksamhet. De sakkunnigas yttrande är refererat i den kungliga propositionen på sid. 39 och följande. Även socialstyrelsen säger alldeles bestämt enligt referatet på sid. 43, att denna föreläsningsverksamhet bör centraliseras, men icke dess mindre kommer socialstyrelsen för sin del till det egendomliga slutet, att denna verksamhet bör överlämnas åt de tre föreläsningsbyråerna. Det blir således ingen centralisering. Den enda centralisering, som enligt förslaget skulle kunna komma i fråga, vore att centralförbundet för nykterhetsundervisning finge vara en mellanhand, att den finge vara enbart en hjälp åt föreläsningsbyråerna, men då förefaller det högst egendomligt, att om centralförbundet för nykterhetsundervisning skulle kunna yttra sig om ärendena eller om ärendena skulle gå igenom detta, att det icke får ordna med själva föreläsningarna, utan att dessa sedermera skulle distribueras ut till de tre byråerna och dessa sedermera skulle ordna föreläsningarna. Det blir motsatsen till centralisation, det blir att riva sönder det hela.

Jag kan icke finna annat, än att skolöverstyrelsens, de sakkunnigas och Kungl. Maj:ts förslag i fråga om praktisk anordning går vida utöver socialstyrelsens och utskottets, och ur denna synpunkt ber jag, herr talman att få yrka bifall till utskottets kläm men till herr Kvarnzeliuss' m. fl. reservation i fråga om motiveringen.

Herr Björck: Herr talman! Jag tror att den siste ärade talaren icke riktigt klart uppfattat, vad denna sak gäller. Efter

Ang.
anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

moget övervägande har jag biträtt utskottsmajoritetens uppfattning, och jag har därvidlag uteslutande letts av rent praktiska synpunkter. Grundtanken i hela detta förslag till nykterhetsundervisning, som riksdagen nu har att taga ståndpunkt till, är att så mycket som möjligt frigöra denna undervisning från att utgöra något speciellt kursparti inom skolan och i stället söka inordna den organiskt i den övriga undervisningen. Det är denna grundtanke, som ligger bakom även den av utskottet vidtagna förändringen i den kungliga propositionen. Det är sålunda alls icke i syfte att tillkrångla förmedlingen av föreläsningar, utan tvärtom för att förenkla deras distribution, som förändringen kommit till stånd. Saken är nämligen den, att staten här skall lämna avsevärda bidrag till föreläsarnas resekostnader, och har man då en byrå *uteslutande* i Stockholm, som har monopol på förmedlingen, så komma utan tvivel de rekvirerande anstalterna att i viss grad bortse från om föreläsaren bor i Kiruna eller i Malmö. Om man däremot anknyter dessa föreläsningar till de tre byråer, som förmedla föreläsningar till de vanliga föreläsninganstalterna, så kan man förvänta en lokalisation av föreläsarna, så att de skånska och sydsvenska föreningarna företrädesvis välja föreläsare från den sydsvenska byrån, de västsvenska från den västsvenska byrån och de nord- och mellansvenska från folkbildningsförbundet här i Stockholm. Utskottsförslaget hävdar sålunda icke endast konsekvent den princip som genomgår hela Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet hyser också en bestämd övertygelse, att man på den förordade vägen skall på för staten billigaste och bästa sätt kunna tillgodose vederbörande anstalter med de föreläsningar, som det här gäller. Det är uteslutande i detta syfte, som vi hemställt om, att de populära nykterhetsföreläsningarna skulle kunna erhållas hos olika centrala förmedlingsanstalter, varigenom resekostnaderna kunde nedbringas på ett sätt som icke är möjligt, därest hela denna verksamhet vore koncentrerad till Stockholm.

Det bör också bemärkas, att det är med åtskillig tveksamhet som departementschefen här frångått socialstyrelsens förslag. Det heter nämligen i propositionen: »Socialstyrelsens erinran beträffande olämpligheten att upprätthålla två byråer med väsentligen samma uppgift kan utan tvivel hava ett berättigande. Emellertid synes mig de sakkunnigas förslag innebära vissa praktiska fördelar, som kunna anses uppväga de olägenheter, som måhända kunna vållas av detsamma, och den något ökade kostnad, som nyssnämnda förslag medför.»

Jag ber att på angivna grunder få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Jag be-
tvivlar visst icke, att statsutskottet har haft en mycket god ut-
rättning med sitt förslag, i det att utskottet trott sig därmed kunna
åstadkomma ett bättre inordnande av dessa föreläsningar i den all-
männa föreläsningverksamheten. Men jag undrar, om icke stats-

utskottet härvid i någon mån förbisett betydelsen av att centralförbundet för nykterhetsundervisning sedan gammalt står i förbindelse med nykterhetsföreningarna landet runt och kan tillgodogöra sig denna förbindelse vid anordnande av ifrågavarande föreläsningar. Det lär väl i alla fall icke kunna förnekas, att det ligger någonting i den invändning, som herr Welin redan framfört mot statsutskottets förslag, att om man vill en centralisering, så når man en sådan i högre grad genom att överlämna verksamheten till *en* byrå än om man överlämnar den till *tre* byråer. Det är alldeles givet, föreställer jag mig, att när centralbyrån för nykterhetsundervisning skall förmedla föreläsningar till landsorten, den ingalunda skall bortse från kostnaden för de resor föreläsningarna kunna medföra, utan även den måste naturligtvis taga hänsyn till den saken. Och ehuru jag naturligtvis icke vill förringa det intresse för verksamheten, som förefinnes hos folkbildningsförbundet och hos dess byråer, så menar jag, att centralförbundet för nykterhetsundervisning under sin hittillsvarande verksamhet dokumenterat ett sådant intresse för denna sak, att det icke är riktigt påkallat att skilja förbundet därifrån. Mig synes därför, att de sakkunnigas och regeringens förslag stödes av starkare skäl än statsutskottets, och jag tillåter mig därför instämma i yrkandet på bifall till reservationen.

*Ang.
anslag för
nykterhets-
främjande
(Forts.)*

Herr Kjellberg: Herr talman! Jag kunde nöja mig med att instämma i herr Björcks yttrande, men jag vill dock tillägga något med anledning av den siste talarens anförande. Det är nämligen på det sättet, att man här i fråga om centralisation ovillkorligen vinner betydliga fördelar, därest man överlämnar omhändertagandet av dessa föreläsningar till de tre statsunderstödda byråerna. Om man ser på statistiken över de föreläsningar, som under årens lopp anordnats genom dessa byråer, så finner man ju där en mängd nykterhetsföreläsningar. Och de olika lokala nykterhetsföreningarna använda redan nu dessa byråer i betydlig utsträckning. Man vinner den fördelen, om man följer utskottets förslag, att man då lämnar omhändertagandet av dessa föreläsningar till tre byråer, som hava en mångårig och synnerligen vittomfattande erfarenhet på detta område och som hava en synnerligen stor kännedom om förhållandena runt om i landet i detta avseende.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att folkhushållningskommissionen förra året anordnade en kurs för föreläsare. Och dessa föreläsare hava sedan under 1918 på olika platser hållit föreläsningar till ett antal av omkring 350. Dessa föreläsningar hava anordnats genom folkbildningsförbundets föreläsningsbyrå just på grund av dess kännedom om förhållandena i landet. Likaså har föreningen röda korset genom folkbildningsförbundets byrå låtit anordna över 100 föreläsningar rörande röda korsets verksamhet. I båda dessa fall har såväl folkhushållningskommissionen som röda korset bekostat arvode för själva föredraget på samma sätt som här skulle ske. Det är alldeles givet så, som herr Björck framhållit.

Ang.
anslag för
nykterhets-
främjande.
(Forts.)

att just i fråga om anordnandet av föreläsarnas rundresor hava dessa tre byråer en mångårig och synnerligen betydelsefull erfarenhet om, huru det bör tillgå. Jag hoppas verkligen, att herrarna icke tro, att jag talar i egen sak. Men jag kan icke neka till, att jag efter många års befattning med hithörande ting måste uttala den uppfattningen, att det bästa sättet i detta fall är att använda de tre statsunderstödda föreläsningsbyråerna.

För någon tid sedan förekom här fråga om särskilt föreläsningsanslag till arbetarnas bildningsförbund. Och kammaren beslöt då, att detta anslag skulle inrangeras under samma rubrik som övriga anslag för föreläsningsverksamhet. Jag tror också, att det är olämpligt att gång på gång starta nya centrala apparater för denna omfattande verksamhet. Jag tror, att när staten sedan länge understödjer tre centrala byråer, så bör *hela* denna omfattande och mångsidiga föreläsningsverksamhet överlämnas just åt dem, till deras arbetskraft och till deras verkligt värdefulla erfarenhet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Rydén: Herr talman, mina herrar! Det har ju under årens lopp riktats många anmärkningar mot det sätt, på vilket nykterhetsundervisningen bedrivits, och ett förslag utarbetades på sin tid av sakkunniga samt framlades för riksdagen. Detta förslag behäftades enligt min uppfattning av en ensidighet, som gjorde, att jag icke ansåg mig kunna lägga det till grund för den framställning till riksdagen, som jag fann mig böra föreslå. Jag tillkallade därför andra sakkunniga, som sågo denna sak mera ur skolans och undervisningens synpunkt. Det förslag, som av dessa senare sakkunniga framlades, har befunnits efter min uppfattning vara synnerligen klokt och väl avvägt, och det har därför kunnat i allt väsentligt läggas till grund för föreliggande proposition.

Emellertid har det ju av de myndigheter, som hörts — och framför allt har det varit fallet med socialstyrelsen — framlagts en hel rad av ändringsförslag och ändringsyrkanden. Till en del av dessa har jag tagit hänsyn vid utarbetandet av propositionen, därför att jag funnit dem hava sakligt berättigande. Men jag kan icke neka till, att när jag fick den samlade bilden av socialstyrelsens anmärkningsdossier mot centralförbundet för nykterhetsundervisning, så har det syntts mig, som om man gått från den ena ytterligheten till den andra från den ensidighet, som varit och litet för långt åt andra hållet. Och det har gjort, att jag icke kunnat följa socialstyrelsen i åtskilliga stycken. Så har exempelvis ena ytterligheten till den andra från den ensidighet, som varit, att man, om man följer socialstyrelsens förslag, kan vinna någon liten besparing och i någon liten mån kan förenkla administrationen av föreläsningsverksamheten, såsom professor Kjellberg nyss framhöll. Jag är på det klara med detta. Men det, som föranlett mig att i denna punkt ändock icke följa socialstyrelsens framställning,

är det, att styrelsen synes mig ej tillräckligt hava beaktat betydelsen av det personliga intresset för själva den sak, som denna undervisning skall beröra. På detta område bör man enligt min uppfattning icke gå därhän, att man avskär eller rubbar förbindelsen med nykterhetsfolket och anknytningen till det intresse, som här finnes för saken. Det är visserligen sant, att vi hava förtroende för de andra föreläsningsbyråerna, men det torde vara uppenbart, att centralförbundet har knutit förbindelser med nykterhetsorganisationerna och att dess verksamhet uppbäres av ett intresse från dessa organisationers sida, som betyder mera än den inbesparing av kostnaderna, som kan vinnas genom ytterligare centralisering av förmedlingen av föreläsningarna.

De farhågor, man haft för att centralförbundet skulle gå till överdrift och ensidighet, synas mig vara undanröjda genom det förslag, Kungl. Maj:t framlagt. Det är ju så, att först och främst ställes nu hela denna verksamhet under statlig kontroll därigenom att den kommer under skolöverstyrelsens överinseende. Därigenom bliva de rent pedagogiska synpunkterna och folkbildningssynpunkterna övervakade av den högsta myndighet, vi på det området hava i riket. Centralförbundet har vidare icke fria händer att handhava förmedlingen huru som helst, utan det skall göras upp en förteckning över föreläsningarna och föreläsningssämnena, så att det blir, om jag så får säga, fullt solventa föreläsare och lämpliga ämnen. Jag tror, man kan gå ut ifrån, att det bör bliva goda föreläsningar, som på det sättet komma att bjudas. Jag tror också, man kan våga antaga, att i och med att centralförbundet knytes an till en statlig myndighet, så komma helt säkert under samarbetet vissa ensidigheter, som möjligen varit till finnandes, att bortarbetas.

Då jag känner mig övertygad om, att man med den organisation, som är föreslagen, har garanti emot de ensidigheter, som även efter min övertygelse i viss mån hava vidlått den hittillsvarande föreläsningsverksamheten på detta område, har jag icke velat vara med om att avkoppla den viktiga framåtdrivande faktor, som man har i centralförbundets kontakt med nykterhetsrörelsen. Det är ur den synpunkten, jag icke ansett mig böra följa socialstyrelsen i denna fråga. Och jag tror för min personliga del — ehuru jag icke anser det vara en så värst riksviktig fråga — jag tror ändå, att det vore klokt, om kammaren gäve Kungl. Maj:t fria händer att i detta fall handla så som efter förnyat överbäggande, innan definitiva kungörelser och föreskrifter i ämnet utfärdas, prövas lämpligast.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! De åtgärder, utskottet föreslagit beträffande undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande, finner jag ingen anledning att motsätta mig utan anser dem vara fullt befogade och berättigade så som utskottet föreslår.

Men jag kan icke finna några talande skäl för den utökning av anslagsbeloppet för denna undervisning till nykterhetens främjande, som utskottet kommit till, nämligen femtio procents ökning från förra

Ang.
anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

året. Inga egentliga skäl tala för, att denna ökning av utgifterna är behöfvligt. Tvärt om skulle man av allmänt kända skäl kunnat anse, att undervisning på detta område vore mindre behöfvlig nu än den var under förra året. Och det är endast av detta skäl, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den av herr Wrangel avgivna reservationen, vilken innefattar bifall till den av herr Norman och mig avgivna motionen i ärendet. Ett anslag lika stort som det, som utgick förra året, anser jag vara fullt tillräckligt och motsvara, vad som behövs i detta hänseende.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Wrangels reservation.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Blott ett par ord till svar på herr Kjellbergs anförande.

Såvitt jag kan finna har herr Kjellberg yrkat bifall till statsutskottets förslag huvudsakligen av två skäl. Det ena skälet var, att det vore bättre att överlämna denna verksamhet till redan existerande byråer än att förlägga den till en ny organisation. Det andra skälet var, att folkbildningsförbundets byrå redan hade en på mångårig verksamhet stödd erfarenhet i saken och att förbundet under den tid som gått skött sin sak bra. Det är alldeles riktigt, men man kan icke säga, att detta kan återopas emot reservanternas förslag, ty icke heller centralförbundets för nykterhetsundervisning byrå är någon ny organisation, utan dess verksamhet på området har pågått sedan 1907, den har upprättat och spritt förteckningar över föreläsare och lektionshållare samt förmedlat föreläsningar. Den har på det hela taget, tror jag, skött sin uppgift på ett lyckligt sätt och har även den en mångårig erfarenhet på området.

För övrigt tror jag, i anslutning till vad herr ecklesiastikministern yttrade, att man ej får förbise betydelsen av att denna föreläsningsverksamhet hålles i nära kontakt med folkets intresse för saken. Det förefaller mig vara märkvärdigt, om andra kammaren skulle vilja vara med om att nu avkoppla den från detta intresse.

Att herr Andersson i Knäppinge anser, att det är slöseri med statens medel att anslå det belopp, om vilket statsutskottet enat sig, är ej ägnat att förvåna. Herr Andersson har ju vid flera tillfällen förut visat sitt varma intresse för sparsamhet på detta område. Jag föreställer mig dock, att med det utlåtande, som föreligger från statsutskottet, vädjan till sparsamhetsnitet denna gång icke skall medföra åsyftad verkan.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Welin: Herr talman! Herr Björck yttrade, att jag icke skulle ha förstått, vad han sade, men jag tror att, även om det skulle vara enstaka detaljer, som undgått mig, jag dock förstått honom synnerligen väl.

Jag förstår också mycket väl, att det ej kan bli någon särskilt billigare anordning att överlämna saken åt de tre särskilda byråer-

na, än om en byrå har hand om den. Jag kan icke förstå, att arbetet skall bliva större, och därför också kostsammare, för att det lämnas åt en byrå, än om det lämnas åt tre byråer. Det är väl så, att om det blir så pass mycket ökat arbete, att det kräves ny arbetskraft, så får den ersättas på något sätt. Kräves icke ny arbetskraft, kommer det icke att bli ökad kostnad på något håll. Vad resorna angår, blir det väl i alla fall så, att de talare som anslitas huvudsakligen komma att tillhöra den bygd de skola uppträda i, vare sig de skickas ut av de tre byråerna eller av den enda. Jag kan sålunda icke på något sätt förstå, att det skulle bli billigare i ena eller andra avseendet genom den anordning, som av utskottet är föreslagen.

Å andra sidan kan det ej förnekas, att det med tre byråer blir ett sönderbrytande av ordningen i det hela. Jag vill påpeka, att utskottet självt säger på sidan 4: »I allt fall kunde denna byrå, i den mån så befunnes önskvärdt, förmedla de till densamma anslutna organisationernas förbindelser med föreläsningsbyråerna och föreläsningsskonsulenten».

Vad skall det tjäna till med denna anordning? Skall nu centralförbundet för nykterhetsundervisning anlitas, kan det väl få lov att förmedla själva föreläsningarna. Icke skall den stå bara som en maktlös mellanhand mellan de olika organisationer, som hava med saken att göra. Det förefaller mig i högsta grad olämpligt med en sådan anordning som den, vilken här är föreslagen, just ur organisatorisk synpunkt.

För övrigt vill jag gent emot herr Kjellberg säga, att då han talade om, att det vore skäl i att överlämna saken till redan statsunderstödda byråer, centralförbundet för nykterhetsundervisning också är statsunderstött. Det är sålunda i det fallet ingen skillnad. Jag vill dessutom påpeka, att det är avsett, att nykterhetsverksamhet skulle bedrivas även på annat sätt än genom populärvetenskapliga föreläsningar. Det skall sålunda t. ex. hållas kurser. Dessa kurser skall centralförbundet få lov att taga hand om och ordna, men det skall inte få ordna föreläsningarna. Detta är också ett sönderbrytande av organisationen.

Det står vidare i de sakkunnigas förslag, att det skall givas ut en katalog. Det står alldeles särskilt talat om »katalogen» — sålunda en katalog. Då är det väl lämpligt, att den utgives av en enda central myndighet, och icke att tre byråer giva ut var sin katalog på detta område. Skall det i alla fall utgivas en gemensam katalog, vilket än tänkbart, varför skall då inte den katalogen kunna utgivas av en central anstalt, som har hand om det hela?

I de sakkunnigas förslag ingår för övrigt, att det finnes andra uppgifter också för den ifrågasatta byrån. Det står icke närmare utvecklade, vilka dessa uppgifter äro, men jag ber att ur kungl. propositionen sid. 41 få läsa upp det lilla stycke, som rör den saken: det heter: »Jämväl i fråga om byråns förmedling av föreläsningar hava de sakkunniga uttalat åtskilliga önskemål och angivit vissa riktlinjer, därvid de sakkunniga bland annat anför, att vid vissa slag av

Ang.
anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

Ang.
anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

möten ett och annat av de i katalogen upptagna föredragen borde kunna inpassas, eventuellt i form av en mindre föredragsserie».

Det är sålunda åtskilliga uppgifter på nykterhetsområdet, som byrån eller byråerna, vilket det nu blir, skola få, men då är det också självklart, att en central ledning bäst kan utföra detta och så, att det blir enhet i det hela. Man kan vara alldeles övertygad om, att om tre föreläsningsbyråer skola var och en på sitt sätt söka ordna detta, det icke blir samma reda och enhetlighet, som när en enda byrå, vilken har det till sin speciella uppgift att sköta om denna sak, också sköter om den.

För övrigt instämmer jag uti vad som herr Pettersson i Södertälje sade, att det naturligtvis är av vikt, att det är en institution, som alldeles särskilt arbetar på nykterhetsområdet, som får denna sak om hand. Våra föreläsningsbyråer ha en mera omfattande verksamhet, en verksamhet som går ut i flera olika riktningar, och kunna icke ägna denna speciella sak den uppmärksamhet, som är önskvärd.

Jag vill också säga, att om man av någon anledning hyser betänkligheter mot att överlämna denna verksamhet åt centralförbundet, så skall man observera, såsom också herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet påpekat, att förbundet i fråga om handhavandet av statens nykterhetsupplysning skall sortera under överstyrelsen. Däruti har man en säkerhet för att centralförbundet kommer att på riktigt sätt sköta sin verksamhet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr Björck: Herr talman! Jag beklagar, att jag skall behöva uttala mig med större utförlighet för att göra mig fullt förstådd av herr Welin.

Saken är den, såsom jag i korthet angav i mitt förra anförande, att här inte alls ifrågasättes, att det nuvarande centralförbundet för nykterhetsundervisning skulle göras till föremål för klander för överdrift eller ensidighet. Jag ser denna sak uteslutande ur rent praktisk synpunkt. Vi hava å ena sidan tre byråer, som hava en mångårig erfarenhet om en alldeles likartad verksamhet. Vi hava å andra sidan centralförbundet för nykterhetsundervisning, som i ytterligt ringa utsträckning bedrivit förmedling av just *enstaka föreläsningar*. Nu syftar man åt att komma fram till en mera vidlygt nykterhetsundervisning, om vilken folket i bygderna icke skall kunna säga: det är en nykterhetstalare, den bry vi oss inte om att höra — eller från motsatta sidan: detta är en nykterhetstalare, den vilja vi gärna höra. Man åsyftar sålunda större objektivitet både i fråga om valet av föreläsare och valet av ämne.

Då enskilda föreningar önska föreläsare å nykterhetsområdet, skola de enligt reservanternas förslag vara nödsakade att vända sig hit till Stockholm, till centralförbundets byrå. Det ligger då i sakens natur, att man alltför lätt kan lockas att se bort ifrån var föreläsaren bor. Kirunaborna kunna med största tillfredsställelse taga

föreläsare från Lund, ty staten bestrider resekostnaderna. Ha vi däremot tre centralbyråer, en i Lund, en i Göteborg och en i Stockholm, torde det vara lika klart, att om man i Kjävinge vill ha en föreläsare i nykterhet, så går man inte till Stockholm eller till Kiruna för att hämta honom utan rekviderar honom från Lund. Det är dessa avgjorda praktiska fördelar, den uppenbara förenkling av administrationen och den obestriddliga besparing, som därigenom vinnas och som också av herr statsrådet nyss oförbehållsamt medgavs, statsutskottet velat åstadkomma genom sitt förslag.

Nu säger man, att vi skola ha centralisering. Ja, men centraliseringen ligger i skolöverstyrelsen. De populärvetenskapliga föreläsningarna, de olika byråerna i Stockholm, Göteborg och Lund även de falla under skolöverstyrelsen och under föreläsningskonsulenten. Enda skillnaden är, såvitt jag kan se, den, att enligt utskottets förslag det är föreläsningskonsulenten, som kontrollerar föreläsningsverksamheten, medan kontrollen enligt reservanternas förslag skall tillkomma den nye nykterhetskonsulenten. Men ytterst ligger kontrollen och ledningen i skolöverstyrelsen, vilken väg man än väljer.

Det är icke alls någon risk för att man skulle avkoppla det personliga intresset. Det förefaller mig, som om nykterhetsföreningarna i bygderna ej skulle visa mindre intresse, därest de äro hänvisade att vända sig till professor Kjellbergs byrå, än om de vände sig till direktör Ljunggrens byrå. Hela denna sak är något så periferiskt, att det verkligen förvånar mig, att man på denna lilla punkt velat resa så energiskt motstånd. Någon fruktan att centralförbundets verksamhet skall bliva allvarsamt beskuren genom den vidtagna förändringen har jag aldrig hyst. Jag är tvärtom övertygad om, att centralförbundet för nykterhetsundervisning skall få än större uppgifter än nu. Det framgår av den proposition, vi behandla, att förbundets verksamhetsområde på många punkter kommer att väsentligt utvidgas. Helt visst erhåller centralförbundet tillräckligt utrymme för sin verksamhetslust, även om kammaren, som jag hoppas, bifaller utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då jag icke i utskottet deltagit uti behandlingen av detta ärende, ber jag att nu med några ord få ange min ställning i frågan.

Hade jag deltagit i ärendets behandling, hade mitt namn kommit att stå bland reservanterna. De skäl, som här framkommit till försvar för utskottets förslag, behöva kanske synas litet närmare. Då herr Kjellberg säger, att det här gäller att få en centralisering av denna verksamhet, ber jag att få säga, att reservanternas förslag är mycket mera centralisation än herr Kjellbergs, då han förordar, att verksamheten skall läggas på tre byråer, ty vi som försvara reservationen, önska, att den skall förläggas till centralförbundets för nykterhetsundervisning byrå, som bara är en och omfattar hela landet.

Nu säger herr Björck, att det gäller att få, som han uttryckte

Ang.
anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)

*Ang.
anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)*

sig, »vidsynta» föreläsare. Ja, vi känna till det där. Det är ungefär samma synpunkt som bevillningsutskottet har, då det erinrar om, hur man där försöker se vidsynt på förhållandena, när det gäller att mer och mer kringskära nykterhetsintresset.

Nu säger herr Björck vidare, att det är litet egendomligt, om man i Skåne vill ha en föreläsare, man rekviderar honom från Stockholm eller Kiruna eller ock tvärtom. Jag förstår icke vad meningen är med sådant tal. Centralförbundet för nykterhetsundervisning har föreläsare spridda över hela landet, och ett brev på posten till Stockholm kostar icke mera än från närmaste poststation.

Det tyckes vara mycket angeläget för herr Björck att få utskottets förslag igenom, och man kan ju förstå skälet härtill. Men då han talar å utskottets vägnar — som han i väst fall kan ha rätt att göra — så kan han väl icke påstå, att utskottets majoritet lagt den synpunkt på frågan, som herr Björck här gjort.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Jag har en känsla av, att den argumentering, som förebragts till förmån för utskottets utlåtande, icke kan betraktas som bärande. Jag har en känsla av att det huvudsakliga här är det, varpå också herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tryckte, nämligen att man har en organisatorisk förbindelse bevarad med nykterhetsorganisationerna i landet, med den organiserade nykterhetsrörelsen. Vi få icke glömma bort, att nykterhetsfolket ju uppfattar denna verksamhet såsom mer eller mindre stående i dess egen tjänst, såsom mer eller mindre dess egen, och att det därför från nykterhetsfolkets sida otvivelaktigt känts såsom ett intresse att här se till att denna verksamhet står i intimaste kontakt med nykterhetsfolkets egna organisationer. Skulle man nu gå den väg, som här anvisats av statsutskottet, då skulle följden bliva den, att man bröte sönder denna verksamhet, splittrade den på olika linjer. Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten också därpå, att nykterhetskurserna ju fortfarande skola handhavas och distribueras av detta centralförbund. Då skulle man sålunda lägga dessa föreläsningar på annat håll än där anordnandet av kurserna ligger. Detta förefaller mig i högsta grad betänkligt, detta därför att på detta område bör det vara, såsom herr Kjellberg också framhöll, en centralisering, men just centraliseringen synes mig kräva, att man i samma hand här lägger föreläsningens verksamheten och den verksamhet, som skulle anordna dessa kurser.

Det synes mig därför som om nykterhetsvännerna i denna kamrere böra betänka sig mer än en gång, innan de giva sin röst för statsutskottets utlåtande. Enligt mitt sätt att se skulle detta otvivelaktigt leda därhän, att denna verksamhet allt mer och mer skulle fjärra sig från nykterhetsfolkets intressen och linjer och möjligen slå in på vägar, där nykterhetsfolket kanske icke längre skulle känna

sig riktigt solidariskt. Och när det nu har framhållits, att den ekonomiska skillnaden dock icke kan bli något nämnvärd och det vidare obestriddigen är på det sättet, att denna splittring på olika linjer kommer att vålla åtskilliga praktiska svårigheter, då synes det som alldeles självklart, att man har all anledning i världen att här avvisa statsutskottets hemställan och ställa sig på reservanternas sida.

Det är därför, herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman! Med anledning av ett yttrande av herr Bengtsson i Norup skall jag be att få säga några ord. Såsom ett av skälen, varför man borde ställa sig på reservanternas ståndpunkt framhöll han nämligen bevillningsutskottet såsom ett varnande exempel. Jag tror, att herr Bengtsson bör rikta dylika ord i stället mot det utskott, vari han själv sitter. Jag anser det vara mindre passande att i en debatt uttala sig på detta sätt, och det kan vara olika meningar om huru bevillningsutskottet sköter sina saker.

För min del har jag icke någon invändning mot ett bifall till reservationen, jag har endast velat inlägga en gensaga mot försöket att göra bevillningsutskottet till en strykpojke, ett försök som gjorts även vid föregående tillfällen.

Herr Björck: Herr talman! Med anledning av de invändningar, som under diskussionen framkommit, ber jag att endast få lämna ett par sakliga upplysningar. Jag erinrar då om att centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet såsom förmedlare av föreläsningar hittills varit ytterligt obetydlig. Betecknande är att dess sista föreläsningsförteckning daterar sig från år 1912. På de sista sju åren har ifrån centralförbundet icke utkommit någon katalog på föreläsare. Detta vittnar väl om att det icke utvecklar någon särskilt storartad verksamhet på detta område. Vidare vill jag framhålla, att de tre så att säga »profana» centralbyråerna i slutet på varje katalog lämna ett särskilt register, vilket upptager nykterhetsföreläsare och nykterhetssaken berörande ämnen. Och slutligen skulle jag vilja säga, att jag icke i likhet med herr Engberg kan se, att man »bryter sönder en verksamhet», därigenom att man låter nykterhetsföreningarna rekvirera professor Henschen eller lektor Bergman genom någon av de tre stora byråerna, eller därigenom att man rekvirerar de föreläsare, som stå upptagna i dessa kataloger, i stället för att rekvirera *samma föreläsare* genom en byrå, som kallar sig centralförbundet för nykterhetsundervisning. Många föreläsare upptagas dock i samtliga kataloger, och jag kan med vetskap härom omöjligen förstå, att man riskerar att bryta sönder nykterhetsverksamheten, om man anlitar förmedlingsanstalter som syselsätta sig med nykterhet jämsides med annan föreläsningsverksamhet.

*Ang.
anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)*

*Ang.
anslag för
nykterhetens
främjande.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Welin under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) bifall till den av herr Wrangel avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den under 2:o) angivna propositionen.

§ 7.

Statsutskottets nu föredragna utlåtande, nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa löneförhållanden inom hovrätterna och nedre justitierevisionen m. m. jämte en i ämnet väckt motion blev av kammaren godkänt.

§ 8.

*Ang. tvångs-
uppfostran åt
minderåriga
manliga för-
brytare m. m.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anvisande av medel till beredande av tvångsuppfostran åt minderåriga manliga förbrytare m. m.; och anförde därvid:

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet L. ö f g r e n: Herr talman! I denna sena timme skall jag icke upptaga kammarens tid med att försöka utveckla de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts proposition. I det stora hela får jag uttrycka min tillfredsställelse över att statsutskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Det är bara i en punkt men i en viktig punkt, där utskottet har haft en annan mening än Kungl. Maj:t och åtminstone för närvarande icke ansett sig kunna biträda dess förslag. Den gäller frågan om övertagandet av kronoegendomen Bäckaskog i Skåne och göra den till anstalt för vård av minderåriga manliga förbrytare.

Det är så, att det nuvarande behovet av ökat utrymme för mottagande av dylika ungdomar motsvarar, kan man säga, ett antal av hundra stycken. För att avhjälpa detta behov har man i propositionen tänkt sig två alternativa utvägar. Och i fråga om det utrymme, som motsvarar ett antal av 70, är statsutskottet överens med Kungl. Maj:t, huru det skall anordnas. Det skall ordnas så, att på Venngarn åstadkommas provisoriska anstalter för detta ändamål. Däremot är man av olika mening, huru utrymme skall kunna beredas för de resterande c:a 30. Kungl. Maj:t har för sin del föreslagit två olika vägar att välja på: antingen att man uppförde ett gymnastikhus i Bona, som då tills vidare icke skulle användas som gymnastikhus utan som logement för dessa 30 pojkar, eller att man övertog kronoegendomen Bäckaskog, varest man kunde få till stånd provisoriska åtgärder för mottagande av ett något större antal elever. Där kan inom kort göras anordningar för att taga mot en del av dessa ynglingar, till ett antal av mellan 30 och 40.

Nu säger statsutskottet, att detta senare förslag icke bör antagas utan att det föredrager förslaget att använda gymnastikhuset på Bona för ändamålet. Det säger, att detta förslag blir billigare, och det är sant. Det säger vidare, att man kan få in pojarna på Bona något tidigare, och detta är kanske också sant. Allt detta må vara riktigt, om man ser saken så, att det här endast gäller att vidtaga provisoriska åtgärder. Men om man ser saken vidare och tänker på framtiden, då ställer sig frågan på ett annat sätt. Kungl. Maj:t har nämligen ett dubbelt syfte med förslaget om övertagandet av Bäckaskog. Det är icke bara för att avhjälpa ett nuvarande behov utan för att på ett för framtiden tillfredsställande sätt lösa frågan, som Kungl. Maj:t kommit med förslaget att visserligen för betydande kostnad övertaga denna egendom. Därigenom skulle man också göra det möjligt att sätta i verket den lag av 1917, varigenom det beslöts, att tvångsuppfostran skulle användas gent emot minderåriga förbrytare i ett större antal fall än tidigare. Denna lag, som antogs för två år sedan av riksdagen och regeringen gemensamt, har icke av Kungl. Maj:t kunnat sättas i verket just på den grund, att några anstalter icke funnits att mottaga ett ökat antal ungdomsbrottslingar. Och det får man väl säga, att det varken är riksdagen eller över huvud statsmakterna värdigt att antaga en lag, genom vilken man beslutar, att vissa sociala syften och ändamål skola förverkligas men att man icke vidtager de anstalter, som äro erforderliga för att fylla dessa ändamål.

Emellertid förstår jag mycket väl, att för ögonblicket statsfinansiella hänsyn tala emot att gå in på vidlyftiga planer. Man vill gärna se tiden an och skjuter därför upp saken. Jag kan också respektera statsutskottets åsikt därom, att Bäckaskog skulle betalas väl dyrt och att man möjligen kan få en annan egendom till billigare pris. Jag böjer mig för dessa skäl, men vill på samma gång starkt poängtera nödvändigheten av att man med det allra snaraste inrättar anstalter för att möta det ökade behovet av åtgärder mot brottsligheten på detta område, så att man i större utsträckning kan ersätta fängelset, då det gäller de unga, med lämpliga uppfostringsanstalter. Lagstiftningens tendens går i den riktningen, att tvångsuppfostran utan allt tvivel kommer att användas i långt större grad än förut. Här går utvecklingen icke tillbaka utan framåt i riktning mot tvångsuppfostran. Det är icke fråga allenast om att sätta i verket 1917 års lag, utan i framtiden gäller det att få till stånd uppfostringsformer i stället för fängelser beträffande unga brottslingar i allmänhet. Och vill man i något så när god tid få härför erforderliga anstalter i fullt färdigt skick, så bör man någon gång, och det så fort som möjligt, göra en början.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! När statsutskottet har dristat sig att avstyrka den del av den föreliggande propositionen, som innebär, att staten skulle för ungefär 110,000 kronor lösa till sig dispositionsrätten till kungsgården Bäckaskog, så har det

Ang. tvångsuppfostran åt minderåriga manliga förbrytare m. m.
(Forts.)

Ang. tvångs-
uppfostran åt
minderåriga
manliga för-
brytare m. m.

(Forts.)

skett av olika skäl men icke minst av det skälet, att vi nu äntligen tyckas stå inför en glädjande minskning av kriminaliteten. Antalet förbrytare tycks vara i avtagande. Det hade stigit ofantligt under krigsåren, men nu tyckes man kunna hoppas på ett bättre tillstånd i det avseendet.

Jag skall anföra några få siffror. Den 1 oktober 1918 utgjorde hela antalet fångar, med undantag av tvångsarbetarna, 4,303 personer. Den 1 januari 1919 hade detta antal sjunkit till 3,977 och nu, den 1 maj 1919, till 3,490. Det är således en jämn och stark minskning av antalet på fängelserna intagna förbrytare.

Nu kan man kanske undra om en sådan minskning av kriminaliteten, som dessa siffror angiva, även har inträtt ifråga om ungdomsförbrytelse, som nu intressera oss. Jag har inhämtat, att detta är fallet. Den 1 oktober 1918 utgjorde hela antalet av minderåriga straffarbets- och fängelsefångar 693, men den 1 januari 1919 hade detta antal sjunkit till 596 och den 1 maj 1919 till 487. När antalet av ungdomsförbrytelser avtagit så starkt, får man väl också antaga, att det skall bli ett minskat behov av sådana vårdanstalter, som det här är fråga om.

Ett annat skäl att nu avslå förslaget om Bäckaskog har varit detta, att det givetvis är bättre, billigare och mera rationellt att fullt utnyttja de två anstalter, vi nu ha: Bona och Venngarn, än att lägga till en tredje anstalt och icke utnyttja någon av dessa helt och fullt.

Alldeles säker kan man emellertid inte vara. Det kan hända, att den nyss återopade minskningen av antalet förbrytelser icke fortsätter utan att det ändå visar sig ett behov av ytterligare vårdplatser, så att det, om man vill låta 1917 års lagstiftning träda i kraft, kommer att behövas en tredje anstalt. Gestaltar det sig så under de närmaste åren, så önska naturligtvis vi i statsutskottet ingenting hellre, än att regeringen fortfarande har blicken fäst på Bäckaskog, som jag tror är den lämpligaste platsen för en tredje vårdanstalt. Då komma vi ju också närmare den tidpunkt, då det arrendekontrakt, som den nuvarande innehavaren har, utlöper. Det utlöper nämligen om 6 år, och då kunna vi disponera kungsgården, utan att betala något särskilt för denna dispositionsrätt.

Det torde vara dessa omständigheter, som i främsta rummet lett statsutskottet till dess förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Löfgren: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens yttrande ber jag endast, att få göra ett par erinringar. Naturligtvis är det alldeles riktigt, att brottsligheten i allmänhet har minskats under den sista tiden jämfört med den alldeles abnorma ökningen under kristiden, och jag vill visst icke heller bestrida, att samma förhållande gör sig gällande även inom den särskilda kategori av brottslingar, som man benämner ungdomsbrottslingar. Emellertid

har även brottsligheten sina säsonger, och man får icke utan vidare gå ut ifrån de siffror som herr Nilsson nämnde, utan att jämföra dem med siffrorna från flera föregående år och ifrån skilda tidsperioder under ett och samma år. Men vad jag särskilt vill poängtera, det är, att hur man än kalkylerar med hänsyn till kriminalitetens avtagande eller ökning, förefinnes icke desto mindre ett behov av ökade anstalter, emedan man icke kan tänka sig, att kriminaliteten minskas i den grad, att — därest 1917 års lag träder i kraft och därest man till på köpet utsträcker användningen av tvångsuppfostran till nya former och ytterligare arter av ungdomskriminalitet — de nuvarande anstalterna då skulle vara på långt när tillräckliga.

Ang. tvångsuppfostran åt minderåriga manliga förbrytare m. m.
(Forts.)

Herr Nilsson i Kabbarp sade, att det även för de mera permanenta behoven i första hand gällde att begagna utrymmet på de redan befintliga anstalterna Bona och Venngarn. Vad Bona angår, torde det emellertid vara absolut utnyttjat till sin yttersta gräns, åtminstone sedan man fått de nu påbörjade byggningarna färdiga. Vad Venngarn beträffar, är det icke omöjligt, att ytterligare anstalter där kunna anbringas för mottagande av säg ett 75-, 100-tal elever. Men detta räcker ändå icke, ifall vi se på de närmaste årens behov. Man får heller icke glömma, att anstalter av denna beskaffenhet icke få vara för stora, därest de skola kunna fylla sitt ändamål och lämplig differentiering vid behandlingen av olika slag av ungdomsbrottslingar skall kunna äga rum. Det är ju tvärtom ett länge närt önskemål, att man skall kunna få olika typer av anstalter: de abnorma skulle intagas på en anstalt, de svåraste brottslingarna på en annan men däremot de bästa elementen vårdas för sig. En sådan plan kan man icke utföra, utan att man har tillgång till ett flertal anstalter.

Nu är det emellertid icke värt att i år diskutera den saken. Den är för tillfället redan fälld. Men jag ber att få uttrycka regeringens försäkran om, att den naturligtvis även för framtiden skall ha sin uppmärksamhet fäst på detta ämne, och icke av riksdagens beslut nu skall känna sig på något sätt förhindrad att till ett kommande år framlägga de förslag, som regeringen finner nödvändiga för att fylla de behov, som på förevarande område obestriddligen ännu äro ouppfyllda.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Härpå föredrogos vart efter annat

statsutskottets utlåtanden:

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisation av försäkringsinspektionen m. m.;

nr 119, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat

för år 1919 gjorda framställningar angående anslag för beredande av tillfällig förstärkning av Göta hovrätt samt hovrättens över Skåne och Blekinge arbetskrafter;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under andra huvudtiteln för täckande av vissa förskott;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt statsbidrag till vissa alkoholistanstalter;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag till driftkostnaderna under år 1918 vid erkända alkoholistanstalten hemmet Gunnarskog;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till täckande av förlust å föreningens för bistånd åt vanföra i Skåne verksamhet; och

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckande av kostnader för kol och olja, som åtgått för fri bogsering genom Falsterboleden; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående Helgeandsholmens slutliga ordnande.

Utskottens i nämnda utlåtanden gjorda framställningar biföllos av kammaren.

§ 10.

*Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.*

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa egnahemsväsendet berörande frågor jämte sex i ämnet väckta motioner begärdes ordet av

Herr Magnusson i Skövde, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag beklagar, att denna synnerligen viktiga fråga — jag skulle för min del vilja säga den viktigaste, vi i dag haft före — förekommer vid en så sen tidpunkt på dagen, att ett flertal av kammarens ledamöter redan avläsnat sig och i övrigt intresset för de föreliggande spörsmålen är statt i en betydande avmattnng.

Jag skall emellertid tillåta mig att yttra några ord i frågan, och jag måste då säga, att den proposition, som här föreligger och som utskottet tillstyrkt, icke synes mig fylla måttet av, vad man kunde vänta och fordra i detta viktiga spörsmål allra minst av en sig reformvänlig kallande regering.

Departementschefen säger i sin proposition bland annat följande: »Ser man egnahemsfrågan i hela dess vidd och i dess olika skiftningar, av vilka blott några, om än de viktigaste, nu antytts, växer den ut till en central fråga för hela vårt samfundsliv, en av de viktigaste den nuvarande generationen har att möta. Den är därför väl värd, att statsmakterna ägna den en oavlätlig och omsorgsfull uppmärksamhet. Denna omsorg får dock icke verka därhän, att den framdrives på

konstlat sätt, så att resultatet icke blir livskraftigt i sig självt utan bär på inre sjukdomsanlag och svagheter. Egnahemsrörelsen måste vara fast rotad i vår jord och vårt folk samt få en sund utveckling ur denna grund.» Det kan väl ändå knappast bestridas, att den organisation, vårt egnahemslåneväsande haft, fortfarande har och efter föreliggande förslags genomförande får, just är av det slag, departementschefen här påtalat, nämligen konstlad och icke i sig själv tillräckligt livskraftig.

*Ang. visaa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)*

När man nu har en femtonårig erfarenhet att stödja sig på, har det väl ändå visat sig, att även om åtskilligt erkännansvärt kunnat uträttas genom den hittills bedrivna egnahemslåneverksamheten, har denna dock icke varit så organiserad, att den kunnat bli tillräckligt omfattande, och ej heller tillräckligt fylla det stora syfte och mål, den borde fylla. Orsakerna härtill äro ju flera, men främst enligt mitt förmenande den bristfälliga organisation, som från början vidlått denna rörelse, som fortfarande vidlåder densamma och som, även om utskottets förslag, som antagligen blir fallet, blir antaget, fortfarande kommer att vidlåda denna rörelse.

Departementschefen säger vidare: »Även om fog icke saknas för deras mening, vilka gjort gällande, att de sakkunniga icke anlagt tillräckligt stora synpunkter på frågan och icke lämnat den ingående granskning och utredning av egnahemsfrågan i hela dess omfattning, som enligt departementschefens uttalande den 20 januari 1911 av dem förväntades.» Och han fortsätter, att detta icke bör hindra, att »i betraktande av frågans stora vikt det icke bör ifrågakomma, att icke nu begagna de goda uppslag, som givits och som synas kunna leda till omedelbart beslut utan att föregripa mer vittgående reformer, när och i den mån utredningen visar, att sådana böra vidtagas.»

Jag har, som en eller annan torde veta, tillåtit mig att i denna fråga väcka en motion, där jag efter åtskillig kritik av den föreliggande propositionen har yrkat på avslag av densamma. Jag har, som av motiveringen framgår givetvis icke gjort detta yrkande därför, att jag velat ha något avslag på verkliga förbättringar ifråga om egnahemslåneverksamheten utan av det skälet, att all erfarenhet talar för att just, vad departementschefen här säger, att man icke får låta sig hindra eller dröja med att vidtaga en del partiella reformer och förändringar därav, att man icke kan upptaga frågan i dess helhet, är oriktigt. Jag har yrkat avslag, emedan all erfarenhet just visar, att har man gjort en liten ändring i en fråga, vid en nära föregående riksdag, så blir det sedan synnerligen svårt, att få fram något annat djupgående ändringsförslag, om än så obefogat. Då heter det sedan alltid: icke skola vi röra vid det, som så nyss är ändrat; vi skola först avvakta verkningarna av den vidtagna förändringen.

Jag är övertygad, att om vi taga det förslag, som nu föreligger och som enligt min mening icke är ägnat att väsentligen föra egnahemsfrågan framåt, men väl i åtskilliga hänseenden innebär en bestämmd försämring av hittillsvarande lånereglemente, kommer det vid följande riksdagar att heta: Icke bör man göra något åt den frågan,

Ang vissa.
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

då vi så nyligen ändrat. Vi måste först avvakta erfarenheterna av den nyss skedda förändringen. Därför vore det enligt min mening bättre att nu gå på den rena avslagslinjen och därigenom snart få framlagt ett förslag, som verkligen vore ägnat att lösa den stora egnahemsfrågan, vilket det föreliggande förslaget *icke* är ägnat att göra.

Jag har i min motion påpekat åtskilliga brister, som vidlåda den nuvarande egnahemslånerörelsen och som komma att vidlåda den, även sedan föreliggande förslag blivit antaget. Jag har särskilt påvisat bristerna i fråga om den centrala organisationen. Nu erkänner departementschefen, att sådana brister finnas, men säger, att det »är för tidigt att nu upptaga detta spörsmål i sin helhet». »Däremot bör detta icke hindra, att man avhjälpur de mest påfallande bristerna», och så kommer han som enda hjälp fram med förslaget om denna särskilda byrå i jordbruksdepartementet, vilken skulle handhava egnahemslåneverksamheten eller åtminstone i viss mån administrera densamma.

Men vad får denna byrå för befogenhet? Den ändrar icke på något sätt de påtalade bristerna i fråga om den lokala organisationen överallt i landet. Denna byrå kommer icke att få någon egentlig befogenhet gentemot de lokala organisationerna. Den kommer såvitt jag kan bedöma endast att få befogenhet att från de lokala egnahemslåneorganisationerna och låneförmedlarna infordra en hel del uppgifter om än det ena än det andra. Den kommer för dessa lokala institutioner sannolikt att kännas blott som en tyngande pålaga, som en onödig och besvärlig kontroll. Och denna kontroll kommer icke att vara till något vidare stöd eller till någon nytta, utan det kan lätt gå därhän, att den i stället för att stimulera, hjälpa, främja och stärka egnahemslåneverksamheten kommer att verka hämmande på rörelsens utveckling. Och detta är ju lätt att tänka sig, då egnahemslåneverksamheten mest handhaves av våra hushållningssällskap, vilka ha denna verksamhet som ett påbröd till sina övriga uppgifter och kanske mången gång ha det rätt svårt att få organ att sköta densamma. Skall det nu bli ytterligare besvär med en massa inspektioner utan egentligt stöd och med att lämna sifferuppgifter till denna byrå i jordbruksdepartementet, så blir följden den, att man för att undgå besväret kommer att så långt som möjligt inskränka egnahemslåneverksamheten, men det är väl icke dit man vill komma? — Denna centralledning kommer fortfarande att sakna initiativrätt och större befogenhet gent emot de lokala organisationerna och framför allt kommer den att sakna befogenhet och möjligheter i fråga om det centrala av all egnahemsvärksamhet, nämligen att kunna göra något för en verklig jordförmedling.

Se vi på egnahemslåneverksamheten sådan den hittills bedrivits, så lider det visserligen intet tvivel att den icke hjälpt många förtjänta och dugliga personer till erhållande av egnahem, och detta är ju en sak, som man bör skänka sitt fulla erkännande och vara glad åt. Men ser man det ur den synpunkten, huruvida rörelsen varit ägnad att skapa verkligt *nya* egna hem, så måste man medge,

att resultatet är ganska ringa. Och varpå beror detta, om icke därpå, att den viktigaste faktorn, då det gäller att anskaffa ett eget hem, nämligen jordförmedlingen i stort sett totalt försumrats. Så länge det förefanns en strävan särskilt vid de större jordbruken inom vårt land att frigöra sig från torpen, så länge de funnos till salu för billigt pris, så länge var det icke heller några större svårigheter för egnahemsspekulanter att få ett s. k. nybildat ställe. Men i egentlig mening kunde icke en sådan lägenhet kallas nybildad. Så länge gick det emellertid rätt bra att fylla de formella kraven på att egnahemmen skulle vara nybildade, men det kan ju vara tvekan om, huruvida det var så synnerligen mycket vunnet med detta. Man skaffade visserligen *nya* jordbrukare, men icke i egentlig mening *nya jordbruk*. Men efterhand som det blev ont om torp och liknande lägenheter, blev det också rätt ont om nya brukningsdelar, och så har följden på olika håll blivit den, att många egnahemsspekulanter, mången för egnahemsjordbruket lämplig person måst avstå från förvärvandet av ett eget hem av det enkla skälet att icke något lämpligt ställe eller jordområde funnits att tillgå.

Det är här den offentliga, väl organiserade jordförmedlingen skulle träda emellan, och det är här jag icke kan finna, att det föreliggande förslaget för ens en hårsman framåt. Jag vågar påstå, att förslaget i ett hänseende kommer att försvåra skapandet av egnahem, nämligen så till vida, att utnyttjandet av jordförmedlingsfonden efter de nya bestämmelserna kommer att väsentligen försvåras. Det må erkännas, att inrättandet av jordförmedlingsfonden innebar en riktig tanke, ty härigenom understödde statsmyndigheterna styckningsföretag och tillhandahållandet av jordlotter åt dem, som härav vore i behov. Nu innehålla emellertid redan de nuvarande bestämmelserna för jordförmedlingsfonden, att de, som fått lån ur densamma skola återbetala dessa lån i mån som jordlotterna försålts. Nu vet ju var och en, som sysslat med dylik försäljning, att detta att hava sålt en jordlott icke alls är detsamma som att ha fått betalt. Det är ju känt, att om man har att göra med köpare av egnahemslåntagarnas kategori, så måste man nöja sig med mycket obetydliga handpenningar; det mesta måste inestå och regleras med egnahemslån. Därav framgår, att det är rätt ringa värde med jordförmedlingslånen redan nu, ty så snart en försäljning formellt ägt rum skall lånet återbetalas, även om förmedlaren icke fått in köpeskillingen. Men om nu därtill lägges, att man för att åtnjuta medel från jordförmedlingsfonden skall underställa styckningsplanen vederbörande byrå i departementet och icke skall ha rätt att försälja någon styckningsdel, förrän denna styckningsplan blivit fastställd, så kan jag icke se annat, än att detta fullkomligt omöjliggör ett utnyttjande av jordförmedlingsfonden. Ty var och en som sysslat med styckningar, vet, att det tager en rundlig tid innan man får styckningsplanen fastställd, åtminstone om man förutsätter, att det skall ha skett vederbörlig lantmåteriförrättning och fastställelse av styckningen vid ägodelningsrätt. I bästa fall dröjer det åtskilliga månader, och ofta kan det dröja både ett och två år. Skall man nu därtill lägga den tid, som åtgår för granskning av ärendet i vederbörande byrå inom

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

jordbruksdepartementet, så kommer detta att försena och försumpa hela rörelsen, så att det är fara värt, att det icke alls blir någon jordförmedling med stöd av denna fond. Ty skall det bli något av med ett jordstyckningsföretag, så måste man se till att det blir fart på försäljningen, ty det blir förlustbringande, om man skall anordna tillfällig brukning av jorden. Härtill kommer, att, om man får ha jorden länge osäld i sin hand, så får folk ofta den uppfattningen, att jorden är alldeles olämplig för det avsedda ändamålet, och då vill ingen köpa lotterna. Härtill måste ju ock läggas ränte- och administrationskostnader under tiden.

Vidare anser jag det vara en avgjord försämring, då här föreslås, att längre cirkulationstid skulle införas för lånen. Det är gott och väl, att vederbörande kunna få dessa lån till låg och billig ränta. Jag skall icke motsätta mig, att räntan höjes enligt utskottets förslag, då jag tvivlar på om det från början var klokt att man satte räntan under lägsta möjliga affärsränta. Men genom den låga räntan och den långa cirkulationstiden blir följden den, att endast några få privilegierade kunna erhålla egnahemslån. Man skapar icke på detta sätt den kraftiga egnahemslåneverksamhet, som vi böra försöka komma fram till, ty då måste man ha en kraftig cirkulation hos lånen, så att de icke fastläsas hos några få, utan komma flera till godo. Det är uppenbart, att om vi ifrån en cirkulation omfattande 29 år gå över till den av Kungl. Maj:t föreslagna cirkulationen, cirka 43 år, eller som utskottet föreslagit omkring 35 år, så följer ju härav, att det med samma årliga anslag måste bli färre personer, som kunna erhålla lån, eftersom mindre pengar kommer tillbaka till fonden.

Jag vill tro, att om en person haft lånet ungefär 15 år, så bör han om han överhuvud taget kan reda sig, ha fått sitt ställe i sådant skick, att det är möjligt för honom att överflytta lånet till någon annan penninginrättning, exempelvis en sparbank. Då kunde pengarna frigöras och komma en annan tillgodo.

Man skulle ju kunna tänka sig, att man visserligen hade goda lånevillkor under första tiden, men icke utsträckte dem så länge, som i det föreliggande förslaget. Man skulle då kunna åstadkomma den kraftiga cirkulation, som jag här och i min motion efterlyst, och göra det möjligt att lånefonden kommer många fler till godo.

Skola vi vidare verkligen komma någonstädes med egnahemsrörelsen, är det nödvändigt att icke lämna helt och hållet åt den enskilde, om han lyckas komma över något lämpligt ställe eller icke. Han behöver tillhandahållas jord genom en välordnad jordförmedling, men härför kan jag icke se, att det föreliggande förslaget råder någon bot. Vidare behöver egnahemsbyggaren hjälp och råd med sina affärer, byggnader m. m. Visserligen kan man häremot invända, att det skall nu läggas så, att under byrån i jordbruksdepartementet skola jordbrukskonsulenter sortera, och dessa skola tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar. Detta är nog gott och väl, ehuru jag knappast tror på denna anordning, men fortfarande finns det icke någon organisation, som verkligen kan taga

initiativ att verkställa jordförmedling, utan vilket det icke kommer att bli någon verklig fart på vår egnahemslåneverksamhet.

Jag skall icke längre upptaga kammarens tid vid denna sena timme. Jag vill slutligen blott uttala den förhoppningen, att, då nu antagligen detta förslag kommer att av kammaren godkännas, det likväl icke må gå så, att detta ställer sig hindrande i vägen för att i en snar framtid få en slutgiltig och rationell lösning av vår synnerligen viktiga egnahemsfråga.

Ang. vissa egnahemsväsendet berörande frågor.
(Forts.)

Vidare yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr talman! Då den siste ärade talaren slutade sitt anförande utan att göra något yrkande, kan det icke vara skäl för mig att inlåta mig i någon diskussion med honom eller polemisera mot hans påståenden. Jag vill bara säga, att jag undrar, om de vägar, han antydde, för att få, som han kallade det, en livskraftig egnahemsrörelse, leda till det målet. Han sade bland annat, att det skulle vara en kortare cirkulationstid, som han kallade det, för egnahemslånen. Han glömde då, att, skall man ha en kort återbetalningstid för lånen, kräver det mycket stora årliga annuiteter, och jag undrar om de personer, som egnahemsrörelsen egentligen avser, d. v. s. de mindre bemedlade, äro betjänta med att åläggas mycket starka och stora annuiteter på lånen. Det är ju alldeles tydligt, att en sådan anordning skulle betydligt försvåra eller rent av omöjliggöra för en mindre bemedlad eller en i det närmaste obemedlad person att lägga sig till med ett egnahemslån.

Vidare talade han om, att det finns icke möjlighet att nu få någon jordfördelning, ty det är ingen som tager hand om den saken. Han glömde då, att genom detta förslag har, utom de förutvarande låneförmedlarna både beträffande egnahemslån och jordfördelningslån, öppnats möjlighet för alla Sveriges kommuner att uppträda som låneförmedlare och även att förmedla själva jorden.

Men det var egentligen icke för att säga detta, som jag begärde ordet, utan det var för att här angiva några av de skäl, som ha föranlett Kungl. Maj:t att föreslå en förhöjning av räntefoten för egnahemslånen från nuvarande 3,6 % till 5 %. Jag har för min del, när jag föredragit detta ärende för Kungl. Maj:t, utgått ifrån, att staten borde göra allt för att främja egnahemsrörelsen, men dock icke gå den vägen, att staten lämnade direkt subvention. Ty det kan starkt sättas i fråga, och det har redan på allvar satts i fråga, huruvida en verkligt sund och för framtiden bestående rörelse kan vara att påräkna, om den skall uppehållas medelst statlig subvention. Jag har däremot, beträffande själva egnahemsfrågan, utgått ifrån, att staten skulle ställa sin egen kredit och sina egna möjligheter att anskaffa pengar till förfogande och lämna dessa pengar till en sådan räntefot, som åtminstone icke nämnvärt understiger,

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

vad staten själv får betala. Från den principen utgick man också, då denna egnahemsrörelse började med understöd av statslån.

Sätter jag den räntefot, som då bestämdes, 3,6 %, i förhållande till den räntefot, som staten för sina statslån då fick betala, förhåller sig proportionen ungefär på samma sätt, som den skulle göra, om man nu bestämde sig för 5 % i stället för 3,6 %. Det blir nu till och med något gynnsammare med avseende å egnahemslåneräntan i förhållande till vad staten får betala, även om man bestämmer 5 %, än vad det var då. Då kunde, enligt vad som framgår av handlingarna, statslån upptagas till 3 $\frac{3}{4}$ %, eller som det hette, åtminstone icke över 4 %. Då bestämde riksdagen, att räntan på egnahemslånen skulle utgå med 3,6 %, och motiverade det beslutet med hänsyn till fondens ändamål, varigenom landets ekonomiska bärkraft ökades, och nya skatteobjekt skapades.

Det skapades ju redan då en liten differens mellan räntefoten för statslånet och räntefoten för egnahemslånen, men den var dock icke större än att man ansåg sig kunna låna för 3 $\frac{3}{4}$ %, då man satte räntan till 3,6 % för egnahemslånen. Nu är förhållandet det, att riksgäldsfullmäktige hava upplyst, att den effektiva räntan på 1918 års statslån är 5,258 %, och för ett nytt lån får man räkna med 5,5 %. Riksgäldsfullmäktige ha därför påyrkat, att egnahemslåneräntan skulle sättas till 5,5 %.

Jag har velat anföra dessa synpunkter, och jag håller fortfarande före, att det hade varit riktigast, om riksdagen denna gång liksom förra gången hade satt räntefoten i ett riktigare förhållande till den allmänna låneräntan, både statslåneräntan och den ränta, till vilken pengar kunna upplånas i den allmänna marknaden.

Nu har emellertid utskottet föreslagit en nedsättning till 4 $\frac{1}{2}$ %, och jag kan icke se, att utskottet har anfört något annat skäl än att det synes utskottet väl högt att höja räntan från 3,6 till 5 %, och att det synes lämpligt att sätta den till 4 $\frac{1}{2}$ %. Det är det enda skäl, som av utskottet anförts, såvitt jag kan finna. Det är givet, att om riksdagen, som har finanserna och pungen i sin hand, vill vara så pass generös, att den lämnar en så stor differens mellan den verkliga, effektiva låneränta, som staten får betala, och egnahemslåneräntan, kan jag för min del ju icke ha anledning att göra mycket stora invändningar. Jag tror, att om herr finansministern varit här — ja, jag ser att han verkligen sitter här bakom mig, det visste jag icke om — skulle han kanske ännu kraftigare betonat nödvändigheten av att hålla denna räntefot något så när i jämnhöjd med den effektiva ränta, som staten får betala.

Jag skulle för min del, om jag hade rösträtt i denna kammare, givetvis rösta för 5 % i stället för nu föreslagna 4 $\frac{1}{2}$ %, och jag skulle således mycket gärna se, om kammaren ville följa Kungl. Maj:t i detta fall, så mycket mer som jag tror, att det i längden kommer att gagna egnahemsrörelsen fullt ut lika mycket, om man lägger den på denna fullt sunda basis.

Herr Magnusson i Skövde: Beträffande räntan skall jag be att få erinra om, att i den motion, som jag avgivit i frågan, har jag just uttalat samma mening som departementschefen nu gav uttryck åt, så att i det fallet skilja sig icke våra meningar. Då emellertid herr statsrådet undrade, om de vägar, jag antydde, verkligen skulle vara ägnade att främja saken, och då han exempelvis i fråga om att jag ville ha en kortare cirkulation sade, att detta givetvis skulle medföra högre annuiteter, ber jag blott att få erinra därom. att jag påpekat, hurusom man dock efter viss tid, som jag yttrade, exempelvis efter 15 år, då det egna hemmet borde ha vunnit ekonomisk stadga, skulle kunna tänka sig en överflyttning av det kvarstående lånet exempelvis i ett sparbankslån. Det är väl ändå en framkomlig väg att göra på detta sätt, ty härav behöver ej följa högre annuiteter. Med låga eller rimliga annuiteter under de första åren, men med bestämmelse att efter en viss period lånet skall vara slutförbetalt, t. ex. efter 15 år, tror jag icke, att risken skulle vara så förfärlig. Däremot må man väl ändå erkänna, att det är något orimligt med den cirkulationstid, som föreslås och som jag också påtalat i min motion. Då man får beräkna en lägsta ålder av 35 å 40 år då en person får lånet, skulle denne icke få sitt lån slutförbetalt förrän vid 80 års ålder. Jag vågar säga, att detta är en onaturligt lång tid, och jag tror icke, att det är att föra egnahems-låneverksamheten på sundare banor, när man utsträcker cirkulations-tiden från nuvarande 29 år till över 40.

Herr statsrådet säger vidare, att jag icke har observerat, att nu har det blivit en utsträckning, så att alla Sveriges kommuner bland annat skulle få bli låneförmedlare, och därigenom skulle en vidgad väg ha anvisats. Jag vågar säga, att då man samtidigt snört åt möjligheterna för utnyttjande av jordförmedlingsfonden, vilken i första hand* skulle kommit kommunerna ekonomiskt till godo, lär det nog icke bli stora resultat av kommunerna som låneförmedlare. Ty om man skulle tänka sig, att kommunerna skulle uppträda som låneförmedlare, skulle det givetvis ske på den vägen, att dessa kommuner på ett bekvämt sätt skulle kunna få aulita exempelvis jordförmedlingsfonden för finansiering av sina styckningsföretag. Icke lär det vara tänkbart att kommunerna själva skulle anslå medel av sina begränsade tillgångar för att finansiera styckningsföretagen. Det kan vara möjligt för en och annan stads-kommun, men i stort sett finnes knappast någon landskommun, som kan göra detta.

Jag tror sålunda, att jag lugnt vågar säga, att här icke från regeringen eller utskottet anvisats någon väg, som verkligen kommer att i stort sett främja egnahemslånerörelsen, men jag vågar också fråga, om det ändå icke är skäl i att taga under övervägande, huruvida ett bättre och lämpligare utnyttjande av låneförmedlingsfonden, huruvida icke genom en kraftigare cirkulation av lånen, och huruvida icke genom en bättre lokal organisation man ändå har utvägar att verkligt främja egnahemslånerörelsen.

*Ang. vissa
egnahemslå-
nandet berö-
rande frågor.
(Forts.)*

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

När jag nu har ordet, skall jag be att få nämna, hur långsamt man nu på många håll arbetar. Jag har omnämnt detta i min motion, ehuru det blivit ett tryckfel beträffande tiden, då jag omnämnt, att det exempelvis hänt, att den, som köpt ett ställe i april månad ena året, först närmare två år därefter utfått sitt egnahemslån. Man måste ändå medgiva, att detta icke är livsformer för rörelsen. Nu skulle man ju kunna säga, att det är vederbörande låneförmedlare, som skött sig så illa. Ja, det är sant, men man måste ändå söka få former, genom vilka man tillhåller dessa låneförmedlare att ge litet mera liv åt denna rörelse och icke sköta sig på det sättet. Det är visserligen kanske möjligt, att Kungl. Maj:t genom särskilda kunskörelser kan föreskriva för vederbörande att röra sig litet hastigare, men åtminstone i propositionen är därvidlag intet åtgjort.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Ja, jag har inga egentliga anmärkningar att göra angående det föreliggande förslaget. Det är ju icke heller några så synnerligen stora och vittomfattande förändringar, som äro föreslagna, så att därvidlag kan det ju icke vara så mycket att göra anmärkningar på. Det var dock en detalj, räntesatserna, som herr statsrådet nyss var inne på; och som jag vill säga ett par ord om. Jag var icke närvarande, när det slutliga avgörandet i utskottet skedde, i annat fall hade jag kommit att ställa mig på högerreservanternas ståndpunkt eller, om man så hellre vill, på Kungl. Maj:ts, vilket nu här är detsamma.

Jag är för min del övertygad om, att Kungl. Maj:t här har haft mycket goda och starka skäl för sig, då det föreslås en höjning av räntesatsen från nuvarande 3,6 procent till 5 procent. Egentligen är det ju icke annat än att återföra förhållandena till vad de ursprungligen ha varit, återföra dem till den relation, som var från början. då räntesatsen var 3,6 procent. Då kunde staten upplåna medel till 4 procent och därunder. Nu föreslås räntan till 5 procent, och enligt riksgäldsfullmäktiges uppgift får staten för fasta lån nu betala 5 $\frac{1}{2}$ procent. Relationen blir då ungefär densamma.

För öfrigt vill jag för min del säga, att man i allmänhet synes överskatta betydelsen av denna statens lånerörelse, i vad det rör de billiga räntesatserna vis å vis egnahemsbildarnas ekonomi. Det är ju dock realiter så, att detta leder till ett uppdrivande av jordpriserna. Det är en ganska enkel sak att räkna ut, att om jag inköper en lägenhet till ett pris av låt oss säga 6,000 kronor och erhåller egnahemslån därå till ett belopp av 5,000 kronor, så får jag, om jag erlägger 6 procents ränta, ett räntebelopp av 300 kronor. Men om jag betalar 3,6 procent kan jag betala 10,000 kronor för samma lägenhet, erhålla egnahemslån på över 8,000 kronor utan att det sammanlagda räntebeloppet i detta fall blir större. Den erfarenheten har man gjort i Danmark, där man ju sedan länge har drivit denna lånepolitik med billiga räntor, att detta har drivit upp jordpriserna oupphörligt. I verkligheten blir det jordförsäljaren och icke egnahemsinnehavaren, som får största vinsten av dessa billiga

lån. Huvudsaken för egnahemsinnehavaren är icke att han får en mycket billig ränta på en del av sina lån, utan huvudsaken för honom är, att han får tillräckligt med pengar till en skälig ränta och på skäliga villkor. Nu går det på många håll till på det sättet, att egnahemsförmedlarna för att undgå risk undervärdera lägenheten och i andra fall icke tillämpa lånemaximum. Resultatet blir, att låntagaren nödgas anlita enskilda eller banker till ofta mycket höga räntor. I verkligheten får egnahemsinnehavaren ingen egentlig nytta av de billiga lånen. Jag är för min del övertygad om, att det är fullkomligt ohållbart att stå kvar på den ståndpunkten. Egnahemsrörelsen får ledas in på andra banor. Vi få intet egentligt håll på denna fråga, förrän staten upplåter jord. Först därigenom kan man hindra detta ständiga uppskruvande av jordpriserna, som berövar egnahemsinnehavaren frukterna av hans arbete.

Jag ber för min del att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, i vad det rör en räntesats på 5 procent, och avslag på utskottets hemställan om räntefotens fastställande till 4 $\frac{1}{2}$ procent.

Herr O s b e r g: Herr talman, mina herrar! Det var egentligen jordbruksministern som uppkallade mig, när han sade, att staten icke skall subventionera medel till att främja egnahemsrörelsen. Ja, jag vill härtill bara säga det, att den syn man fått på denna fråga angående egnahemsrörelsens framåtskridande i vårt land är icke annat än sorglig, och man skall icke tro, att man skall kunna uträtta något storverk på detta område, om man ideligen skall skruva upp räntan och försöka fördyra dessa lån. Vi få väl ändå betrakta saken från en något vidare synvinkel än hittills. Vad är det för resultat ute i bygderna av egnahemsrörelsen, om man granskar det hela? Hur skall man tänka sig att få någon fart i egnahemsrörelsen med sådana åtgärder och så länge världen ligger öppen för våra bästa krafter? Tror ni, mina herrar, att en medellös person går och tar ett lån och betalar 5 %, om han kan bege sig till främmande land eller till industrien och där få mycket bättre utkomst än på en sådan där liten jordlapp? Vi skola ej tro, att vi kunna göra något, om vi ej ta i med kraftig hand och söka uträtta något som verkligen kan få namn av hjälp. Jag har tillåtit mig vid denna riksdag att väcka en motion om en statens fria jordbruksegnahemsfond, jag vill emellertid icke ingå på den saken nu; jordbruksutskottet har avstyrkt framställningen och synes ställa sig oförstående för vad man menar, när man vill ha fram en sak på ett praktiskt sätt.

Det var egentligen detta jag ville ha sagt, att man kan icke tänka sig att uträtta något, när man skall gå till våga med hårklyveri, om jag så får yttra mig, då man går till denna viktiga frågas lösning. Ser man ej huru i bygderna avfolkningen fortgår, och det gäller vårt präktigaste folk. De som nappa på dessa erbjudanden om egnahems-lån — ja, det är en erfarenhet som man kan göra — det är folk som icke äga nog företagsamhet att ta itu med något annat, medan där- emot de som äro pigga och kunna uträtta något och besitta energi,

*Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)*

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

de försvinna och de komma bort från landet. Nej, mina herrar, skola vi tänka oss att kunna göra något i stor stil och något sådant som kan lända till landets fromma, då få vi ej taga för lätt på denna sak, utan gå till botten av det onda och söka få fram något, som verkligen är att räkna med.

Jag har intet yrkande att göra på grund av det föreliggande förslaget, utan skall inskränka mig till att säga, att det hade varit lyckligare, om utskottet hade kunnat stå fast vid 3,6 procent i stället för att nu höja räntan till 4,5 %. Men härom vill jag ej uttala mig något närmare nu, utan låter det anstå till ett annat tillfälle. Jag kommer åter, då min motion skall behandlas, vilket jag hoppas blir nästa onsdag, och då kommer jag att framlägga ett nytt förslag, vilket, om det vinner riksdagens beaktande, jag tror kommer att vid sidan av det här föreliggande förslaget bli till nytta. Men enbart detta förslag tror jag, mina herrar, icke kommer att främja egnahemsrörelsen något avsevärt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag lägger mig icke ofta i debatter om jordbruksfrågor, och alldeles särskilt i detta fall så ha ju motionärerna, som ifrågasatt vissa lindringar, kanske framför andra att återopa sig på, att här vill man göra någonting för att lyfta upp en förvärvskälla. Men om billiga räntor skulle vara det avgörande för höjandet av den svenska egnahemsrörelsen, så borde ju den siste talaren, som talade för den saken, icke ha anledning att åtminstone klaga över det som har varit. Vi ha hittills haft en mycket billig räntefot, 3,6 procent, under en tid då staten själv fått betala 5 procent i ränta på sina medel. Nu är det faktiskt så, att staten för sina medel får lov att betala mellan 6 och 7 % ränta. Jag ifrågasätter, om det kan vara en riktig politik, att under tider, då staten själv ikläder sig en sådan ränta för upplånade medel, man då utan några säkrare garantier för att egna hemmen skola stanna i händerna på dem, som fått dessa lån, ger sig till att sätta en räntesats som här blivit ifrågasatt.

Jag har ett exempel, som jag själv varit medverkande i, som visar, vad företagsamt folk kan åstadkomma på det här området. För något år sedan kom till mig en jordbruksarbetare och sade att »jag har lyckats att skaffa mig ett eget hem och skulle önska att få ett egnahemslån; kan icke riksdagsman hjälpa mig att få saken ordnad?» — »Jo, för all del, jag skall försöka.» — Och jag medverkade till att karlen fick ett egnahemslån till 3,6 procents ränta. Ett år därefter kom han till mig och var själagläd, han hade lyckats sälja sitt egnahem och fått 1,000 kr. mer än han gav, därför att räntan var så billig. Vad innebär detta exempel? Jo, det innebär naturligtvis, att den nye köparen av det egna hemmet hade påtagit sig att förränta även dessa 1,000 kr., d. v. s. staten hade skänkt den första innehavaren 1,000 kr. Mera invecklat ställer sig icke spørsmålet, utan staten hade här utan att sätta några som helst villkor för förskingring av fastigheten givit honom en sådan hand-

räkning och hjälp. Staten hade naturligtvis icke givit honom lånet för att spekulera och sälja ett år efter, utan därför att han där skulle bygga ett hem för sig och de sina.

Så länge herrarna inte vilja gå in för principen att sätta in några som helst stoppare för spekulationen på hithörande område, då är det fullständigt lönlöst tala om, att man verkligen vill hjälpa egnahemsrörelsen genom att utlämna penningar till 1 eller $\frac{1}{2}$ procents lägre ränta än vanligt. Det ena måste kräva det andra. Skall man kräva något sådant såsom en direkt uppoffring från statsmakternas sida, så måste man också vidtaga vissa åtgärder, som garantera, att de, vilka med allmänna medel hjälpas i den allmänna striden för tillvaron, få dessa egnahemslån ordnade på det sätt, att de icke bli till en vanlig handelsvara.

Jag skulle därför anse, att det inte finnes någon som helst berättigad anledning att sänka räntan på sätt här är föreslaget. Det är en missriktad hjälp mot egnahemsbrukarna, och det är en hjälp, som i så många fall följer med denne, om han går från det egna hemmet, och den nye brukaren får betala den skillnad, som matematiskt kan uträknas mellan den billigare räntan och den vanliga penningräntan.

Jag kan för min del icke anse, att man skall beträda den väg, som här ifrågasättes. Även om herrarna sätta fem procents ränta, så blir det faktiskt på det viset, att staten åtminstone under de närmaste åren får betala en eller två procent ändå i premie till den som tar emot eller får dessa lån. Vi kunna icke under den närmaste tiden tänka oss, att vi skola få medel till upplåning för statsverkets räkning till en sådan räntefot, att vi över huvud taget skola kunna lämna ut lånen mot billigare ränta än 5 procent.

Om jag nu har denna övertygelse, så är klart, att den blir ännu mera starkt understruken med hänsyn till de förhållanden, som här hålla på att arbeta sig fram, och detta därtill i en tid, när vi ha mycket, mycket svårare än annars att skaffa nödiga medel. Att då gå till väga på det här sättet kan icke vara tillrådligt. Om jag hade haft den övertygelsen, att detta i och för sig kunnat hjälpa upp egnahemsrörelsen såsom sådan, givit den ett bestämt betryggande handtag, kan man allvarligt diskutera, om statsmakterna under en exceptionell tid skulle vidtaga exceptionella åtgärder. Men så länge man icke vidtagit nödig garanti mot spekulationen, så gagnar man härmed icke egnahemsrörelsen, utan man gagnar herrar jobbares intressen, och dessa tycka, att det är alldeles utmärkt bra, om de i spekulationssyfte få inköpa en 5- å 600 tunnland jord, som kunna sönderstyckas och efter alla konstens regler till högt pris försäljas med egnahemslån. Så länge den saken är fri, tror jag detta icke gagnar egnahemsrörelsen, och därför anser jag, att det är alldeles oriktigt, såsom utskottsmajoriteten här har föreslagit, utan jag håller före, att Kungl. Maj:ts förslag nog står sig inför en välgrundad omprövning.

Jag ber därför, herr talman, att få hemställa om att kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag i föreliggande punkt.

Ang. vissa egnahemsväsendet berörande frågor.
(Forts.)

Ang vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.

(Forts.)

Herr Larsson i Bondarve: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Av åtskilliga jordbrukare här i kammaren väcktes i början av denna riksdag en motion angående jordfrågan i rätt vidlyftig omfattning. Av formella skäl blev denna motion uppdelad i sex olika motioner. En av dessa, en mycket liten del av den ursprungliga motionen, remitterades till jordbruksutskottet och besvaras i sammanhang med den här föreliggande frågan.

Jag kan som motionär icke annat än erkänna att utskottet mycket välvilligt behandlat den ifrågavarande delen av vår motion. Det hade dock varit önskvärt, att utskottet så att säga trängt litet djupare in i de frågor det gällt. Nu kan jag knappt säga att detta utlåtande medför någon egentlig lösning av egnahemsfrågan. Det är, så att säga, blott en *tillfällig förbättring*, som föreslås, ingenting mera.

Ett av de önskemål vi uttalade var att man enligt vår åsikt icke borde lägga så utomordentligt stor vikt vid boningshuset i detta sammanhang, då detta komme att med de dyra byggnadskostnader, som nu gälla, avsevärt förhindra egnahemsbyggandet. Om man t. ex. å ena sidan bestämmer storleken av huset och å andra sidan föreskriver, att allt måste vara synnerligen propert utfört, blir det hela redan från början bra dyrt. Enligt motionärernas åsikt kan man något lätta på fordringarna i denna punkt utan att därmed själva saken skadas.

Nu säger sig utskottet hava tillmötesgått oss motionärer härutinnan. Ja, detta är nog ett visst tillmötesgående, men man har ej, anser jag, träffat själva kärnfrågan. Det står ändå fast, att när man ställer så stora fordringar på boningshusen, på smålägenheterna, som man gör åtminstone nere i Malmöhus län beträffande vad man skulle kunna kalla normalhusen, blir egnahemsbyggandet alltför dyrt.

Även på några andra punkter har utskottet direkt besvarat vår framställning. Det har nämligen ansett, att vi rönt tillmötesgående i fråga om vårt önskemål att i detta sammanhang helt skilja bostadslägenheter och jordbrukslägenheter åt. Jag måste säga att det verkligen icke var ett lyckligt grepp att, som man gjorde vid början av egnahemsverksamheten, taga dessa båda grenar så att säga över en bank. Det gäller här alltför olika saker, och säkert ha båda grenarna lidit på att så förenas som skett. Alldeles särskilda synpunkter måste läggas till grund vid bostadsbyggande, och jag tror, att det varit lyckligare, om man redan från början starkt poängterat, att industrien måste i hög grad på något sätt draga försorg om sina arbetare genom anskaffande av boningshus till dem.

Här ha nu skarpa meningskiljaktigheter uppstått angående rän-
tefoten för lånen. Frågan bottnar ytterst i hur mycket man anser
staten egentligen bör offra på egnahemssaken; därpå hänger det hela.

Anser man frågan utomordentligt viktig, får staten giva ett mycket stort bidrag; om icke, får detta ske i mindre mån.

Vad beträffar herr finansministerns uttalande om den person, vilken, såsom han nämnde i sitt exempel, köpte in egnahemmet, föreställer jag mig att om jorden såldes, måste pengarna redovisas och staten slapp ligga ute med dem. Så skulle det bli en annan person i samma ställning, som finge övertaga egnahemmet och då skulle därigenom en annan person bliva hjälpt lika bra som den förste. Under sådana förhållanden tycker jag ingen olycka är skedd.

Jag kan mycket väl förstå utskottets åsikt, att en höjning av räntefoten med bortåt 1½ % i ett enda tag är tämligen avsevärd. Jag tror dock i likhet med herr statsrådet, att denna synpunkt icke bör bli avgörande. Jag anser, att en höjning av räntefoten till 5 % låter sig göra utan att egnahemssaken tager skada.

Det var ett uttalande från den förste ärade talaren i denna fråga, vilket jag fäste mig vid. Han ansåg det vara mycket hindrande, att styckningsplan skulle fastställas av Kungl. Maj:t. Jag erkänner visst att detta på grund av de långa tider, som måste åtgå, kan verka hindrande och uppskjutande. Detta betyder dock icke mycket, om man tager i betraktande, hurusom på många ställen jordbitarna på ett olyckligt sätt blivit styckade, ofta utan minsta hänsyn till det praktiskt kloka. Man har sett, att jorden blivit delad i småbitar och dessa försålda till egnahem, utan att man brytt sig om att tänka på huru jorden i varje fall var belägen, huru den var beskaffad, t. ex, om den var för styv att bruka i småbruk o. s. v. Nej, man har bara rivit itu jorden i högsta grad. Jag anser, att denna prövning av Kungl. Maj:t är en av de bästa sakerna i det föreliggande förslaget, förutsatt att densamma göres med omsorg och verklig fackkunskap. Det är sannerligen på tiden, att vi i vårt land bliva litet klokare i vår jordskiftningspolitik, så att vi icke dela upp jorden på ett opraktiskt sätt i bitar nästan så små som helst. Vi måste bliva förtrogna med den tanken, att vi på jorddelningsområdet måste gå fram på ett klokare sätt än hittilldags skett; eljest komma nog olyckliga följder att tämligen snart visa sig.

Jag vill vidare säga att denna anordning med en prövning av Kungl. Maj:t ter sig ännu lyckligare, om man förutsätter, att en bättre ordning i detta avseende skall arbeta sig fram, även när det gäller annan jord än precis egnahemsjorden. Jag antager också, att det här är fråga om endast ett övergångsstadgande, intill dess man kan föreslå något bättre. Emellertid: vid valet att fortsätta som hittills med att utan minsta hänsyn riva itu jorden och rubricera jordstycken som egnahem, å ena sidan, och den i utskottsbe-tänkandet föreslagna anordningen med en prövning från Kungl. Maj:ts sida av styckningsplanen, å andra sidan, ger jag obetingat det senare alternativet företräde.

I stort sett måste jordbruksutskottets förslag anses vara en förbättring. Jag beklagar endast att man icke gått något grundligare och mera djupt till väga vid behandlingen av denna fråga,

Ang. vissa
egnahemav-
sändet berö-
rande frågor.

(Forts.)

Ang. vissa
egnahemsvi-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

som ju direkt berör många och vars lösning kan vara till gagn för ännu flera.

Herr talman, jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag. Om räntefoten för egnahemslånen blir 4 $\frac{1}{2}$ eller 5 % är mig på det hela taget indifferent.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Det framgår av betänkandet, att utskottet står tämligen enigt i denna fråga; det är egentligen endast räntefoten, varom det är diskussion. Denna har förut varit 3,6 %, och i det kungliga förslaget föreslås den nu höjd till 5 %.

Det är klart, att vi samtliga ömma för och vilja främja egnahemssaken. Man förstår väl, att det för många synes vara så att säga ett hårt tag att höja räntefoten med 1,4 % på en gång. Det är nog denna ömmande omständighet, som förestavat utskottet att förorda en räntefot av 4,5 %.

Man tyckes ha rätt att fordra, att staten skall träda emellan för att understödja en så god sak som det här är fråga om. Ja, staten får också träda emellan i betydlig grad. Herr finansministern erinrade om att man under de närmaste åren icke har möjlighet att få lån för mindre ränta än 6 %. På grund härav får staten direkt lägga emellan 1 % och sålunda göra ränteförlust under den tid kapitalet är utlånat till egnahemsinnehavare, såsom vi alla känna till. Dessutom har ju hittills utgått och skall framdeles utgå $\frac{1}{2}$ % till låneförmedlaren som ersättning dels för hans besvär dels för den risk han står gent emot staten. På detta sätt får staten i allt fall icke mer än 4 $\frac{1}{2}$ % under utlåningstiden om än nu bestämmes 5 %.

Det må emellertid vara hur som helst med denna räntesats; det är väl principerna, det här skulle gälla. Det är inte sagt, att egnahemslånetagaren får fördel av den lägre räntesatsen, ty om det kalkyleras riktigt, måste jordvärdet bli så mycket högre, som räntan på lånet är lägre, och därigenom skulle det bli säljaren av jorden, som skulle draga fördel av den lägre räntan.

Man måste över huvud se denna sak så, att det icke får vara meningen, att egnahemslånetagaren skall var en understödstagare. När staten befrämjar egnahemsrörelsen genom att ställa medel till dess förfogande och särskilt genom hjälp medelst lån med sådana fördelar för låntagaren som lång amorteringstid, 40 år efter vad vederbörande tycks ha tänkt sig, bör man utgå ifrån, att jordbruket skall bära sig självt utan något direkt statsunderstöd.

Även om man räknar med en räntefot på 5 %, är denna lägre än den avkastningsprocent jordbruket beräknas lämna. I skatteförfattningarna är det bestämt, att jordbruket beräknas lämna en inkomst av 6 %, och vi ha i färskt minne, hurusom för några dagar sedan en stor del av denna kammare ville ha en höjning av procenten till 7 % genomförd. Varför skulle då egnahemsinnehavarens jord icke lämna mer än 4 $\frac{1}{2}$ à 5 %? Det är något oegentligt, något ona-

turligt att slå in på andra principer, än att han skall kunna reda sig på sin jord och försörja sig genom sin fristående näringsutövning, utan statsunderstöd. Om det är så galet ställt, att jordbruket lämnar dålig avkastning på egnahemsjorden, måste saken ordnas på annat sätt, så att arbetaren får betalt för sitt arbete och kan hålla sig uppe i konkurrensen med andra näringsgrenar — genom försäljning av egendomens produkter o. s. v.

*Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)*

Herr Osberg talade till förmån för den lägre procenten, d. v. s. fortfarande 3,6 %. Jag känner mycket väl till herr Osbergs motion, som går ut på upprättande av en slags donationsfond, vars avkastning skulle utdelas till egnahemsbildande personer. Detta är en stor tanke, och det ligger mycket i densamma. Jag ser dock saken så, att om hans motion ginge igenom, och sålunda personer skulle på detta sätt få ett understöd, en dusör av donationens avkastning, skulle endast sådana komma ifråga, som t. ex. odla *ny* jord eller svårordlad sådan eller under särskilt svåra omständigheter bildat egna hem eller annars på ett eller annat vis gjort sig särskilt förtjänste i denna riktning. Skulle man åter avse att dela ut understöd generellt, till alla egnahemsinnehavare, då vore motionens förverkligande av intet värde, då skulle den få dödsstöten omedelbart. — Det skulle behövas för stora belopp. En dylik tanke måste nog herr Osberg överge.

Jag ömmar så mycket som någon för egnahemssaken, och jag tror, att vi samtliga vilja främja densamma, men jag kan inte vara med om att sätta ned räntesatsen till 4 $\frac{1}{2}$ %. Därför skall jag, herr talman, be att få förena mig med dem, som yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om en räntefot av 5 %.

Herr vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Herr finansministern anförde, att orsaken varför Kungl. Maj:ts förslagit den högre räntesatsen, skulle vara, att skapa korrektiv mot jordvärdets stegring. Detta blir emellertid ett dåligt korrektiv som icke hjälper, utan den enda möjligheten härvidlag är, att låneförmedlaren ser till, att inte låntagaren betalar det egna hemmet mer än skäligt. Betalar han ett för högt pris, bör låneförmedlaren våga att bevilja lånet. Herr finansministern framhöll också ett fall, därvid egnahemslåntagaren sålt sitt egna hem med förtjänst och att hemmet kommit i jobbarhänder. I ett sådant fall är det låneförmedlarens skyldighet att indriva lånet och därigenom föranstalta om, att jobbaren, som köpt egendomen, icke får fördel av den lägre ränta, som staten lämnar. Men det är ju möjligt, att egnahemslåntagaren har nedlagt en del arbete på förbättringar av sin jord, och att detta är anledningen till att egna hemmet har stigit i värde, och under sådana förhållanden är det fullt berättigat, att han får någon förtjänst på detsamma.

Jag erkänner att jorden stigit i värde, huvudsakligen beroende på, att penningvärdet fallit, och jag unnar verkligen egnahemstägaren, som arbetar på sin egendom, om han härigenom kan få nå-

Ang. vissa
egnahems-
sändet be-
rörande frågor.
(Forts.)

gon fördel. Om ni, mina herrar, se på fondbörsens kurser, så finna ni, att varje papper stigit i pris, vore det då så stor skada, att även ett eget hem kunde gå upp i värde och egnahemslåntagaren få någon vinst?

Jag tror, att även om man anser, att jorden stigit i värde under dessa tider, har den ändå icke stigit så högt som mycket annat, och i varje fall icke stigit så högt som ett egna hem kan i närvarande stund producera till, men hänsyn till odlingskostnader och byggnadskostnader m. m. Jag har nu berört det ena skälet för ett avslag på utskottets förslag till lägre ränta.

Det andra skälet var, att staten skulle förlora härpå; och herr finansministern framhöll, att den ränta, som staten i närvarande stund betalar, är 6 à 7 procent. Men man får väl icke tro, att denna höga ränta blir konstant, utan att den om några år, såsom den gjort mången gång förut, kommer att falla; men lånet som lämnats ut till egnahemslåntagaren skall räknas efter den fastställda räntan åtskilliga år framåt.

Jag förmenar därför, att det icke är riktigt att såsom grund för beräkning av räntan å egnahemslånet lägga den räntefot, som gäller under nuvarande förhållanden, då medeltalet för räntan å statens lån ju uppgår till mer än 5 procent.

I dag har beviljats avsevärda belopp till förmån för stora grupper av vårt folk, åtgärden är fullt berättigad, och även jag har lämnat min röst därtill. Förlidet år lämnade vi stora belopp också för lösande av bostadsfrågan i våra städer. Då voro vi alla eniga, men när det nu är fråga om hem på landet, för landsbygdens småbrukare, då vill man iakttaga sparsamhet. Jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på, vilka som äro berättigade att erhålla egnahemslånen. Det är bland andra arbetare, med en liten sparad penning, för vilken han kunnat köpa sig sina inventarier, men han behöver lån till köpeskillingen för sitt egna hem. Här är det fråga om sådana, som för sitt uppehälle måste arbeta i sitt anletes svett, och om de skola kunna reda sig, är det nödvändigt, att räntan sättes så lågt som möjligt, ty de kunna icke bära en högre ränta. Vill man befordra egnahemsrörelsen, så duger det icke att fordra någon hög ränta av dem.

Den förlust, som staten skulle åsamka sig eller den omdebaterade halva procenten, är ju av inte så stor betydelse. Ty då det belopp, som staten lämnar under ett år, skulle gå upp till 10 miljoner kr., så utgör $\frac{1}{2}$ procents ränta därå 50,000 kr., som sålunda skulle vara statens årliga förlust. När man tänker sig, vilka belopp staten för många ändamål lämnar ut, så synes mig detta anslag, om jag får kalla det så, icke vara av någon större betydelse.

Jag vågar därför hemställa, att denna kammare av omsorg om egnahemsrörelsen och med tanke på, vilka som skola låna dessa penningar, icke sätter räntan så högt, som regeringen gjort utan därvidlag följer utskottet.

Vissa talare ha i dag under debatten framhållit, att Kungl.

Maj:ts förslag, sådant det kommit fram i utskottsutlåtandet, icke vore av någon vidare stor betydelse. Det är likväl rätt stora förändringar, som förslaget innehåller, och dessa förändringar äro säkerligen till det bättre och skulle gagna egnahemslånerörelsen i, som jag tror, rätt stor omfattning.

Jag skall, då intet yrkande om ändring gjorts utom å räntesatsen, icke vidare ingå på förslaget och ytterligare upptaga tiden på denna sena timma, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Jag måste ha yttrat mig något otydligt förra gången jag hade ordet, ty herr Olsson i Kullenbergstorp uppfattade mitt yttrande så, som att när en sådan affär gjorts av egnahemslånetagaren, kommer den nye innehavaren till godo fördelen av egnahemslånet.

I det fall, som jag här relaterade, har, såvitt jag nu kan bedöma, icke någon åtgärd vidtagits ifrån den, som avyttrade hemmanet, utan affären gjordes med vetskap om att på detta lilla småbruk var det ett egnahemslån, och det var en arbetare som köpte det. För all del, jag vill icke förneka, att han var fullt berättigad att köpa det och att båda två gjorde en fullt korrekt affär. Men den nye köparen, han betalade för detta ställe så mycket, till så högt pris, att han räknade icke med de 3,6 procentens ränta utan med vanlig penningränta på hela värdet, vilket gjorde, att den, som förut hade stället, fick en ren present. Nu vill jag icke misstycka, att dessa två människor ha gjort en affär, med vilken de båda varit tillfredsställda. Men då jag varit med om att lämna min medverkan till att staten lämnade egnahemslån för denna lilla lägenhet, så var jag som medverkande intresserad av att se, huru egentligen denna affär kom till och huru den sköttes, och jag kom då till den bestämda uppfattningen, att den nye ägaren fick helt enkelt åtaga sig att förrenta en högre köpeskillning med hänsyn till att den andra fått egnahemslånet med billigare ränta; därför fick han högre köpeskillning, när han sålde. I alla fall kan jag icke tänka mig, att vederbörande långgivare hade någon som helst anledning att taga lånet från den nye ägaren, emedan han var en skötsam man också han.

Jag har bara anfört detta såsom ett exempel på att den billiga räntan eller fördelarna därav icke alltid stanna hos egnahemsbesittaren, när hemmet byter om ägare efter det att den förste erhållit detta statsbidrag.

Nu sökte herr vice talmannen att föra fram några jämförelser med vad som passerat i allmänhet och talade om den allmänna räntestegringen och att det var orimligt att tänka sig, att icke egnahemsinnehavaren skulle få del av denna allmänna räntestegring. Vem i all rimlighets namn skulle förhindra honom från det? Men det är ju icke den saken, vi nu diskutera, utan vad vi diskutera är, huruvida räntan skall lämnas ut till $4\frac{1}{2}$ eller 5 procent till den, som

Ang. vissa
egnahems-
sändet berö-
rande frågor.
(Forts.)

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.

(Forts.)

vill förvärva ett eget hem. Om han sedan på grund av den allmänna höjningen av jordvärdet eller av andra omständigheter får något med av den allmänna stegringen, så beröres ju detta icke av räntesatserna utan det beror på andra omständigheter, som icke ha det ringaste att göra med vad vi nu diskutera.

När jag föreslår 5 procent, så är det därför att jag är av den bestämda uppfattningen, att det icke blir möjligt att inom överskådlig tid framåt komma att få låna penningar för billigare ränta än vad som någorlunda kommer att stå i förhållande till denna 5-procentsränta. Vi komma nog en ganska lång tid framåt att för statens räkning få betala högre räntesats än vi här tala om, eller 5 procent, varigenom vi med säkerhet komma att skänka egnahemsinnehavare en procent. Men det vill förefalla mig, att om man i detta fall verkligen ställer sig på ett rimligt förslags ståndpunkt, så att man tillförsäkrar dessa innehavare en ränta, som ligger i underkanten av vad staten själv kan förvärva, då har man väl i alla fall uppfyllt allan rättfärdighet. Och jag vill då gent emot herr vice talmannen säga, att om man får räntan till $4\frac{1}{2}$ eller 5 procent detta icke är det avgörande, utan det avgörande är, huruvida statsverket har medel att försträcka dessa människor och vidtaga åtgärder av sådan beskaffenhet, att när de få ett eget hem, de icke vare sig av den ena eller andra omständigheten förledas att i onödan göra sig av med detta egna hem, så att det kommer ut i den allmänna spekulationen. När vi vidtaga de åtgärderna, då spelar den omständigheten, att de få betala en eller en halv procent mera icke någon avgörande roll. Det avgörande är, huruvida statsverket kan genom sitt ingripande tillförsäkra dem jorden såsom sådan och tillförsäkra dem nödiga medel för att sätta upp sig och bygga sin stuga.

Nu sade herr greven, att det bara var fråga om 50.000 kronor om året och att detta egentligen icke var mycket att fästa sig vid. Nej, om jag vore övertygad om att dessa 50.000 kronor verkligen komme till det ändamål, som de voro avsedda för, så skulle jag icke ett ögonblick hesitera att gå med. Men då jag vet, att de användas i spekulationsyfte icke endast i det av mig relaterade fallet utan i många andra fall, då kan jag icke vara villig att gå med.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Då herr finansministern vidrörde det jobberi, som ägt rum med egnahem, så vände jag verkligen, att han då skulle vänt sig mot jordbruksministern och just mot hans åtgärd att föreslå en längre cirkulationstid för lånen. Ty jag undrar, om vi icke just i en förnuftigt ordnad, kortare cirkulationstid ha ett ganska säkert korrektiv mot detta jobberi och det fördyrande av de egna hemmen, som faktiskt äger rum. Det är ju uppenbart, att om man, som jag skisserat, fastslår låneterminen till en tid av högst 15 år, så föreligger det ju för egna-

hemsgrundaren ett alldeles särskilt skäl att under dessa 15 år själv utnyttja lånet. Om han sedan vill sälja stället, så befinner hans ställe sig i samma läge som andra fastigheter, nämligen att vara beroende av den vanliga krediten. Men det kan icke frångommas, att när vi ordna kreditförhållandena på en så orimligt lång tid som 40 år, så ligger just däri ett av skälen till att man får jobberi med dessa egendomar. Lånet kan ju överflyttas på ny ägare. Och så långt ifrån att herr finansministerns yttrande kan bli en invändning mot de skäl, som jag anfört, är det ytterligare ett skäl till förman för vad jag anfört mot den orimligt långa cirkulationstiden.

Nu har ju frågan kommit att röra sig om räntefoten. Då jag har uttalat, att jag icke har något mot en förnuftig affärsränta vid den lägsta gränsen, har jag dock gjort detta under den uttryckliga betingelsen, att övriga förmåner, som kompensera detta, skulle stå att vinna för egnahemslåneinnehavaren. Men jag kan icke finna, att genom det föreliggande förslaget detta blir fallet. Huru ställer det sig nu såsom jordbruksutskottets förslag föreligger? Jo, herr Nilsson i Tånga karakteriserade Kungl. Maj:ts proposition alldeles förträffligt, då han sade, »att det icke var så mycket att tala om, då det bara var några små förändringar, som vidtagits». Ja, det är riktigt, det är något smått, men vad innebära dessa förändringar? Jag skall be att få säga, att de innebära ett fördyrande av räntan, ett försvårande av åtkomsten av jordförmedlingslånen, ett försvårande av styckningsförfarandet, en förlängd cirkulationstid och fortfarande svag organisation. Är det då någon, som kan säga, att något vinnes genom antagande av detta förslag? Och samtidigt ställer man i utsikt ett undanskjutande av den slutliga organisationen.

Då jag här talar om ett försvårande av styckningsförfarandet och herr Olsson i Kullenbergstorp varit inne på samma ämne, så skall jag be att få säga, att jag ger herr Olsson i Kullenbergstorp fullständigt rätt däri, att det vid många tillfällen förfarits olämpligt vid styckningen. Men det vill jag också säga, att Kungl. Maj:ts förslag innebär icke någon som helst garanti härutinnan. Ty vem garanterar, att den tjänsteman, som sitter i jordbruksdepartementet, kommer att det ringaste begripa sig på styckningsförfarande. Jag vill utan att kasta skugga på lantmätarkåren endast nämna, att en vanlig kunnig och duglig lantmätare mången gång icke kan stycka en gård, så att den blir lämplig för småbruk. Han sätter ofta ut raka linjer utan hänsyn till markens beskaffenhet för brukning, och vad han gör kan taga sig bra ut på kartor och i handlingarna, men det är därför ej säkert att styckningen är lämplig. Jag vet icke, vartill det skulle gagna att inrätta denna tjänstemannabefattning inom jordbruksdepartementet för att få ett bättre styckningsförfarande. Jag ger herr Olsson i Kullenbergstorp fullständigt rätt, men jag har dock all anledning att ställa mig reserverad mot förslaget att anställa en sådan tjänsteman inom jordbruksdepartementet. Jag tror icke, att han skulle göra någon väsentlig nytta, men

*Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)*

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

han skulle kunna göra skada genom att försinka och försena arbetet på ett sätt, som skulle omöjliggöra styckningsförfarandet. Vem garanterar att han förstår att bedöma styckningsplanen?

Emellertid ju mera vi diskutera dessa frågor, desto mera övertygad blir jag, att detta förslag långt ifrån att vara ett framsteg tvärtom innebär motsatsen. Jag skall icke framställa något avslagsyrkande, men jag vill ännu en gång betona, att när frågan om den slutliga organisationen, som jag hoppas, tränger sig fram, man icke må komma med den invändningen, att man så nyss gjort ändringar, att man icke behöver ändra igen. Jag hoppas, att regeringen icke med sitt mycket ofullständiga förslag må ha lagt stenar i vägen för vår viktiga egnahemsrörelse, men jag fruktar, att så är fallet.

Herr Osberg: Herr talman! Sedan herr vice talmannen och herr Olsson i Kullenbergstorp haft ordet, kunde jag gärna avstå från att yttra mig. Jag vill endast säga några få ord till herr finansministern, att den räddhåga, han hyser beträffande jobberiet med de små lotterna, tror jag icke, att man behöver tillmäta något värde alls. Och jag vill också säga till herr Andersson i Grimbo, att jag tror icke, att efterfrågan på egnahemslotter kommer att reglera jordvärdet i vårt land, utan det blir nog andra faktorer i det fallet, som också herr finansministern vidrörde. Det var ju under högkonjunkturernas tid, som denna efterfrågan var så stor, mer herrarna kunna lugna sig ett par år: jorden blir nog icke så eftersökt, som den varit.

Det värsta, mina herrar, beträffande sådana här frågor är, att man ser allt i vårt land så smått. Varför icke taga hänsyn till förhållandena i andra länder, varför icke taga hänsyn till förhållandena i Förenta staterna, där man när landet behövde befolkas till kolonister utlämnade arealer på 160 acres, motsvarande 135 tunnland, vartill de själva efter 5 år blevo ägare under villkor att de uppodla några acres av jorden och uppföra behjälpliga hus? Varför gjorde Förenta staterna detta? Jo, därför att man visste, att när jorden blev brukad och uppodlad, så blev den något värd. Men här räknar man bara på örena och säger: bevare oss, skola vi släppa till så mycket! Är det då bättre att folket går till Amerika eller till industrien? Man har kommit under fund med att landsbygden avfolkas. Vad är det vi skola leva på här i landet? Jo, på produktionen i landet. Och då menar jag, att för produktionens skull bör landsbygden vara väl befolkad. Där böra vi ha det arbetsdugligaste och bästa folk, som vi kunna erhålla. Om vi icke ha så förstklassiga människor i Stockholm betyder icke så mycket, men i de produktiva bygderna är det framför allt det bästa folket skall vara. Icke skall man räkna med en halv procents ränta mer eller mindre i ett fall som detta. Och icke bör man ställa det så, att det blir så besvärligt för dem, att de icke kunna draga sig fram.

Jag medger i likhet med herr Olsson i Kullenbergstorp, att skola vi göra något, så skola vi göra det riktigt, eljest kunna vi låta bli.

Ang. rissa
egnahemsvä-
slandet berö-
rande frågor.

(Forts.)

Herr Brännström: Herr vice talman, mina herrar! Jag vill tillfullo instämma i det anförande, som herr vice talmannen i denna fråga nyss höll, men jag kände mig uppkallad av ett par föregående talare, som velat göra gällande, att den räntefot, som nu varit gällande, och den, som av utskottet föreslagits, skulle vara ett obehörigt premierande av dem, som skola bilda nya egna hem.

Jag ser denna fråga främst ur norrländsk synpunkt. Jag har mångårig erfarenhet ifrån egnahemsnämnden inom det län, jag tillhör, där egnahemsrörelsen har gått stadigt och kraftigt framåt och hundratals verkligt nya egna hem bildats. Med den erfarenhet, som jag har från detta län, vill jag alldeles bestämt inlägga en gensaga mot uppfattningen, att det är något obehörigt premierande av dem, som skola bryta och bygga nya egna hem. Som bekant har Norrland karakteriserats som framtidslandet, och där finnes tusentals hektar av ännu outnyttjad, odlingsbar mark, som kunde möjliggöra bildandet av många hundra självständiga mindre jordbruk och egna hem, och för dem, som där skola bygga och bo och bryta bygd, behöves verkligen det understöd som en billig ränta kan utgöra. Det är från den synpunkten jag anser, att det skulle vara en olycka, om räntefoten för egnahemslänen skulle höjas. Jag skulle vilja gå med på att bibehålla den nuvarande räntefoten, 3,6 %, men då jag anser, att jag icke kan vinna gehör för denna uppfattning, får jag i denna punkt ansluta mig till utskottets förslag.

Det har av ett par föregående talare antytts, att man genom den låga egnahemsräntan skulle gagna jordsäljarna, och att jordvärdet skulle uppdrivas. Även i det fallet gäller det sagda icke i Norrland, ty då det gäller odlingsmark, då betyder jordvärdet icke så mycket, utan det arbete, som senare kommer att nedläggas på jorden, är det väsentliga. Något jobberi behöver alltså icke förekomma, när det gäller den verkliga nybildningen av egna hem och kolonisationen. Om man ser denna fråga som en kolonisationsfråga för Norrland, som skall hjälpas genom billiga lån, måste man ju också finna, att det är något inkonsekvent handlat av riksdagen att nu sträma till villkoren. I den kolonisationsverksamhet på kronans mark, som nu igångsatts, har riksdagen gått med på en räntefot på de bidrag, som lämnas kolonisten, av för närvarande 3,6 % och dessutom medger staten mycket förmånliga villkor vid friköpande av dessa lägenheter. Om jag icke missminner mig, så är det högsta värde, som kolonisten skall betala för odlingsmarken 50 kronor per hektar och det högsta värdet för skogsmarken 20 kronor. Han får dessutom rätt att från kronans mark taga virke, och virkespriserna äro så låga som, om jag icke missminner mig, 75 öre till 3 kronor per kubikmeter. De sakkunniga, som avgivit detta förslag, vilket gillats av riksdagen, ha där ansett, att det för verklig kolonisation där uppe behöves så kraftiga bidrag, och den kolonisation, som sker

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

genom utbildande av egna hem på enskild mark, är icke mindre värd utan kan fullt jämnställas med den nu på kronans parker där uppe igångsatta. Man skall icke här knussla och fråga, hur mycket man vill offra. Med den lilla skillnad av räntesatsen, som staten får betala för sina lån, betyder det icke så mycket. Jag vill påstå, att det är ett statsintresse av stor nationalekonomisk betydelse, att det skapas nya värden och bildas nya egna hem. I anledning av, vad som här förut antytts av ett par talare, att, när man icke hade satt någon stopp emot spekulationen, så var det föga bevänt med att lämna billiga lånevillkor. så vill jag påpeka, att jag anser att denna stopp redan finnes, då lånegivaren har rätt till prövning och rätt att föranstalta om värdering, för att få fram det verkliga värdet på den jord, varå den egnahemslånesökande begärde lån. Befinnes det då, att detta värde är högre än det verkliga, så har låneförmedlaren rätt att av denna anledning vägra honom lån. Jag anser alltså, att dessa garantier åtminstone i viss mån redan finnas, så att man utan tvekan kan gå med på att lämna dem, som skola bilda egna hem, den hjälp, en låg ränta kan ge, och jag vill med anledning därav yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sävström: Herr vice talman! Jag finner med anledning av vad som nu förekommit under denna debatt, att det torde vara lämpligt att erinra om, att de sakkunniga föreslagit, att räntan skulle bibehållas vid 3,6 %. Sedan ha riksgäldsfullmäktige föreslagit höjning ända upp till 5 1/2 %, och så kommer departementschefen och föreslår 5 %. Vilken av dessa räntesatser skall nu vara den riktigaste? Det kan vara svårt att välja; jag förmodar utskottets uppfattning att stanna vid 4 1/2 % kan vara väl så riktig som någon av de andra föreslagna räntesatserna. Då emellertid räntesatserna 1904 fastställdes, ansåg riksdagen, att de *sociala* synpunkterna borde vara avgörande, och jag tycker 1919 års andra kammare även borde kunna anse, att de *sociala* synpunkterna i det här fallet borde vara avgörande.

Nu säges det, att det kan bedrivas jobberi på detta område, men även om så är, att man kan påvisa, att i vissa fall jobberi kan bedrivas, anser jag icke, att man därför bör höja räntan. Det blir förlust för staten, säger man, om man sänker räntan. Vad betyder det? Jo att ju flera egna hem vi få i landet, desto större blir förlusten för staten. Ett sådant resonemang kan jag absolut icke vara med på. Jag anser, att ju fler egna hem, vi få, dess bättre skall det bli för staten.

Under den tid, som var före kriget, hade jag tillfälle att resa till olika landsdelar, och jag hade många gånger logi hos sådana, som fått egnahemslån. Jag tyckte då, att dessa människor fingo slita oerhört ont. Om familjen var stor, fingo de arbeta ifrån tidigt på morgonen till sena kvällen och hade icke råd att själva äta det smör, de producerade, utan sålde det och köpte margarin. De hade icke heller råd att äta de ägg, som producerades, utan sålde dem och köpte i stället importerade ryska ägg. Sannerligen tyckte jag icke många gånger, att staten borde ha givit dessa lån helt och hållet

räntefritt till dessa människor, som då, under det de arbetade så hårt, fingo föda upp stora familjer och på det sättet bidra till samhällets välfärd. Jag anser icke nu, när vi kommit så här långt, att det är riktigt, att vi skola driva upp räntesatserna, utan jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag om att räntan sättes till $4\frac{1}{2}$ %.

*Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.*

(Forts.)

Herr Öberg: Herr vice talman! Olika tyckes den erfarenhet vara, som uppkommer genom egnahemslåneverksamheten. Även jag har en viss erfarenhet av denna egnahemslåneverksamhet, eftersom jag en följd av år varit ledamot av den egnahemskommitté, som tillsatts i Västernorrlands län, och sålunda varit i tillfälle att under en lång tid och många, många gånger förhjälpa mindre bemedlade personer till erhållande av egnahemslån. Det har varit mig en sann glädje att få medverka därtill, då jag vet, hur ytterst viktigt det är och vilken utomordentlig betydelse det har för den mindre bemedlade att få ett billigt lån, och jag har under denna långa tid såsom ledamot av denna egnahemskommitté aldrig någonsin nödgats göra den erfarenhet, som en del talare här tyckas ha gjort, nämligen att egnahemslånet skulle vara förnämligast en förmån för bolagen. Det har jag alls icke erfarit och ej heller att egnahemslånen, som man här också har velat göra gällande, ha kommit i händerna på jobbare, utan i de flesta fall ha de egnahemslån, som utlämnats, gått i rätt riktning till dem, som verkligen behöva dem.

Gent emot de skäl, som anförts av finansministern och herr Nilsson i Tånga, som ville göra gällande, att om räntan vore billigare, så skulle egnahemslånetagaren betala så mycket mer för den jord, han inköpte till egna hem, vill jag säga, att det ju i regel är så, att den jord, som köpes för åstadkommande av egna hem, den köpes innan lånet begäres och erhålles. Då förfalla ju de skäl, som av dessa ärade talare anförts, och böra sålunda enligt mitt förmenande icke tillmätas någon avgörande betydelse.

Vad, som här är och bör vara avgörande, det är enligt mitt förmenande det goda och stora syfte, som ligger till grund för denna låneverksamhet. Vad är då, mina herrar, syftet med denna låneverksamhet? Jo, syftet är ju att söka förhjälpa de mindre bemedlade till att så fort som möjligt komma under eget tak, och det syftet är stort, det syftet är gott, och det syftet bör så mycket som möjligt befrämas, understödjas och utvecklas. Vill man förverkliga det syftet och det mål, som denna låneverksamhet innerst avser, då skall man göra villkoren så lindriga, som möjligt och räntan så billig, som den över huvud taget göras kan. Jag håller före, att man handlar klokast, om man nu följer utskottets förslag och sätter räntan till $4\frac{1}{2}$ %, ty då kommer egnahemslånetagaren verkligen i åtnjutande av en god statshjälp. Sättes räntan högre, då blir icke hjälpen så avsevärd, som den bör vara, utan då motverkar man syftet mera, än om räntan blivit billigare. Man kan, om räntan blir högre, icke åstadkomma så många egna hem, som man borde försöka åstadkomma. Jag är varmt be-

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

själad av intresse för att egnahemsidéen utvecklas och befrämjas i största möjliga utsträckning, då jag har riklig erfarenhet av, hur egnahemslånen i stort sett verkat gagneligt och förmånligt och hur de, som kommit i åtnjutande av dessa egnahemslån, därigenom blivit förnöjda och försatta i en mycket bättre ställning, än de förut haft, ekonomiskt sett. Därför är det och blir det för mig en bjudande plikt att biträda den åtgärd, som jag anser vara den bästa, och det är enligt min uppfattning utskottets förslag.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till detsamma.

Herr Johanson i Huskvarna: Herr talman! När vi nu äro eniga att vi vilja gagna egnahemsverksamheten, då böra vi sätta räntan på dessa lån så låg som möjligt. Vi böra då icke gå längre än vad utskottet föreslagit. 4 $\frac{1}{2}$ %, men jag för min del skulle annars helst önskat, att vi kunnat stanna vid den räntefot, som vi ha för närvarande, nämligen 3,6 %. Vi få besinna, att de mindre bemedlade, som söka dessa lån, få till en början arbeta under mycket strävsamma förhållanden. Och på samma gång få vi räkna med, att om staten nu skulle göra en liten förlust på dessa lån, så skapas dock genom denna rörelse nya värden, nya hem och därigenom också nya skatteobjekt. Denna verksamhet kommer både såväl den enskilde som samhället till godo.

Det har sagts, att på grund av den låga räntan skulle dessa egnahemsbyggare kunna sälja sina ställen på fördelaktiga villkor och därigenom göra sig en förtjänst. Det kan ingen förhindra och förekommer nog i mindre omfattning; i de flesta fall torde det vara så, att de, som fått dessa lån och därmed byggt egna hem, bo kvar där och därigenom söka försörja sig och de sina.

För sakens skull böra vi nu stanna vid den låga räntefoten. Detta anser jag så mycket mer som jag har rik erfarenhet om denna verksamhet från det samhälle, där jag själv bor, och de iakttagelser, jag gjort där, ha icke varit annat än goda. Ty det har visat sig vara till stor nytta såväl för den enskilde som för samhället.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Under herr Johansons i Huskvarna anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Åkerlund: Herr talman! Ingen lär kunna misstänka mig för att vilja lägga hinder i vägen för egnahemsfrågans utveckling i vårt land. Men jag kan icke finna, att det kan vara riktigt att behandla dessa egnahemslån, som om de skulle vara någon sorts fattighjälp. Vill staten handla, som herr Sävström föreslår, och där det är stora svårigheter att bilda egna hem i norrländska provinser lämna direkta bidrag, så gärna för mig. Men beträffande de stora egnahemslånen kan jag icke tänka mig, att det är lämpligt att sätta räntan så låg, att staten förlorar på desamma. Och det tjänar heller ingenting till. Det är icke den vägen man skall gå för att gynna

egnahemsrörelsen, utan vägen är väl den, att staten, som man för resten föreslagit och som för resten skett i vissa fall, av sin mark upplåter jord till rimligt och billigt pris och att riksdagen hjälper varje regering, som vill sätta sig i spetsen för strävandena att hämma det fördärvbringande jordjobberiet och bolagens beslagtagande av stora massor av Sveriges jord, som skulle vara tillgänglig för Sveriges folk i gemen. Det är den vägen vi skola gå för att få ned jordpriserna, och det var den åtgärden, som justitieministern vidtog i fjol och föreslagit även i år. Jordpriset har ju också visat mycket god tendens att sjunka åtminstone på vissa trakter, och jag är förvissad om, att, trots att man talar om penningvärdets fall, så komma jordpriserna att sjunka några år framåt. Och om jordpriserna sjunka, vad spelar det då för roll, om de betala 5 % eller 3,6 %? Under den nu gångna perioden, då jordpriserna stigit högst väsentligt, ha de personer, som därunder köpt sig en liten jordbit till brukning eller en tomt till ett eget hem, trots att de endast få betala 3,6 % ränta, dock betalat mycket mer än personer, som få köpa till det billigare pris, som kan förräntas de kommande åren, och t. o. m. det pris, som råder nu.

Jag säger om igen, att den väg vi ha att gå är att bringa ned jordpriset, så att folk kan komma åt jord för billigt pris. Som herrarna kanske minnas, föreslog, jag för några år sedan, att prästgårdarna, som skulle dragas in från prästerskapet, skulle få upplåtas till egna hem. Det är ju en massa sådana gårdar vi ha här i landet. Men det var från ett märkvärdigt håll, som motståndet häremot kom. Jag tror det var från Daniel Persson i Tällberg. Dessa gårdar ha den bästa jorden men de mest uppruttna husen, och det hade därför varit synnerligen lämpligt att få dem till detta ändamål. Men frågan föll. Det finnes emellertid många åtgärder staten kan vidtaga, för att mera jord och billigare jord skall bli tillgänglig. Den vägen vill jag vara med om, men sannerligen jag anser, att man skall lämna fattighjälp till dessa egnahemsbyggare. Det behövs icke.

Jag ber att få yrka bifall till förslaget, att räntefoten sättes till 5 %.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Endast ett par ord för att förebygga missförstånd. Då jag förra gången hade ordet uttalade jag min anslutning till Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet, däri låg dock icke den meningen att jag skulle anse detta Kungl. Maj:ts förslag vara något slags slutgiltig lösning av egnahemsfrågan. Tvärtom. Egnahemsfrågan får nog tagas upp efter andra och betydligt bredare linjer, än vad som är gjort här. När en del av de utredningar, som pågå, bli slutförda, utredningen inom jordkommissionen, inom den s. k. kronolägenhetskommittén o. s. v., då kan det vara tid att taga upp denna fråga och lägga den efter betydligt bredare linjer, än här blivit gjort.

Men jag begärde närmast ordet med anledning av ett yttrande av herr vice talmannen. Han yttrade, att man skall icke missunna en fattig arbetare den hjälp, han kan få genom den låga räntan. Ja.

Äng vissa.
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

herr vice talman, saken ligger inte på det sättet. Jag är för min del lika varm vän av egnahem som någon annan, men just därför att jag är det, vill jag ha egnahemsbildandet in på sunda banor. Jag vill icke, att egnahemsrörelsen skall upprätthållas genom subventioner, utan de egna hemmen skola göras ekonomiskt starka och bäriga. Men det gör man icke på den vägen, att staten skänker pengar till egnahem.

Herr Sävström yttrade: ju flera egnahem desto bättre, och han tillade, att han hade tänkt, att staten kunde gott skänka hela det där lånebeloppet. Ja, om herr Sävström hade sagt, att staten skulle skänka personer *jord*, då skulle jag ha kunnat instämma med honom. Men det går icke att föra fram egnahemsrörelsen genom att staten lämnar understöd, i form av billigare räntor.

Jag nämnde förut, att i Danmark har man mycket rik erfarenhet, vart det lett hän med de billiga lånen. Jorden har drivits upp alldeles oerhört i pris. Och där håller man nu också på att helt lägga om egnahemsrörelsen, lägga den efter andra linjer. Staten skall upplåta jord. Det är det enda effektiva medlet för att hindra en stegring av jordpriserna. Och man gagnar egnahemsrörelsen mycket mer, om man lägger in den på den bogen, än om man skänker egnahemsbildare pengar för ändamålet.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr Åkerlund framhöll, att man befordrade egnahemsrörelsen bäst genom att upplåta statens egendomar och även prästgårdarna för ändamålet och att det är främst den utvägen, som bör tillgripas, men att vi ha försummat denna utväg. Men om herrarna vilja understödja egnahemsrörelsen, så måste det ske icke endast på den vägen, utan man måste även på annat sätt underlätta för arbetarna att förskaffa sig egen torva. Jag förstår icke, huru detta skall kunna ske om icke på den vägen, att staten lämnar billiga lån. Hittills har staten lämnat lån till 3,6 %, och nu är det föreslaget en ökning till 4 $\frac{1}{2}$ %. Det synes mig vara ett rätt stort språng till nackdel för egnahemslånerörelsen.

Jag vill ytterligare betona, att man kan icke stävja stegringen av prisen på egendomar genom en högre ränta, utan det måste ske med andra medel. Och det ligger redan åtskillig möjlighet i låneförmedlarens hand att stävja detta jobberi. I vissa fall hade det, som ju också framhållits, då jobberi ägt rum, varit mycket lätt för låneförmedlaren att säga till den, som köpt jordbiten: lånet blir uppsagt, och ni får icke tillgodoräkna eder fördelarna av den låga räntan.

Vill man som sagt understödja egnahemslånerörelsen, så måste staten om icke på annat sätt åtminstone lämna billiga lån och ådraga sig möjligtvis en ränteförlust. Osäkert är, om denna ränteförlust räcker så många år framåt. Ty jag förmodar, att räntan på statens lån kommer att falla. Det har alltid visat sig, att räntan icke länge kan hålla sig högt uppe, och lånen äro ju givna på lång sikt.

Denna kammare har ju nu beviljat lönetillägg åt statens tjänstemän. Det kallar man icke för nådemedel. Men när man lämnar bidrag till egnahemsbyggare, så får bidraget detta namn. När man understödjer statstjänarna med stora anslag — och det ha vi ju alla varit med om — varför skall man då vara så njugg, då det gäller att göra det möjligt för fattiga arbetare, som så önska, att bilda egna hem?

Ang. vissa egnahemsväsendet berörande frågor.
(Förta.)

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Nilsson i Tånga; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 81, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Nilsson i Tånga.

Omröstningen utföll med 71 ja mot 51 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Vidare föredrogs vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1920 för statens domäner ävensom två i ämnet väckta motioner; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående kapitalökning för statens domäners fond jämte en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden föreslagit.

§ 12.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för skifteslagsindelning i vissa delar av Kopparbergs län föredrogs nu; och yttrade därvid:

Ang. skifteslagsindelning i vissa delar av Kopparbergs län.

Ang. skiftes-
lagsindelning
i vissa delar
av Koppar-
bergs län.

(Forts.)

Herr Olsson i Morastrand: Herr talman! Jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan och skulle icke efter en 12 timmars arbetsdag ha besvärat kammaren, om det icke vore så, att det föreliggande förslaget äsyftade tillskapandet av en ram, som senare skall få sitt innehåll, och om jag icke ansett mig böra begagna tillfället att något beröra detta innehåll, med andra ord att göra några erinringar om skiftesförhållandena i Kopparbergs län.

Mer än en kammarledamot har frågat mig: Vad har ni för er där uppe i Dalarna? Varför påkalla edra skiftesförhållanden särskild statshjälp?

Jag skulle måhända kunna svara med att hänvisa till motiveringen till Kungl. Maj:ts proposition nr 38, där skiftesstadgekommittén vitsordar, att skiftesförhållandena i Kopparbergs län i åtskilliga avseenden förete avvikelser från de allmänna skiftesförhållandena i övriga delar av landet och där domänstyrelsen och lantmäteristyrelsen uttala, att till följd av den i orten i allmänhet förekommande uppdelningen av jorden i ett stort antal små bruksdelar skiftesförhållandena äro särdeles otillfredsställande i det vida övervägande flertalet socknar inom det s. k. övre Dalalaget.

Förhållandena belysas emellertid kanske bäst med några exempel. Lantmäteristyrelsen överdriver inte, då den anför, att inom Leksands, Rättviks, Mora och Våmhus socknar jordsplittringen gått därhän, att hemmansägarna i dessa socknar i regel hava andel i 5—10 hemmans- eller besutenhetsnummer, samt ägorna fördelade i 8—15 åkerskiften, 2—8 ängsskiften och 6—15 och ofta långt flera skogsskiften; att ett stort antal jordbrukare har långt flera skiften; att flerstädes påträffas skiften om 6, 8 å 10 meters bredd och ansenlig längd; och att jordstyckningen på många ställen nått gränsen för vad som är möjligt med hänsyn till brukningen.

Vid ett sammanträde inför skiftesstadgekommittén, som jag för 12 år sedan hade tillfälle att bevista, presenterades som något inte så ovanligt en småbrukare från Sollerön, som hade åker på 30 ställen, 16 skogsskiften, del i 7 fäbodur och 22 hus att underhålla.

En Våmhusbo, som i fjol skildrade olägenheterna av den stora ägosplittringen med särskilt understrykande av den arbetstid, som går förlorad under flyttningarna från den ena ägan till den andra, yttrade slående att »vi få ligga ute på vägarna som turister». Det låg också en viss sanning i den bild, som en lantman i Mora använde i fråga om bygdens jordförhållanden, då den nu förevarande frågan nyligen var på tal. »Tag ett ark papper», yttrade den odalmannen, »riv sönder det och strö ut bitarna! Säg sen: skriv på detta papper! Det går, men hur går det? Det går som att driva jordbruk i övre Dalarna.» Redan nu ha vi kommit därhän, att den teoretiska delningen drives längre, än det praktiska bruket av jorden kan följa med. Och om det fortgår som hittills, skola vi efter ytterligare någon generation närma oss kaos, och ungdomen, som skulle utveckla fädernearvet, skall se ned på och fly ifrån jordbruket.

Den som tagit kännedom om hur det härvidlag står till i Dalarna kan knappast undgå att liksom statsrådet och chefen för jordbruks-

departementet få ett starkt intryck av att kraftiga åtgärder äro nödvändiga för åstadkommande av ordning i de förvirrade jordbesittningsförhållandena inom vidsträckta delar av Kopparbergs län. Vår landsända har stora utvecklingsmöjligheter, men som det nu är, kan varken jordbruk eller skogsbruk drivas fullt rationellt. Den saken vitsordades även av den stora Daladeputation, som för femton år sedan uppvaktade statsmakterna i den s. k. Norrlandsfrågan. En väsentlig arbetstid för både folk och dragare går förbrad, och jordbrukets produktionskostnader bli alldeles för höga. Intresset för jordförbättringar slappas, och odlingsmöjligheterna bli inte utnyttjade som önskligt vore. Härtill kommer, att befolkningen belastas med orimliga kostnader för delning av sina hemman och att på flera trakter inom länet själva jordäganderättsförhållandena lämna mycket övrigt att önska, i det att vilande lagfarter förekomma i mycket stor utsträckning. Det lär i övre Dalarna finnas mellan 80 och 90 tusen fastigheter, som sakna klar lagfart.

*Ang. skiftes-
lagsindelning
i vissa delar
av Koppar-
bergs län.
(Forts.)*

Att snarast söka åstadkomma förbättrade förhållanden i dessa hänseenden det måste, som också departementschefen uttalat, vara en angelägenhet av stor vikt. Statsmakternas hjälp härtill skulle icke utan fog kunna begäras redan med hänsyn till de senaste årens erfarenheter om betydelsen av att främja vårt folks självförsörjning. Men Dalarna begär ingen ynnest. Dalarna vill inte ha någon privilegierad undantagsställning. Vi skulle skatta oss lyckliga, om vi hade våra skiftesförhållanden så pass väl ordnade som andra landsändar. Att vi inte ha den lyckan, det beror visserligen i någon mån på en rättskänsla hos befolkningen, som drivits för långt i sin praktiska tillämpning, och en bundenhet vid torvan, som kanske inte räknat så ekonomiskt men som dock varit ena sidan av en fosterlandskänsla, som i farans stund varit beredd till de största offer. Men då statshjälp påkallas för att åstadkomma förbättrade skiftesförhållanden inom Kopparbergs län, kan det motiveras med andra och starkare skäl än en hänvisning åt detta håll. Med allt fog kan lantmäteristyrelsen i Kungl. Maj:ts proposition säga, att den utveckling förhållandena inom Kopparbergs län tagit »icke enbart bör tillskrivas en inrotad sedvänja och säregna egenskaper hos befolkningen utan även beror på den undantagsställning, som Dalarna från äldre tider intagit i fråga om villkoren för jordens delning, den osäkerhet, som rått i fråga om de bestämmelser, vilka under särskilda tider gällde, samt bristande uppsikt över bestämmelsernas efterlevnad. Åtskilligt torde även böra tillskrivas innehållet i de bestämmelser, som sedermera meddelades för att råda bot för jordsplittringen.» Att det sålunda öppet erkännes, att, som departementschefen uttrycker saken, statens åtgöranden icke varit utan skuld till det nu rådande oeffterrättighetstillståndet, det skall tacksamt annoteras. Det förslag vartill detta erkännande lett och som nu föreligger till behandling i kammaren är också till sitt syfte ägnat att hälsas med tillfredsställelse och tacksamhet.

Jordbruksutskottet har emellertid fått kännning av att Kungl. Maj:ts förslag mött opposition uppe i Dalarna. Det är sant, att en sådan opposition förekommit, men jag tvekar inte att säga, att åtskilliga av dess yttringar grundats på bristande kännedom om innebörden i Kungl.

Ang. skiftes-
lagsindelning
i vissa delar
av Koppar-
bergs län.
(Forts.)

Maj:ts förslag. Nu har det inte visats och av naturliga skäl knappast kunnat visas, vad som står bakom denna opposition, men inte ens en majoritet skulle upphäva vår rätt och plikt att pröva fritt och handla efter bästa förstånd och samvete. Undfallenhet för det slags opposition som utgår från oriktiga förutsättningar, skulle vara betydligt mindre statsmannamässig än en tillämpning av den gamla bystadgans föreskrift, att »om någon av byamännen uppfunnit något tjänligt eller nödvändigt till byns och hemmanens förbättring och grannarna vågra att gå med, kan han begära syn av utbymän och någon landsbetjänt. Gilla synemännen förslaget, få grannarna plikta, och arbetet företages så, som de välmenande föreslagit.» Det har för övrigt hänt förr, att det försports opposition i Dalarna, då en reglering av jordförhållandena ifrågasatts. Numera lär det knappast finnas någon, som bestrider storskiftets stora betydelse, men då detta skifte skulle påbörjas, hände det i åtminstone ett par socknar, att militär måste rekvireras för att dämpa oppositionen.

Till en del kan man emellertid väl förstå den opposition, som mött Kungl. Maj:ts förslag. Man kan förstå dem som säga, att det varit önskvärt, att innan skifteslagsindelningen beslutats, den nya skiftesstadgan föreläggat och att åtminstone huvuddragen kunnat utformas till de särskilda bestämmelser som bli nödvändiga med hänsyn till Dalarnas säregna förhållanden. Man kan förstå denna ståndpunkt, även om man å andra sidan anser, att övervägande skäl tala för att de förberedande åtgärder, varom här är fråga, företagas utan tidsutdräkt, och även om det synes påtagligt, att erforderliga särstadganden i avseende å skiftesförhållandena i Kopparbergs län inte kunna i förväg utarbetas utan måste i stor utsträckning grundas på de erfarenheter, som vinnas under skifteslagsindelningen. Man kan också mycket väl förstå de farhågor, som uttalats för att en av jordägarnas egna beslut oberoende skifteslagsindelning skulle automatiskt framtvinga ett laga skifte, som med nuvarande bestämmelser skulle medföra ekonomisk ruin för mindre bemedlade jordägare och snarare än att skapa bättre förhållanden göra den sista villan värre än den första. Jordbruksutskottets nu föreliggande förslag synes på ett lyckligt sätt ha undanröjt denna farhåga och i allt väsentligt ha brutit udden av oppositionen. Efter ett bifall till utskottets förslag kan skifteslagsindelningen utan dröjsmål påbörjas i de kommuner, som redan äro på det klara med att en sådan indelning måste anses förmånlig. De intresserade, som äro övertygade, att denna uppfattning om skifteslagsindelningen skall bli allmänna, i den mån förrättningens innebörd hinner bli känd, ha tillfälle att propagera för sin mening. Men å andra sidan behöver ingen överrumpling befaras, då det inte blir någon skifteslagsindelning av, förrän vederbörande kommun förklarat sig inte ha något att däremot erinra. Det är svårt att se, vad som efter detta kan vara att invända mot den föreslagna skifteslagsindelningen.

Åtskilliga önskemål äro däremot att anknyta till det nu föreliggande förslaget. Så må redan nu den tolkningen få göras av jordbruksutskottets alternativa förslag om hur yttrande om skifteslagsindelning skall avgas, att därest sådant yttrande avgas »genom beslut av kommu-

nalstämma» detta inte får anses innebära, att vid ärendets behandling icke jordägare skola ha lika rösträtt som de jordägande utan att rösträtt skall utövas enligt § 10 mom. 2 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, d. v. s. enbart av jordägarna. Tillämpas det andra alternativet, att vid yttrandets avgivande följes »annan av Kungl. Maj:ts föreskriven ordning», må det tillåtas att uttala den förhoppning, att bestämmelserna härom inte bli så avfattade, att det blir möjligt för ett miljonbolag, som förvärvat någon större del av fastigheterna i en kommun, att förhindra eller genomdriva en skifteslagsindelning mot de fattiga småböndernas vilja. Samma bestämda förhoppning begagnar jag tillfället att uttala i avseende på *skiftesvitsordet*. Det skulle vara en stor olycka, om bolagsväldet här skulle få ett nytt grepp om vår bondeklass, detta redan om det gäller att gentemot en allmänna mening förhindra ett laga skifte, men än mer om det gäller att genomdriva ett sådant mot en allmänna mening. I fråga om laga skiftet vill man inte i Dalarna vara med om någon minoritetsdiktatur. Må det därför redan nu varda fastslaget, inte blott att skifteslagsindelningen ingenting föregriper i avseende på skiftesvitsordet utan också att Dalarnas invecklade och ömtåliga jordförhållanden självfallet påkalla undantagsbestämmelser härvidlag.

Detsamma gäller om *utflyttningstvånget*. I Kungl. Maj:ts proposition citeras en lantmätare, vilken på 1880-talet som motiv för utflyttningar i sammanhang med skiften anförde bland annat de sanitära och sedliga förmåner, som sprängandet av de osunda byarna medförde. Uttalandet röjer inte något förstående för den starka bondekultur, som i det gamla bylivet har sina hjärtrötter. Och även om det rymde någon sanning, vore det av andra skäl inte värt att följa. Gustav Sundbärgs slagruta pekade nog rätt, när denne genialiske patriot i bysamhällets upplösning såg »en betydande orsak till våra dagars så mycket omtalade och så mycket klandrade inflyttning till städerna». Övre Dalarna får inte i skifteshänseende behandlas som en vanlig jordbruksbygd. Många av dess småbruk äro knappast att betrakta som jordbruk i vanlig mening. Det är snarare egna hem med litet jord. Och hur viktigt det än är att i största möjliga utsträckning skapa betingelser för ett lönande jordbruk, så får det inte heller underlåtas att genom en klok jordpolitik möjliggöra tillkomsten av nya egna hem för en bofast befolkning. Inte minst gäller detta i fråga om de byar som redan blivit i viss mån industrialiserade. Ett schematiskt utflyttningstvång skulle här verka särdeles olyckligt. Men å andra sidan skulle ett sammanförande av de små tegarna i hemmets närhet bli av stor betydelse icke minst efter normalarbetsdagens införande, jag menar som ett led i vad som nyligen här i kammaren kallades »de lediga stundernas kulturpolitik».

Jag skall nu icke gå närmare in på detta eller på önskvärdheten av *sämjedelningarnas* legalisering, allt saker som lagstiftningen snart nog får taga upp till prövning.

Jag vill sluta med att uttala den förhoppningen, att om riksdagen nu beviljar anslag till en skifteslagsindelning inom Kopparbergs län, förrättningen må verkställas med klok och måttfull hänsyn till Dalarnas

Ang. skifteslagsindelning i vissa delar av Kopparbergs län.

(Forts.)

Ang skiftes-
lagsindelning
i vissa delar
av Koppar-
bergs län.

(Forts.)

säregna förhållanden och under förtroendefullt samarbete mellan jordägarna och förrättningsmännen. Jag vill hoppas, att den misstro som på sina håll i Dalarna mött förslaget må ge vika för en anda, som tänker ljusst och stort om framtiden och sätter in verklig dådkraft för att förverkliga sådana *framtidstankar* i stället för att fatalistiskt böja sig för det som är och se storhetstiden blott i det förgångna. Jag vill också hoppas, att statsmakterna skola möta en sådan anda med ett erkännande i handling av att vad som i nu förevarande hänseende kräves för att hjälpa en fattig och i avseende å jordbruket ogynnsamt ställd landsända, det är något mer än ett provinsintresse.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Vibberbo instämde däruti.

Herr Hansson i Rättvik: Jag skall icke förlänga kammarens arbetsdag alltför länge med detta spörsmål, utan jag ber helt enkelt att få i det väsentliga instämma i vad den föregående talaren här framhållit och sålunda stanna vid ett yrkande om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Vid härefter punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i staten för veterinärhögskolan m. m. biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 14.

Ang. löne-
reg-
lering för pro-
vinsialläkare
m. m.

Vidare förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av avlöningsförhållandena för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en den 11 februari 1919 dagtecknad proposition, nr 116, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag till reglering av avlöningsförhållandena för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

inom första kammaren

nr 152 och 155, av herrar *Almer* och *Kaijser*; och
nr 156. av greve *A. Wachtmeister*; samt

inom andra kammaren
nr 36, av herr *Berglund*; och
nr 341, av herrar *Osberg* och *Anderson* i Råstock.

Ang. lönereg-
lering för pro-
vinsialläkare
m. m.

(Forts.)

Enligt det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget skulle den årliga avlöningen för provinsialläkare utgöra lön 3,500 kronor och tjänstgöringspenningar 1,200 kronor, vartill komme ålderstillägg samt för vissa distrikt ortstillägg och särskilda avlöningstillägg.

Herrar Almer och Kaijser hade i sin motion, nr 152, föreslagit, att den årliga lönen för provinsialläkare måtte sättas till 4,000 kronor och tjänstgöringspenningarna till 1,500 kronor förutom av Kungl. Maj:t föreslagna ortstillägg och särskilda tillägg.

Utskottets hemställan innefattade,

I. att riksdagen måtte med avslag å den av herrar Almer och Kaijser väckta motionen, nr 152, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

II. att herrar Almers och Kaijsers motion, nr 155, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att herr Berglunds motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

IV. att, i den mån greve Wachtmeisters samt herrar Osbergs och Andersons i Råstock motioner icke blivit genom utskottets yttrande besvarade, nämnda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kvarnzelius* och *Almer*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och herrar Almers och Kaijsers motion, nr 152, måtte godkänna det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare med den ändring, att den årliga lönen för provinsialläkare sattes till 4,000 kronor och tjänstgöringspenningarna till 1,500 kronor förutom av Kungl. Maj:t föreslagna ortstillägg och särskilda tillägg; samt

att riksdagen med anledning härav måtte från och med år 1920 höja det i riksstaten uppförda ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare från av Kungl. Maj:t föreslagna 1,224,000 kronor med 169,600 kronor till 1,393,600 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Kjellberg*: Herr talman, mina herrar! Tiden är långt framskriden, och mot utskottets hemställan har ingen av utskottets ledamöter från denna kammare reserverat sig. Men jag vågar i alla fall fästa uppmärksamheten på den reservation, som är fogad till detta utlåtande och vill då först framhålla, att den fråga, som nu här föreligger, är icke blott en löneregleringsfråga för en viss kategori av

Ang. lönereg-
lering för pro-
vinsialläkare
m m.
(Forts.)

statens befattningshavare, utan det är framför allt en fråga om huru den offentliga sjukvården inom stora områden av vårt land skall ordnas.

Det är herrarna väl bekant, vilket för övrigt också framhålles i handlingarna, hur det för närvarande på många platser förhåller sig med möjligheten att få provinsialläkare. Som ett exempel vill jag nämna, att för några dagar sedan utgick ansökningstiden för 21 provinsialläkardistrikt. Utav dessa distrikt söktes 10 av en och samma ende sökande, och till 11 distrikt hade ingen sökande anmält sig. Det är nu på det sättet, att en hel del av dessa distrikt upprepade gånger förklarats lediga utan att någon sökande anmält sig. Det var ingalunda blott fråga om norrländska distrikt utan även om flera distrikt i mellersta Sverige. Det är givetvis av oerhört stor betydelse för vår landsbygd, att åtgärder vidtagas för att bereda befolkningen tillfälle till läkarvård.

Nu kan man ju säga, att den ändring i utskottets hemställan, som reservanterna här föreslagit, kanske icke spelar så stor roll i avseende å provinsialläkarkårens rekrytering. — Det gäller här ett tillägg till avlöningsförmånerna av 800 kronor för varje provinsialläkare. — Men å andra sidan förstå vi, att för denna stora kår och för de läkare, som till äventyrs tänka sig in på denna bana, har det en psykologisk betydelse, om riksdagen vill, som första kammaren redan gjort i afton, tillerkänna dem, den av reservanterna föreslagna högre löneförmånen. Första kammaren har för en stund sedan med 54 röster mot 29 godtagit reservationen.

Man har nu möjligen trott, att i den mån antalet nyblivna läkare ökas, dessa provinsialläkarebefattningar skulle bli mer eftersökta, men jag skall be att få säga några ord härom.

För ett femtontal år tillbaka ungefär, kan man säga, att de flesta läkartjänster i Sverige, både civila och militära, voro tillsatta, även de sämst ställda extra provinsialläkartjänsterna. Jag vill nämna att sådana distrikt som Tärna, Sorsele och Stensele i Västerbottens län, för att blott nämna några, då ägde extra provinsialläkare, men några år senare visade det sig omöjligt att besätta ifrågavarande tjänster, och att såväl i den civila som den militära läkarkåren överhuvudtaget allt flera och flera vakanser uppkommo. Det kan nu förklaras på det sättet, att det inrättats en hel del nya befattningar, bland annat genom hospitalsväsendets utveckling, sanatorieväsendets utveckling o. s. v., men å andra sidan måste man göra sig den frågan: hur kan det då komma sig, att provinsialläkaretjänsterna, särskilt de ordinarie provinsialläkaretjänsterna äro så litet eftersökta, som de för närvarande äro? Riksdagen har ju två gånger under loppet av tio år reglerat provinsialläkaredistrikt, första gången med 64 nya tjänster och andra gången (förra året) med ytterligare 33 nya tjänster. Därigenom skulle då den beröfvliga extra provinsialläkarefrågan vara löst, som man på sin tid hörde mycket talas om. Vi hörde ju då gång på gång, hur svårt de extra provinsialläkarna hade det, och för att bl. a. råda bot på deras svåra läge har riksdagen sålunda under tio år inrättat 97 nya provinsialläkaretjänster.

Om man ser efter, hur det varit med antalet nyblivna läkare under den sista tiden, kan man finna, att deras antal ökats under vart och ett

av åren 1917 och 1918 till 73 nylegitimerade läkare. Året dessförinnan var siffran lägre, nämligen endast 56. Om man sedan går igenom 5-årsperioderna, finner man, räknat från 1915 bakåt, medelsiffrorna 40, 50, 45, 60, tills man kommer tillbaka till 90-talet, då siffran var ungefär lika hög som för de båda sista åren, nämligen 70. Kulmen nåddes året 1898, då 83 stycken nylegitimerade läkare anmälades. Trots detta har det visat sig, att de unga läkarna hellre synas taga risken att i större samhällen, framför allt de stora städerna, slå sig ner som specialister eller eljes leva på privat praktik framför att taga statliga tjänster, vilka visat sig mindre lockande, trots löneförbättring.

*Ang. lönerereg-
lering för pro-
vinsialläkare
m. m.
(Forts.)*

Nu har emellertid trots dessa förhållanden, när det gäller provinsialläkarna, oavsett vad medicinalstyrelsen övertygande och bevekande framhållit i sin framställning till Kungl. Maj:t, regeringen och utskottet likväl icke gått längre än till 3,500 kronor i grundlön och 1,200 kronor i tjänstgöringspenningar. Det är alldeles givet, att om det skall rådas bot på de bedrövliga förhållandena, i avseende å sjukvården i landet, särskilt vad landsbygden vidkommer, så måste här något göras. Även om kammaren skulle finna ett sådant tillägg, som av reservanterna föreslagits, icke spela så stor roll, tror jag för min del, att det psykologiskt inverkar på läkarnas uppfattning; jag tror, att det har sin betydelse.

Det är på grund av detta och vad jag för övrigt nu anfört jag, trots den sena timmen och trots att inga reservanter finnas från denna kammare, nu vågar lägga kammaren på hjärtat att gå med på reservationen.

Jag ber alltså, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag med den ändring, som innehålles i den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman, mina herrar! Det är klart, att det icke kan vara så synnerligen stort nöje att nu begära ordet så sent på dygnet efter en så lång arbetsdag. Man kan kanske mena, att denna fråga ej är sådan, att den i högre grad kan intressera en landsbygdsrepresentant, men så är icke fallet, den intresserar i hög grad.

Jag har föranletts att begära ordet i denna fråga dels av intresse för saken, dels därav att jag är ledamot av den avdelning i statsutskottet, som handlagt detta ärende, dels på grund av att jag haft förmånen vara ledamot av den kommitté, som haft frågan om hand från början, d. v. s. då den lades på utredningsbogen och det gällde försöka få någon form på den. Det är i båda dessa egenskaper jag tillåtit mig begära ordet, och jag skall be att i allra största korthet få ange, hur denna fråga legat i kommittén och dess gång i fortsättningen.

Jag ber då först som sist få förklara, att jag har känt mig icke så värst tilltalad av herrar Kaijers och Almers motion, där de säga: »Att vederbörande kommitté ej föreslagit större, är väl beroende därpå, att inom kommittén ej funnits någon representant för vare sig provinsial- eller extra provinsialläkarkåren, vilken kunnat föra provinsialläkarnes talan.» Nu frågar jag: med vad rätt göra motionärerna detta påstående, när det dock kan ledas i bevis, att åtminstone en av kom-

Ang. lönereg-
lering för pro-
vinsialläkare
m. m.
(Forts.)

mitténs ledamöter, nämligen förste provinsialläkaren Larsson samtidigt är — om jag ej missminner mig — ledamot av provinsialläkareföreningens styrelse, och en av nämnda förenings fullmäktige. I kommittén satt ju också en representant för medicinalstyrelsen, som, det vågar jag vitsorda, sannerligen icke försummade att lägga sitt tungt vägande ord i vågskålen till förmån för läkarkåren. Härtill kommer att i kommittén funnos representanter för landets alla olika delar med den mest intima kännedom om svårigheten att få provinsialläkaredistriktet besatta. Då förstå herrarna, att miljön, sammansättningen av kommittén var av den beskaffenhet att det icke är så underligt, att resultatet blev sådant, som jag här har full rätt att säga, nämligen att så gott som hela den framställning, som gjordes från läkarehåll, kom att bli godkänd av kommittén. Ärendet gick sedan till löneregleringskommittén, och där gick det precis på samma sätt. Medicinalstyrelsen har också uttalat sitt gillande av det förslag kommittén kom till. Då kan man icke gärna behöva undra på, att Kungl. Maj:t kommit till den uppfattningen, att det var ett förslag, som utan vidare borde kunna läggas fram.

Här säger nu professor Kjellberg åtskilligt, som jag för min del skall be att få understryka, om svårigheten att anskaffa läkare i åtskilliga av distriktet. Då jag nyss sade, att man fick igenom precis vad man begärt, skall jag be att få räkna upp något litet därav genom att citera den kungl. propositionen, där det på sidan 4 heter: »Kommitténs föreliggande förslag avsåg i främsta rummet en förbättring av ifrågavarande läkares ställning genom ändring av gällande läkartaxa samt nya avlöningsstater med höjda avlöningsbelopp för förste provinsialläkare och provinsialläkare, i vilket sammanhang kommittén föreslog dels särskilda förmåner för provinsialläkare i vissa mera svårbesatta distrikt, dels förhöjd ersättning i vissa fall åt vikarier under semester för förste provinsialläkare, dels ersättning i viss mån för tjänsteläkares telefonavgifter, dels ock beredande av ökade möjligheter för i statens, landstings eller kommuners tjänst anställda läkare att kostnadsfritt fortsätta sin vetenskapliga utbildning.» Nåja, det är icke så förfärligt mycket, hör jag någon säga. Men jag tillåter mig samtidigt understryka att från läkarehåll — både förra gången, denna fråga var före i riksdagen, och nu senare — med allt gevallt gjorts gällande, något som enligt min uppfattning är rätt, att det var på taxan, som det huvudsakligen berodde, att rekryteringen å provinsialläkarbanan varit så dålig. Jag tillåter mig också erinra om det förslag, som kommit från provinsialläkarkommittén, tillstyrkt av medicinalstyrelsen och slutligen framlagt i form av en proposition från Kungl. Maj:t beträffande läkartaxorna, som godkändes helt nyligen av riksdagen. Herrarne må väl då icke förundra sig över att statsutskottet säger, såsom det gör i sitt utlåtande: »Oaktat löneförbättringen i och för sig icke kan anses stor, har utskottet, då någon kännedom ännu ej vunnits, huru den nya läkartaxan inverkar på provinsialläkarnas inkomstförhållanden, icke ansett sig böra gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.» Nu frågar jag, om det är så synnerligen vanligt, att statsutskottet för sin del gör ett sådant uttalande, som det här gör, och att

statsutskottet såsom sådant erkänner, att vad det gått med på kanske är litet för lågt. Nu kanske någon invänder gent emot detta: Ja, om statsutskottet erkänner det, varför då icke taga ett steg längre och förbättra det hela? Då vi se, vilken bevisföring motionärerna åvägbraagt för sitt förslag, måste jag säga att fastän jag icke tillhör de äldste i statsutskottet, jag dock varit med tillräckligt länge för att begripa, att det är fullständigt riktigt, som sades härom dagen, att man icke kan gå med på omogna och outredda saker. Det finns ingen möjlighet. Bevisföringen som motionärerna haft, inskränker sig till vad det där säges på två rader i motionen och har följande lydelse: »Vad däremot löneförhöjningen av 700 kronor för provinsialläkarne beträffar, anser jag denna alldeles för liten.» Herrarne skulle alltså då vara med om att på en bevisföring, som innehåller ett *påstående* av en person — låt vara sedan att han är läkare och samtidigt naturligtvis fullt sakkunnig på området — att han anser att lönen är för liten, gå med på denna förhöjning. Ni får ursäktas mig, om jag icke kan finna det synnerligen lämpligt från statsutskotts håll att vara med om en sådan sakernas ordning, som herrar Kaijser och Almer föreslagit.

Sedan man citerat löneregleringskommittén och Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag erinras i motionen om att »vederbörande ansett förste provinsialläkarne vara i behov av en löneförhöjning av 2,000 kronor men provinsialläkarne endast av 700 kronor.» Och heter det vidare »förhöjning av lönen för förste provinsialläkare anser jag väl motiverad och fullt nödvändig.» Om vi nu gå ut ifrån att det påståendet är riktigt, då vill jag fråga: vad inträffar då om motionen bifalles? Jo, jag kommer till det resultatet, att man icke haft någon möjlighet att överväga, huruvida den proportion, som blir emellan avlönningarna för provinsialläkare och förste provinsialläkare, är riktig. Brukar man icke göra det? Jag bara frågar. Vill man icke se litet på papperen för att försöka övertyga sig på alla möjliga sätt om en väl avvägd proportion mellan dessa tjänster? Detta har man i motionen lämnat åsido och bara sagt, att man tycker, att det bort varit så och så.

Jag skall icke upptaga tiden längre, men av vad jag sagt torde framgå, att frågan icke är framlagd i det skick från reservanternas sida, att jag kan, även om jag aldrig så gärna ville, vara med om att bifalla reservanternas förslag. Då jag icke kan föreställa mig, att vi böra frångå våra gamla utgångspunkter från 1914 års förhållanden och en utskottsmotivering, som uttryckligen säger, att lönerna icke äro så synnerligen stora, tror jag, att det är en björntjänst, vi göra provinsialläkarkåren, om vi nu med dessa två raders motivering av två herrar läkare, som anse lönen för liten, gå att ge denna förhöjning, som sannerligen icke enligt min mening spelar någon avsevärd roll för rekryteringen av provinsialläkarkåren.

Jag tillåter mig, herr talman, att understryka dessa synpunkter. Jag lagt på frågan, och tillika förklara, att jag för min del icke skall komma att motarbeta en utredning och en klar framställning beträffande rättmätigheten i detta krav även i fråga om kårens olika ledamöters sins emellan. Men först bör ett förslag i den riktningen komma fram.

Ang. lönereg-
lering för pro-
vinsialläkare
m. m.

(Forts.)

Under nuvarande förhållanden har jag icke kunnat reflektera på reservationen, vilket torde framgå av vad jag sagt, och jag får alltså yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har tagit upp denna fråga såsom en löneregleringsfråga för dessa befattningshavare och har häftigt reagerat mot de uttryck i den motion, som legat till grund för den vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Han är missbelåten över, att man framfört en kritik mot det kommittéutlåtande, som han varit med om att tillskapa. Jag tror, att vi icke få se frågan från löneregleringssynpunkten. Den har framkommit på grund av en motion av två läkare, och jag finner, att reservationen är avgiven av två stadsbor. Jag tror, att man får vara tacksam mot såväl dessa två läkare, som motionerat, som de två stadsbor, som reserverat sig, men faktiskt är detta en mycket viktig fråga för landsbygden och dess befolkning. Det gäller att försöka att på allt sätt, som är möjligt, få läkarvården förbättrad på landsbygden. Det har framhållits med all önskvärd skärpa av den person, som inledde debatten, huru svårt det är att på landsbygden få dessa provinsialläkarplatser besatta. Detta gäller i första rummet Norrland, men det gäller icke blott Norrland utan även andra stora delar av vårt land. I den mån, som man får platserna besatta, leder, därest löneförmånerna icke äro tillräckliga, detta till att kvaliteten av läkare, som söka sig ut på landsbygden, visar tendens att bli sämre. Då har man icke någon annan råd för att finna bot för dessa svårigheter än att söka göra platserna mera lockande, och det måste naturligtvis ske genom att löneförmånerna förbättras. Dels har detta redan skett men icke tillräckligt genom att i någon mån höja taxan, vilket skedde förra året, och dels har det skett genom framläggandet av detta kommitterades förslag till löneförhöjning, och jag hoppas, att vi i en nära framtid även få fram förslag om förbättrade bostadsförhållanden för provinsialläkarne.

Nu har emellertid den ökning, som föreslagits, sträckt sig till 700 kronor, men detta har av motionärerna och reservanterna icke ansetts tillräckligt, utan man har velat taga 800 kronor till. Jag tror, att detta är berättigat. Jag tror, att denna kammare i likhet med första kammaren bör gå med på denna förhöjning, och om vi göra det, sker det icke på grund av att blott två enskilda motionärer yrkat det, såsom den föregående ärade talaren sade, utan det sker på grund av framställning ifrån vår främsta medicinska auktoritet, medicinalstyrelsen. Förhållandet är det, att kommittén framlade sitt betänkande den 1 december 1917 och medicinalstyrelsen yttrade sig däröver den 8 februari 1918 med ett tillstyrkande av förslaget. Vi kunna väl förstå, att vid den tidpunkten detta förslag skulle av medicinalstyrelsen då anses tillräckligt, men tiderna förändras ganska hastigt och på de ekonomiska förhållandena ännu hastigare, och detta har föranlett, att medicinalstyrelsen ändrat ståndpunkt. Den kungl. proposition, som vi nu behandla, är daterad den 11 februari 1919, men nu har medicinalstyrelsen den 22 februari i år ingått med en vidlyftig skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken medicinal-

styrelsen har behandlat de utomordentligt svåra förhållanden, som råda på landsbygden beträffande läkarvården därstädes. Inför dessa utomordentliga svårigheter har medicinalstyrelsen ansett sig nödsakad att påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet för åtgärders vidtagande och exceptionella åtgärders vidtagande för en förbättring av dessa förhållanden. I denna ganska långa skrivelse berör medicinalstyrelsen även den fråga, som vi nu behandla. Här säger styrelsen: »De övan anförda omständigheterna visa att lönerna måste höjas *väsentligt* om resultatet skall bli det avsedda, nämligen att göra provinsialläkartjänsterna eftersträfvade. En höjning av de provisoriska avlöningstilläggen för vissa tjänster i övre Norrland är i och för sig synnerligen behjärtansvärd och bör icke underlåtas men är dock ingalunda tillräcklig för avhjälpande av käreans rekryteringsmöjligheter.» Och vidare: »Under sådana förhållanden anser sig styrelsen böra förorda, att samtliga provinsialläkares löner väsentligt höjas, och att denna höjning kommer att omfatta dels de av kommittén föreslagna 700 kronorna jämte bidraget till telefonavgifterna dels semesterersättningen å 300 kronor dels ock det ytterligare belopp, som kräves för att lönerna jämte dyrtidstillägget komma att fullt motsvara de rådande ekonomiska förhållandena i landet och den sociala ställning, provinsialläkare bör intaga. Övriga löner å banan ävensom pensionsbeloppen böra höjas i förhållande härtill.»

Vi se således, vi, som önska en förbättrad ställning för provinsialläkarefrågan icke närmast såsom en löneregleringsfråga för dem utan såsom ett stort intresse för landsbygden och ha på vår sida medicinalstyrelsen och detta utlåtande.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen. Jag vill även erinra kammaren om att, såsom det upplysts, första kammaren redan bifallit densamma, så att vi, om vi gå samma väg, undvika gemensam votering.

I detta anförande instämde herrar *Welin* och *Gustafson* i Kasenberg.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Då den siste ärade talaren trodde, att jag förut begärt ordet, därför att det kommit fram kritik mot kommitténs betänkande, bedrog han sig storligen. Det är en sak, som jag för min del under andra omständigheter är mycket van vid att få vara med om, så att det är icke alls ur den synpunkten, jag tillåtit mig ingå i en polemik mot den förste talaren i denna fråga. Med anledning av att jag nyss talade om läkaretaxan, skall jag be att i någon mån få förtydliga det som sades av den siste talaren rörande denna sida av saken. Han sade, att det var en obetydlig höjning. Nåja, det kan ju hända. Men jag vill dock stryka under, att det dock var ett godkännande i princip av något, som läkarvärlden i många, många år hållit på, att taxan skulle få bli glidande d. v. s. att läkarne skulle få taga betalt efter vederbörande patients förmögenhetsvillkor. Det sattes också ett särdeles stort värde på den saken, herr von Sneidern, den gången, den frågan var före. Vidare är det så, att skillnaden mellan gamla och nya taxan i detta fallet blir, att, där man förut fick nöja sig

Ang. lönereg-
lering för pro-
vinsialläkare
m. m.
(Forts.)

Ang. lönereg-
lering för pro-
vinsialläkare
m. m.
(forts.)

med 1 krona per rådfrågning, får man nu gå upp till 3 kronor och vid särskilda specialslog av förfrågningar får man gå ännu längre. Det är alltså en höjning över allt i fråga om taxorna med undantag för de allra minst bemedlade, där det fortfarande är 1 krona.

Jag skall be att få stryka under just vad de sakkunniga beräknat, att den nya taxan skulle komma att ge. De ha kommit till det resultatet av den föreslagna förhöjningen i taxan, att denna i ett medelgott distrikt beräknats till 1,100 kronor. Det är ju ändå icke så obetydligt, när förhöjningen enbart beräknas ge detta. Då jag härtill lägger, att man beträffande de distrikt, som varit särskilt svårbesatta, gått på den linjen att ge särskilt avlöningstillägg, förstår man nog, att det gjorts åtskilligt i alla fall. Det torde också vara en liten smula idé att komma ihåg i detta fall att man först och främst fått en förhöjning i den fasta lönen, och vidare att på denna förhöjning enligt nyss fattat beslut dyrtidstillägg skulle utgå — och man hoppas ju också, att det, som andra kammren i detta avseende beslutat, skall bli hela riksdagens beslut. Med hänsyn härtill kommer förslaget i alla fall icke att bli så förskräckligt dåligt. Med utgångspunkt från 1914 års siffror kommer man fram till en inkomst, som ju icke blir så illa enligt min mening, enär man räknar med att dessa tjänster kunna i medeltal ge 8,400 kr.

Nu är det sant, att det icke skall utgå dyrtidstillägg på hela det beloppet, men, om man räknar med att det grundbelopp, som herrarna finna i utskottets betänkande, kommer att slås fast, därest kammaren följer utskottets förslag, kommer man ändå att bli i stånd att räkna ut, vad det gör för en läkare.

Beträffande bostadsfrågan ber jag för min del att få vitsorda, att den är ytterst brännande, och jag skall be att också få tala om, om någon icke skulle ha reda därpå, att vi från lekmannahåll för vår del alldeles absolut hålla på att det göres någonting i bostadsfrågan. En förutvarande ledamot av denna kammare har varit med om att föreslå åtgärder och herr Osberg och undertecknad ha för vår del även tillåtit oss föreslå, att staten skulle bidraga till bostadsfrågans lösning för provinsialläkarkåren. Jag för min del är så övertygad om att det är därpå, det hela hänger, och att det är i den omständigheten, att det är nästan omöjligt för många provinsialläkare att få bostad, som vi ha att söka de svåra rekryteringsförhållandena och de många vakanserna, då det gäller besättande av provinsialläkardistrikt.

Jag tror, att, om vi toge kommitténs hela förslag, skulle det alldeles säkert bli mycket svårt att kunna peka på att det icke finns möjlighet att rekrytera. Men nu har det hela aldrig kunnat ordnas så, som kommittén föreslog.

Nu har det emellertid varit en motion i år både i första kammaren och i andra kammaren, och denna motion är från statsutskottets sida avfärdad på det sättet, att motionärerna för sin del hava all anledning att känna sig nöjda, emedan utskottet uttalar den förväntan, att Kungl. Maj:t skall lägga fram förslag redan till nästa år.

Jag gav förut några exempel på att man icke håller sig till annat än lösa påståenden. Nu skall jag be att få göra en fråga: anse herrar motionärer, eller de, som föra motionärernas talan, att proportionen

mellan lönerna för provinsialläkare och förste provinsialläkare är av- *Ang. lönereg-*
vägd och väl avvägd, och, om herrarna anse detta, varpå grunda her- *lering för pro-*
rarna denna sin uppfattning? Det finns ingenting angivet i motionen *vinzialläkare*
om den saken. Vidare skall jag be att få fråga, om herrarna anse, att *m. m.*
proportionen är riktig mellan provinsialläkare och förste provinsial-
läkare, som tillika är provinsialläkare, och hur ha herrarna kommit till
det resultatet? Jag skall be att få svar på de frågorna så pass klart det
går för sig. Jag hoppas, att det sedan skall bli möjligt för mig att säga
några ord i gengäld för den upplysningen.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr v o n S n e i d e r n: Herr talman! Jag vill endast konstatera, att den föregående ärade talaren fortfarande ser denna fråga uteslutande som en löneregleringsfråga. Av hans fråga rörande proportionen i lönerna mellan provinsialläkarna och förste provinsialläkarna framgår ju tydligt och klart, att han fortfarande endast ser saken ur den synpunkten. Man får emellertid icke se saken ur den synpunkten, utan den synpunkt, ur vilken frågan måste ses, är, att det måste göras, vad göras kan, för att skaffa läkare på landsbygden. Det är ett faktum, att det där finns vakanser, och att dessa ökas år efter år.

Herr A n d e r s o n i R å s t o c k: Ja, herr talman, jag anser också, att man skall göra, vad man kan, men jag vill också, att man skall se, vilka verkningar det har, som redan har gjorts.

Herr K j e l l b e r g: Herr talman! Jag ber ännu en gång att få framhålla vad jag nämnde i mitt förra anförande, nämligen att vi måste se denna fråga ifrån synpunkten av behovet av sjukvård på landsbygden. Om nu herr Anderson i Råstock anser, att den frågan är löst, därest vi bifalla utskottets hemställan, får ju den uppfattningen stå för herr Andersons i Råstock egen räkning, men jag tror, att meningarna äro minst sagt delade i den punkten.

Jag framhöll för en stund sedan, att här icke enbart eller ens i främsta rummet är fråga om en lönereglering för en viss kategori av statstjänare, utan här är det fråga om att tillgodose ett synnerligen viktigt behov för stora kretsar av vårt lands befolkning. Är det nu verkligen så, att vi här ha ett förslag till lönereglering, som räcker till för att lösa den frågan är därmed saken klar. Om nu utskottets förslag skulle segra och detta således bli gällande, komma vi då att få den sjukvård på landsbygden, som så väl behöves. Jag kan icke förstå annat än att vi skola göra, vad göras kan, och såvitt jag förstår av herr Andersons i Råstock yttrande, är det endast formella betänkligheter, som han här framhållit mot det, som reservanterna ha föreslagit. För mig är denna fråga emellertid mycket mindre formell; den är i hög grad en realitetsfråga av den allra största betydelse, vågar jag säga. Då det nu gäller att skaffa läkare till landsbygden, går det väl icke an att blott säga, att det kunna vi icke göra av vissa formella skäl, och med hänsyn till vissa matematiska beräkningar, som herr Anderson i Råstock vill göra. För mig är problemet enkelt: skola vi kunna göra något för att förbättra

Ang. lönerey-
lering för pro-
vinsialläkare
m. m.
(Forts.)

de förhållanden, som vi för närvarande beklaga, måste vi göra det. Jag kan icke se, att det kan göras något effektivt på något annat sätt än att följa reservanternas förslag, därvid alldeles bortseende ifrån dessa formella och matematiska förhållanden, som herr Anderson i Råstock gång på gång kommit tillbaka till.

Jag tror, att vi göra klokt i att i likhet med den stora majoriteten i första kammaren i denna fråga ställa oss på motionärernas och reservanternas sida. Jag går så långt, att jag anser, att vi icke kunna taga på vårt ansvar att avslå reservationen, när nu en sådan möjlighet föreligger, som däri innebäres. Visserligen hör jag icke till dem, som tro, att frågan ens är löst med vad reservanterna föreslå, men jag anser dock, att den därigenom kommit något närmare sin lösning. Det är icke endast på provinsialläkarnes bostadsfråga, som det hela hänger, även om denna fråga har oerhört stor betydelse och snarast måste lösas, när det gäller att locka sökande till provinsialläkaretjänsterna.

Jag tror, att andra kammaren gör klokt i att gå med på reservationen i första rummet för att tillgodose det oerhörda behov av förbättrad sjukvård på landsbygden, som för närvarande förefinnes.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Anderson i Råstock: Ja, det gick alldeles som jag tänkte, herr talman, att det icke blev tal om de frågor, som jag framställde, och förmodligen av det enkla skälet, att vederbörande icke voro i stånd att svara på dem, en sak, som jag väl förstår, då det naturligtvis icke går att göra detta på fri hand. Jag hade dock väntat, att motionärerna åtminstone skulle ha åstadkommit *något* i den vägen.

Jag ämnade nu också framställa en fråga till professor Kjellberg, men jag slipper göra detta, därför att han själv förklarat, att frågan icke ens är löst med reservanternas förslag. Ja, huru vet då professor Kjellberg, och hur veta motionärerna, att man kommer att främja rekryteringen till provinsialläkarebanan, om man lägger till 800 kronor? Den saken torde också återstå att besvara.

Då jag lägger samman allt, som kan anföras emot reservanternas ståndpunkt, tror jag, att man beträffande sjukvården på landsbygden, som jag ömmar för i minst lika hög grad som någon av motionärerna, kommer fram till det för båda parterna mest tillfredsställande resultatet, om man nöjer sig med den mycket välvilliga motivering, som statsutskottet har förebragt, och som naturligtvis kommer att av Kungl. Maj:t upptagas efter förtjänst. Jag skulle missträka mig mycket, om det icke skulle vara bättre att ha ett på verkligt sakliga grunder fotat förslag, framlagt av Kungl. Maj:t.

Jag tror också, att man bör vänta och se, om taxehöjningen gör något, om dessa 700 kronor göra något, och om det dyrtidstillägg gör något, varom provinsialläkarna svävat i lycklig okunnighet. Man bör invänta och se, om alla dessa faktorer, som nu komma att bli kända, göra något. Men, som man icke vet, om de inverka eller icke för rekryteringen av provinsialläkarbanan, bör man icke nu gå längre.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande.

Herr Kjellberg: Jag får påpeka, att jag framhöll, att den föreliggande frågan ingalunda är slutgiltigt löst, om andra kammaren bifaller reservationen, men jag tillade också, att det är ett värdefullt steg taget fram emot dess lösning, även om det är så, att dessa 800 kronor, som herr Anderson i Råstock själv framhållit, icke spela så oerhört stor roll, rent ekonomiskt sett. Dessa 800 kronor ha, som jag tidigare i kväll framhållit, en annan betydelse, en psykologisk betydelse, nämligen att de unga läkarna i alla fall i ett sådant beslut se, att riksdagen har omtanke om provinsialläkarkåren. Det betyder dock något för dessa läkare att se, att riksdagen med sympati omfattar deras verksamhet, även om reservanternas förslag icke är tillräckligt och i ekonomiskt avseende icke har en avgörande betydelse.

Ang. löne-
reg-
lering för pro-
vinsialläkare
m. m.
(Forts.)

Herr Erlansson: Herr talman! Man måste ju medgiva, att den löneförbättring, som av Kungl. Maj:t har föreslagits och av utskottet godkänts, icke är hög, då den blott utgör 700 kronor. Nu har det sagts av dem, som föra reservationens talan, att med blott dessa 700 kronor är det icke lockande för läkarna att antaga dessa platser, men ökas det med 800 kronor till, är det stora utsikter att landsbygden skall få de läkare, som behövas. De säga på samma gång, att det är brist på läkare. Skulle man då få antaga, att det endast är på landsbygden, som det är brist på läkare, och att det i städerna finns sådana, som då de få lönen höjd, genast stå färdiga och äro villiga att komma ut på landsbygden som läkare. Jag tror icke, att så är förhållandet, utan dessa 800 kronor spela nog i så fall, som också sagts, en mycket liten roll. Därför, då vi icke kunna anlägga den synpunkten på saken, anser jag, att det är lika klokt för kammaren att gå på utskottets hemställan som på reservationen.

Vi böra för övrigt taga någon hänsyn till vad som här påpekats, nämligen att man bör invänta vilken verkan taxehöjningen kommer att ha liksom den avlöningsförhöjning, som här föreslagits. Vi ha också att se till, att det blir läkarebostäder i en ganska snar framtid, och det kan ju hända, att denna förändring, nämligen ordnade bostäder för dem, kan ha en ganska stark dragningskraft, som nyss också sagts.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med de ändringar däri, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 117, röstar

Ja;

Ang. lönereg-
lering för pro-
vinsialläkare
m. m.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med de ändringar däri, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 53 ja, men 54 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med de ändringar däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 15.

Härpå föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om ändrad lydelse av §§ 16, 17, 18 och 20 i förordningen om frihamn den 15 november 1907 samt om ändrad lydelse av § 19 mom. 1 i förordningen om frilager den 20 december 1912; och blev utskottets i nämnda betänkande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av väckta motioner om pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. under-
stöd åt för-
rådsbiträdet
K. W. Rud-
bergs änka.

Punkten 9, angående understöd åt förrådsbiträdet K. W. Rudbergs änka.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 62, hade herr *Leander* hemställt, att riksdagen ville tillerkänna förrådsbiträdet vid Karlskrona kustartilleriregemente Karl Wilhelm Rydbergs änka, Anna Rudberg, född Olsson, ett årligt understöd eller pension å 300 kronor att utgå från och med ingången av år 1919, så länge hon förblev i sitt änkestånd.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade herrar *Borggren* och *Bäcklund* reserverat sig.

Punkten föredrogs. Därefter yttrade:

Herr *Borggren*: Herr talman! Som kammaren finner av betänkandet har vid denna punkt av mig och herr *Bäcklund* avgivits en blank reservation. Vi hava nämligen icke kunnat biträda det beslut,

vartill utskottet kommit i anledning av förevarande motion av herr Leander.

Motionären hemställer om en pension på 300 kronor till förrädsbiträdet Karl Wilhelm Rudbergs änka Anna Rudberg, född Olsson. Denne Rudberg har varit anställd i statens tjänst under en tid av 25 år. Först var han anställd som artillerist och sedan som förrädsbiträde. Om man jämför detta fall med det, som avses i den motion, som är avlämnad av herr Hamrin under punkt 7 i detta betänkande, så finner man, att de äro ungefär likartade. Den person, vars änka tillerkändes pension under punkt 7 i utskottets betänkande, har varit anställd först såsom artillerist och sedan vid artilleriets skomakarverkstader, därav under de sista 15 åren såsom verkstadsföreståndare. Då man jämför dessa två motioner, så kan man säga, att fallen äro ungefär likartade, och vi kunna från vår utgångspunkt icke anse annat, än att utskottet även bort tillstyrka den motion, som här framlagts av herr Leander.

Nu befinner sig denna änka efter vad intygen visa i mycket små omständigheter. Riksdagen brukar alltid, då det gäller sådana fall, bevilja understöd till änkor, vars män varit anställda i statens tjänst. Jag vill därför för min del, herr talman, be att få yrka bifall till den motion, som är väckt av herr Leander. Det är naturligtvis icke roligt för en sådan änka att på ålderns dagar vara hänvisad till att begära understöd från fattigvården, då hennes man varit anställd i statens tjänst under en tid av 25 år. Hon har då ingen annan utväg än att vända sig till riksdagen.

Jag tillåter mig hemställa om avslag på utskottets förslag och bifall till den i ämnet väckta motionen, d. v. s. att riksdagen i anledning av förevarande motion II: 61 må medgiva, att avlidne förrädsbiträdet Karl Wilhelm Rudbergs änka Anna Rudberg, född Olsson, må från och med den 1 januari 1919 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbara ett årligt understöd av tre hundra kronor.

Herr Bogren: Herr talman! Då utskottet icke ansett sig i denna punkt kunna tillstyrka den avgivna motionen, så har detta skett av skäl, som jag hoppas motionären mycket väl förstår. Motionären vet alltför väl, att hela denna kår av före detta stamanställda och daglönare vid flottan beklagligt nog saknar pensionsrätt. Det var för några år sedan starkt på tal att vidtaga åtgärder för att åtminstone de stamanställda vid marinen skulle beredas pensionsmöjligheter. Men den då sittande regeringen upptog icke förslaget, och det blev därför inga åtgärder av.

Denna daglönarkår rekryteras i allmänhet från förut stamanställda vid flottan, och denna tjänstgöring vid varvets daglönarkår anses såsom ett slags pensionering av förut stamanställda. Men då nu en sådan daglönare som den här ifrågavarande faller ifrån och lämnar änka och barn efter sig, sakna dessa varje rätt till gratial ur flottans pensionskassa.

Jag är säker på, att herr Leander i Karlskrona har ett stort antal personer i samma situation som denna, men ingen enda åtnjuter

Ang. understöd åt förrädsbiträdet K. W. Rudbergs änka.
(Forts.)

Ang. understöd åt förrädsbiträdet K. W. Rudbergs änka.
(Forts.)

statspension. Då denna änka tillhör en så stor kår och riksdagen ännu icke har gått i författning om att lämna änkepension till denna kårs efterlevande, så har utskottet icke tilltrött sig att här tillstyrka bifall till motionen, vilket skulle medföra vittgående prejudicerande följder.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bäcklund: Herr talman, mina herrar! Jag vill endast påminna om, att riksdagen i år bifallit en motion av herr Bärge i Katrineholm, där det gällde beviljandet av pension till tretton änkor efter arbetare, som varit anställda vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori. Där har utskottet tillstyrkt och riksdagen beviljat de pensioner och understöd, det var fråga om. Det är icke annorlunda i det här fallet utan precis likadant. Det här fallet råkar vara i Karlskrona, och de andra f. d. befattningshavarnas änkor funnos i Eskilstuna. Jag är av den uppfattningen, att detta förhållande väl icke bör hava någon betydelse. Då man kan bevilja dylikt understöd i det ena fallet, då det gäller tretton änkor, borde man också kunna göra det i det här fallet, vilket ligger absolut lika klart för bifall som det av mig nu anförda gjorde.

Jag ber av den anledningen, herr talman, få yrka bifall till det av herr Borggren framställda yrkandet.

Herr Leander: Herr talman! Det må tacksamt erkännas, att bankoutskottet med stor välvilja brukar behandla framställningar om understöd åt änkor och barn. Så mycket mera oförklarligt är det, att utskottet just avstyrkt denna motion, som jag här framlagt. Utskottet har låtit påverka sig av direktionens över flottans pensionskassa i Karlskrona yttrande. Denna direktion är känd för att vara mycket försiktig, då det gäller att föreslå pensioner, och många anse, att denna direktion till och med är en mycket byråkratisk inrättning. Därom skall jag emellertid icke yttra mig.

Det har förut framhållits av de ärade reservanterna, att i punkt 7 av detta utlåtande föreligger ett fall, som är fullt analogt med detta. Mannen till den änka, som där beviljades pension, var några år artillerist vid Smålands artilleriregemente, och därefter blev han skomakare vid regementet och hade som sådan timavlönning, så att man kunde kalla honom för timlönare. Mannen till den änka, rörande vilken jag hemställer om pension, var också under några år artillerist vid Karlskrona kustartilleriregemente; sedan blev han förrädsbiträde. Det är därför mycket svårt att förstå, vari skillnaden skulle bestå. Jag vet icke, om det vällovliga skomakarämbetet inverkat så mycket därpå eller om utskottet haft så mycken respekt för detta, att utskottet ansett, att en änka efter en skomakare bör hava pension, men icke en änka efter ett förrädsbiträde.

Nu nämnde herr Bogren, att det finnes många andra änkor, som då skulle komma med framställningar om pension. Jag vill endast säga, att här är det nu endast fråga om änkan Rudberg och ingen annan, och när de andra änkorna komma, få vi väl lov att expediera deras framställningar, men här behöva vi icke tänka på någon annan än änkan Rudberg.

För att icke bli långvarig vid denna sena timme vill jag endast uttala min förhoppning om, att kammaren skall fasthålla vid sina traditioner att bisträcka änkor och faderlösa barn och även bifalla denna lilla pension till änkan Rudberg, som det är fråga om. Det är 300 kronor, så det kan icke bli alltför betungande för statskassan.

Jag ber, herr talman, att få förena mig i det yrkande, som framställles av herr Borggren.

Ang. understöd åt förrådsbiträdet K. W. Rudbergs änka.
(Forts.)

Herr B o g r e n: Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på den väsentliga skillnad, som föreligger mellan ankorna efter dessa tygarbetare vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori i Eskilstuna och den här ifrågavarande. Dessa tygarbetare hava i en följd av år tillerkänts pension av riksdagen. Dessa ankors män hade således varit berättigade och en del av dem hade uppburit pension, men beklagligt nog hade dessa tygarbetare ingen änke- och pupillkassa. Riksdagen brukar dock numera tillämpa den regeln, att om mannen varit berättigad till pension och dör, har riksdagen tillerkänt änkan, ifall hon är i mycket behövande omständigheter, ett litet underhåll. Vad herr Leanders skomakare beträffar, så torde herr Leander som gammal riksdagsman hava klart för sig, att samtliga hantverkare anställda i statens tjänst också uppbära pension liksom tygarbetarna vid fabriekerna, alltså står man här i precis samma ställning som beträffande de tretton ankorna från Eskilstuna, men varken reservanterna eller motionären ha ännu kunnat angiva ett enda exempel på, att en änka efter en daglönare än mindre efter en stamanställd har tillerkänts pension. Väl har denna änka av barmhärtighetsskäl fått ett och annat litet understöd, och det är ju mycket roligt och gott att så skett, och det skulle vara synnerligen behjärtansvärt, att statsmakterna snarast möjligt kunde träda i författning om att sörja för att samtliga deras i statens tjänst anställda arbetare, de må vara i vilken bransch som helst, bli tillförsäkrade pension samt rätt till familjepension. Det bör dock icke gå för herr Leander att komma med denna änka i år och så komma nästa år med en hel massa, fastän han är så försiktig, att han presenterar endast en i år.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr L e a n d e r: Herr talman! Jag vill erinra min vän herr Bogren om, att riksdagen har förut varit nog välvillig att bevilja änkor efter daglönare pensioner eller understöd. Nu säger herr Bogren, att daglönarna vid marinen icke hava pension såsom tyghantverkarna vid regementena. Visst hava daglönarna pension liksom tyghantverkarna, när de uppnått en viss ålder. Andersson var efter vissa tjänste- och levnadsår tillförsäkrad pension, och så skulle fallet också varit med Rudberg, om han levat tillräckligt länge för att få sig dylik medgiven. Men icke hade skomakare Andersson erlagt några avgifter för sin hustrus pensionering, lika litet som förrådsbiträdet Rudberg gjort det för sin. Det är alldeles fullkomlig likställighet mellan dessa. Jag kan icke finna den ringaste skillnad mellan dem, utan har den enes

Ang. understöd åt för-
rådsbiträdet
K. W. Rud-
bergs änka.

änka fått pension, så fordrar konsekvensen, att den andres änka också skall hava sådan.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

(Forts.)

Herr Kristensson: Herr talman! Jag har icke deltagit i detta ärendes behandling i utskottet. Då herr Leander vill göra gällande, att det är precis samma förhållande i denna fråga som vid den punkt kammaren nyss beslutade, så vill jag erinra om att då det var fråga om änkan efter skomakare Andersson, det förelåg den icke oväsentliga skillnaden, att i förra fallet, då kammaren beviljade pension åt änkan Andersson, förelågo sådana förhållanden, att det var antagligt att mannen ådragit sig sjukdom i tjänsten. Utskottet har hittills följt den principen att i dylika fall, då familjepension icke finnes, utskottet brukar tillstyrka i alla de fall, då det kan antagas, att mannen i statens tjänst ådragit sig sjukdom, som kan hava föranlett dödsfallet. Och även om det icke varit tillräckligt styrkt, att han fått den i tjänsten, men det ändock varit antagligt att så skett, har utskottet brukat tillstyrka pension. Jag har ingenting emot, att denna änka får pension, men jag vill säga ifrån, att utskottets majoritet ställt sig på en principiellt riktig ståndpunkt. Motionärens framställning går ut på en högre pension än som för närvarande utgår till underofficerare, som hela sitt liv fått inbetala pensionsavgifter själva, och ett bifall till motionärens framställning i detta fall måste enligt mitt förmenande leda till, att utskottet då, om det skulle följa kammaren, blir tvunget att tillstyrka varenda änkepension, varom fråga väckes här i kammaren.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Borggren under överläggningen framställda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 10—14.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

§ 17.

Härpå upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av väckta motioner om pensioner och understöd.

Sedan *punkten 1*, angående årligt understöd åt förre postköraren C. G. Johansson, föredragits, begärdes ordet av

Herr Kristensson, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få föreslå, att den ändringen göres i klämman, att ordet »Huskvarna» utbytes mot ordet »Jönköping». Det förra ordet har inkommit genom ett skrivfel.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits av herr Kristensson.

Punkterna 2—5.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 6, angående tilläggspension åt förre stationskarlen N. Månsson. *Ang. tilläggspension åt f. stationskarlen N. Månsson.*

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 37, hade herr *Jensen*, med instämmande i motionens syfte av sju andra av kammarens ledamöter, föreslagit att riksdagen måtte bevilja förre stationskarlen vid statens järnvägar Nils Månsson en årlig tilläggspension av fyra hundraåtta kronor, att utgå av trafikmedel från och med den 1 januari 1919.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte besluta, att förre stationskarlen Nils Månsson skulle utöver honom redan tillerkänd pension från och med den 1 januari 1919 under sin återstående livstid åtnjuta en årlig tilläggspension av trehundratrettiofyra kronor att utgå av trafikmedel.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herrar *Edbom, Borggren, Bäcklund* och *Lovén* yrkat bifall till den i ämnet väckta motionen.

Punkten föredrogs, varpå

Herr *Jensen* anförde: Herr talman! I den motion, som jag väckt, hemställles, att en tilläggspension måtte utgå till stationskarlen Nils Månsson, som skadades vid en vagnsväxling den 3 juni 1875. På grund av de skador, som personen i fråga ådrog sig, kunde han icke efter genomgången sjukhusvistelse vidare kvarstå i järnvägens tjänst utan måste lämna denna sin befattning, då han tillerkändes en årlig pension av 192 kronor. Denna pension har han åtnjutit ända till nu. Under sin krafts dagar har mannen genom tillverkning och försäljning av bleckslageriarbete och dylikt. nöd- torftigt kunnat försörja sig och sin familj. Nu är emellertid personen i fråga över 70 år gammal och hans arbetskrafter fullständigt nedsatta. Till denna nedsatta arbetskraft kommer, att Månsson är fullständigt utblottad och medellös.

Jag har under sådana omständigheter ansett det vara statens plikt och skyldighet att se till att den pension, som han blivit tilldelad på grund av sin invaliditet, bleve utökad och att staten således borde träda hjälpande emellan genom denna utökning.

Utskottet föreslår nu, att personen i fråga måtte få ett tillägg av 333 kronor om året till den pension, 192 kronor, han förut innehar, eller tillsammans 525 kronor om året. Man har beräknat denna tilläggspension med ledning av en skrivelse från järnvägsstyrelsen, däri man har utgått från bestämmelserna i 1901 års lag. Då emellertid denne person blev skadad innan såväl 1886 som 1901 års

*Ang. tilläggs-
pension åt f.
stationskarlen
N. Månsson.*

(Forts.)

lagar trädde i kraft, finner jag, att bestämmelserna i denna senare lag icke i detta fall kunna tillämpas. Och jag har därför ansett mig böra hemställa om bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, i vilken det yrkas bifall till motionen. Skillnaden mellan den av mig begärda pensionen och den av utskottet föreslagna utgör ett belopp av 75 kronor. För statens vidkommande spela dessa 75 kronor en obetydlig roll, men för denne utfattige man spela de den rollen, att hans understöd kan bliva avsevärt utökat och han kan få en tryggare ställning, en ställning som skulle möjliggöra för honom att icke anlita fattigvård.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Vidare yttrade:

Herr Bäcklund: Herr talman! Vid denna punkt finnes det fyra reservanter inom bankoutskottet. Vi ha för vår del ansett det rent av upprörande, att en person, som mist båda sina ben i arbete, skall ända sedan 1875 få gå med en ersättning av 192 kronor om året. Motionären har ju framhållit en del synpunkter, som tala för att hans motion skulle kunna bifallas. Järnvägsstyrelsen har också yttrat sig i frågan, och motionären har i sitt anförande något erinrat om detta. Järnvägsstyrelsen har velat giva honom pension enligt 1901 års olycksfallslag. Men denne person fördärvade sig innan 1886 års olycksfallslag kom till, och nu ha vi åter en ny olycksfallslag, som tillkommit efter 1901 års lag. Varför vill då järnvägsstyrelsen göra 1901 års olycksfallslag tillämplig för denne person och icke lagen av 1886 eller den som vi nu ha? Det är därför, att det blir billigast efter 1901 års lag och att han efter den får så litet som möjligt. Därför vill man, att denna lag skall tillämpas i detta fall och icke 1886 års lag eller nu gällande lag, vilken skulle tillföra denne person något mera. Man tar således 1901 års olycksfallslag, ehuru den är utdömd av riksdagen och myndigheterna för övrigt.

Det är detta, som gjort, att jag anser, att beträffande en person, som fått gå så länge med en så liten ersättning som 192 kronor, alla skäl borde tala för att riksdagen går med på att höja hans pension enligt motionärens förslag, så att han sammanlagt skulle erhålla 600 kronor om året. Vi få betänka, att personen icke bara mist sina ben utan att han är 72 år gammal, och det vore väl därför mycket behjärtansvärt, att vårt yrkande i reservationen i detta fall bifölles. Jag hoppas, att andra kammaren skall gå med på detta som en ren barmhärtighetsgärning. Jag anser icke någon lag vara tillämplig på detta fall, ty han fördärvade sig, innan någon lag tillkommit, som reglerade frågorna om ersättning vid olycksfall inom järnvägsdriften eller annan drift.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindvall: Herr talman! Jag hemställer allenast om bifall till utskottets förslag.

Herr Jonsson i Gumboda: Herr talman! Varför utskottet kommit till detta beslut beror helt enkelt därpå, att den punkt, som utskottet nyss bifallit, eller den föregående punkten, handlar om ett precis liknande olycksfall. Den man, som där omnämnas, hade, i likhet med nu ifrågavarande person, olyckan att förlora båda sina ben: det ena krossades nedanför knät och det andra vid fotleden. När denne person, som omnämnas i förra punkten, icke fått mera än 225 kronors tillägg till hans med 300 kr. utgående understöd, eller tillsammans 525 kr., så ansåg utskottet principen fordra, att även i det nu föreliggande fallet ersättningen icke borde utgå med högre belopp än som utskottet här föreslagit. Utskottet har så att säga velat giva lika till dessa båda krymplingar och därför icke ansett sig kunna gå med på motionärens framställning.

Ang. tilläggspension åt f. stationskarlen N. Månsson.
(Forts.)

Herr Jensen: Herr talman! Jag ber att få erinra den föregående ärade talaren om att den person, som omnämnas i punkt 5, skadade sig 1912, alltså sedan lagen av 1901 trätt i kraft. Men då den person, som omnämnas i denna punkt 6, skadade sig, innan denna lag trädde i kraft, finnes det alltså inga skäl till att denna lag skulle tillämpas på honom.

Herr Bogren: Herr talman! Det är nog så, att det icke endast är de fyra reservanterna av statsutskottets ledamöter, som beklaga denne man för den olycka, han varit utsatt för. Men vi kunna dock icke instämma i de hårda omdömen om myndigheternas åtgöranden, som t. ex. en av reservanterna här nu begagnat. Vi måste inom utskottet hålla oss till de lagar och förordningar, som i sådana fall skola tillämpas, och då vi göra detta, så skiljer sig utskottets förslag från reservanternas, som är detsamma som motionärens, på 75 kronor. Nu säger motionären, att dessa 75 kronor äro ett så litet belopp och att de icke spela någon roll för staten. Vore det nu endast fråga om själva beloppet, så tror jag, att hans resonemang vore alldeles riktigt, men frågan gäller, huruvida man skall följa givna författningar eller gå utöver dem. Det är därför saken har betydelse, ty går man i detta fall över givna författningar, så måste man väl vara lika oförhindrad att göra det i andra fall. Reservanten håller mycket styvt på, att det är oriktigt, att denne krympling får ersättning efter 1901 års lag, men har själv konstaterat, att olycksfallet skedde, innan denna lag gavs. Varför myndigheterna åberopat 1901 års lag skall jag, herr talman, icke försöka motivera utan håller mig till detta faktum, att så kärt det än hade varit för utskottet att här gå längre, så har dock utskottet icke med bibehållen aktning för det åsyftade lagrummet kunnat göra detta.

Men det finnes en sak, som herrarna underlåtit att framhålla, och det är, att denne man, i likhet med andra pensionärer skall åtnjuta kristidstillägg på den föreslagna pensionen, och enligt det beslut, som riksdagen har fattat i dag, skulle då hans sammanlagda ersättning uppgå till över 1,000 kronor.

Ang. tilläggs-
pension åt f.
stationskarlen
N. Månsson.

(Forts.)

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Bäcklund: Herr talman! Den föregående ärade talar-
ren förklarade, att utskottet här hade hållit sig till gällande för-
fattningar och lagar. Jag sade i mitt förra anförande så tydligt
som möjligt, tycker jag, att det finns ingen lag som är tillämplig
på den ifrågavarande mannen, därför att han skadade sig innan
någon av dessa här-anförda lagar kom till stånd. Varför då icke
begära, att 1886 års lag skulle tillämpas, då han skadades 1875, allt-
så innan den lagen kom till? Nej, denne person har fått gå med
de 192 kronorna, och nu har en motionär upptäckt honom. Ja,
då skola vi hjälpa honom litet, säger man, och så föreslår man till-
lämpning av den lag, som ligger mitt emellan och som ger minst.
Skillnaden mellan vad av motionären föreslagits och vad utskottet
föreslår är ju bara 75 kronor. Det kan ju tyckas icke vara någon-
ting att stå och tala för i kammaren så här sent på natten, men för
den person, det här gäller, betyder det beloppet någonting; han ser
på dessa 75 kronor på helt annat sätt än någon av oss. Nu har han
ju under så många år fått gå med denna lilla ersättning. Han har
ju mist båda benen i statens tjänst och är 72 år gammal. Jag
vädjar varmt till herrarna att biträda den avgivna reservationen.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen
propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bi-
fall till den i ämnet väckta motionen; och blev berörda motion av
kammaren bifallen.

Ang. årliga
understöd åt
änkor och
minderåriga
barn efter två
linjearbetare.

*Punkten 7, angående årliga understöd åt linjearbetarna L. Eriks-
sons och O. E. Hallgrens efterlämnade änkor och minderåriga barn.*

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 60, hade herr
Hedlund hemställt att riksdagen ville besluta

att ett årligt understöd å 300 kronor skulle från och med den 1
januari 1919 utgå till änkan Märta Brita Eriksson, så länge hon i
sitt nuvarande änkestånd förbleve, ävensom 100 kronor årligen till
ett vart av hennes två minderåriga barn intill fyllda 18 år;

och att ett årligt understöd likaledes å 300 kronor skulle från
och med den 1 januari 1919 utgå till änkan Anna Maria Hallgren,
så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förbleve, ävensom 100 kro-
nor årligen till ett vart av hennes tre barn intill fyllda 18 år.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till nå-
gon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Edbom*,
Borggren, *Bäcklund* och *Hagman*, vilka yrkat bifall till motionen med
den ändring, att understödet till vart och ett av barnen måtte be-
stämmas till 75 kronor om året att utgå till och med det år, varun-
der det fyllde 18 år, samt att de föreslagna understöden måtte utgå

av telegrafverkets medel, i den ordning som gällde för utbetalande av fyllnadspensioner.

*Ang. årliga
understöd åt
änkor och
minderåriga
barn efter trå-
linjearbetare.*

Sedan punkten föredragits, yttrade:

(Forts.)

Herr Bäcklund: Herr talman! I denna punkt gäller det pensioner åt änkor och barn efter tvenne telefonarbetare, som avlidit i spanska sjukan. Utskottet har icke kunnat biträda motionen av den anledning, att det ansett, att de ifrågavarande arbetarna varit anställda för kort tid i statens tjänst. Om herrarna emellertid se på det föregående utlåtandet, bankoutskottets nr 46, punkt 11, och göra en jämförelse mellan denna och den nu förevarande punkten, skola herrarna finna, att utskottet där föreslagit att till efterlevande änkor och barn till tvenne extra befattningshavare vid Vänersborgs hospital skulle utgå 350 kronor för var och en av änkorna och 75 kronor för varje barn tills det år de fyllt 18 år. Dessa arbetare voro också extra och hade icke heller varit anställda någon längre tid i statens tjänst.

Ifall nu någon från bankoutskottet här ämnar försvara utskottets ställning, så vet jag, att han kommer att säga: vi hålla på principerna. Jag ber då herrarna att verkligen se på hur det är med principerna i dessa båda fall, bankoutskottets utlåtande nr 46, punkt 11 och den nu förevarande punkten. Herrarna se, att fallen äro absolut analoga. Men i det ena fallet har utskottet tillstyrkt, i det andra avstyrkt. Jag tycker för min del, att det skulle vara ganska egendomligt om riksdagen i två sådana analoga fall skulle fatta olika beslut. Hava vi kunnat bifalla framställningen under punkt 11 i utlåtandet nr 46, böra vi också vid den nu förevarande punkten bifalla den avgivna reservationen, vilken innebär bifall till motionen i vad gäller beloppet för änkorna; av principiella skäl är beloppet för barnen nedsatt till 75 kronor att utgå till och med det år, varunder barnet fyller 18 år.

Jag ber, herr talman, att på grund av vad jag anfört få yrka bifall till reservationen i denna punkt.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet avslog kammaren utskottets hemställan samt biföll i stället den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Slutligen förelåg till avgörande bankoutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om höjning av misräkningspenningarna åt bankens kassörer.

*Ang. höjning
av misräk-
ningspen-
ningar åt
riksbankens
kassörer.*

I anledning av en utav fullmäktige i riksbanken hos bankout-
Andra kammarens protokoll 1919. Nr 50.

Ang. höjning
av misräk-
ningspen-
ningar åt
riksbankens
kassörer.
(Forts.)

skottet gjord framställning i ämnet hemställde utskottet, att riksdagen, med bifall till vad fullmäktige föreslagit, måtte besluta,

1:o) att misräkningspenningarna åt de tjänstemän i andra tjänstegraden vid riksbankens huvudkontor samt kontoren i Göteborg och Malmö, vilka förordnades att utföra kassörsgöromål, skulle höjas till 2,000 kronor för en var;

2:o) att misräkningspenningarna till kassörerna vid de mindre avdelningskontoren skulle höjas till 1,000 kronor för en var; samt

3:o) att dessa nya bestämmelser finge tillämpas från och med den 1 januari 1919.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Kristensson, Edbom* och *Bäcklund*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter yttrade:

Herr *E d b o m*: Herr talman, mina herrar! Denna fråga har framkommit på grund av en framställning från kassörerna vid riksbanken om en höjning av deras misräkningspenningar. Saken kan för många anses som enbart en penningfråga, men den är på samma gång en principfråga. Det gäller nämligen, om riksdagen skall vidbliva den ordning och den reda, man nu lyckats få in i fråga om lönestaten för riksbanken.

När denna fråga behandlades i utskottet, framfördes två skäl för den gjorda framställningen, men jag anser, att dessa skäl fullständigt slå ihjäl varandra. Man har då försökt framhålla, att denna höjning av misräkningspenningarna ej skulle utgöra någon löneförhöjning utan endast en högre assurans för de risker dessa kassörer ha, men i samma andedrag har man också framhållit, att om man ökar dessa till kassörerna utgående misräkningspenningar, så skulle deras löner höjas och dessa kassörer kunna bli kvar i denna lönegrad samt icke behöva söka sig upp i högre lönegrad. Man har nämligen funnit, att när dessa kassörer länge varit sysselsatta med kassörsgöromål, det vore önskligt att få bibehålla dem vid denna tjänst. Då det här alltså gäller att genomföra en löneförhöjning just genom att höja misräkningspengarna, vill jag på det bestämdaste varna kammaren för att gå med därpå, då icke verket i dess helhet regleras. Man bör hålla den princip, man fått in beträffande riksbanken med avseende just å löneförhållandena.

Det föreligger enligt min mening inga som helst ömmande omständigheter, ty en riksbankskassör har i lön 4,800 kronor och dessutom två ålderstillägg om vardera 500 kronor samt i misräkningspenningar 1,000 kronor. I dag hava vi också fattat ett beslut om en provisorisk löneförbättring för ämbetsverken av statskontorstypen, och jag förmodar, att som konsekvens därav också följer, att riksbankstjänstemännen fordra att få en provisorisk lönereglering. Dessa kassörer skulle i så fall komma i åtnjutande av ytterligare 1,000 kronor genom denna lönereglering, dessutom komma de ju i åtnjutande av krigstidstillägg. De skulle sålunda komma upp till

en inkomst av sammanlagt 10—11 tusen kronor. Det föreligger sålunda enligt min mening ingen som helst anledning att av detta skäl höja misräkningspengarna.

Anlägger man den först anförda synpunkten, nämligen att detta skulle vara en högre assurans för den risk dessa kassörer ha vid utväxlingen av pengar, så föreligger icke här några skäl att höja dessa misräkningspengar. Vi hava inom utskottet fått uppgift på, att under de 6 senaste åren vid huvudkontoret bortväxlats i större poster omkring 32,000 kronor. Om man emellertid tänker sig, att en del mindre belopp bortväxlats och genast ersatts och sålunda icke kommit att synas, så skulle man kunna runda upp summan till 40,000 kronor. Vid riksbankens huvudkontor äro anställda 10 kassörer, av vilka var och en har 1,000 kronor i misräkningspengar. Staten har således under de 6 åren utgivit i misräkningspengar omkring 60,000 kronor, sålunda betydligt mer än vad som bortväxlats. Det föreligger alltså även från den synpunkten ingen som helst anledning att höja dessa misräkningspengar. När några större belopp bortväxlats, har riksdagen sedermera ändå fått träda hjälpende emellan. Vi hava som bekant ett par gånger varit med om att täcka förluster, som dessa kassörer gjort.

Under sådana förhållanden anser jag, att dessa misräkningspengar böra få bli vid sina nuvarande belopp, och jag får därför, herr talman, yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Jonsson i Gumboda: Herr talman! Det bör väl ändå vara en obestriddig sak, att när här ifrågavarande tjänstemäns arbete så avsevärt ökats såsom fallet är, misräkningspengarna också böra ökas, anpassas efter denna ökning.

Såsom framgår av det meddelande, som från bankofullmäktige lämnats, utvisade kassarörelsen vid riksbankens kontor 1914 något över 14 miljarder kronor, men hade sedan stigit så oerhört, att den 1918 var uppe i 41 miljarder kronor. Om nu kassörerna behövt en viss summa i misräkningspengar för handhavandet av ett sådant belopp som 14 miljarder kronor, så borde väl ovillkorligen misräkningspengarna sättas högre när kassörsgöromålen kommit att omfatta ett så oerhört stort belopp.

Ett skäl till att jag röstat för denna höjning av misräkningspengarna är, att jag ansett den princip, riksdagen börjat slå in på, nämligen att ersätta de förluster kassörerna göra, icke vara fullt riktigt. Jag anser, att riksdagen ej med bestämdhet kan avgöra, huruvida dessa förluster äro verkliga eller simulerade. Jag anser, att genom detta insläende på principen att kassörerna skola ersättas de lidna förlusterna, kassörernas arbete slappas och deras iakttagelseförmåga och försiktighet icke blir sådan, som den bör vara, i varje fall icke sådan som den är, när vederbörande själv måste ersätta förlusten. Det är huvudsakligen av denna anledning jag anser, att ut-

*Ang. höjning
av misräk-
ningspen-
ningar åt
riksbankens
kassörer.
(Forts.)*

Ang. höjning
av misräk-
ningspen-
ningar åt
riksbankens
kassörer.
(Forts.)

skottets utlåtande är fullt berättigat. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindvall: Herr talman! Från riksbankstjänstemännens förening har ingått en skrivelse till bankofullmäktige med anhållan om att få misräkningspenningarna något höjda.

Misräkningspenningarna utgå för närvarande vid huvudkontoret samt vid avdelningskontoren i Göteborg och Malmö med 1,000 kronor, i 12 avdelningskontor med 700 kronor och i 11 med 500 kronor. Nu hemställa tjänstemännen om höjning av dessa misräkningspenningar, för huvudkontoret samt kontoren i Göteborg och Malmö med 1,000 kronor till 2,000 kronor och för de övriga kontoren upp till 1,000 kronor. Denna framställning remitterades till bankoutskottet, och utskottet har tillstyrkt densamma. Detta har utskottet gjort på den grund att rörelsen, penningomsättningen i mycket hög grad stigit, sedan 1914 till 3—4 gånger beloppet för det året, och risken för förlust vid behandlingen av de stora penningessummorna givetvis i mycket hög grad ökats. Därför har utskottet tänkt sig, att, om dessa felräkningspenningar höjdes såsom här begärts, man icke vidare skulle behöva understödja vid handhavandet av kassarörelsen möjligen uppstående förluster.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Borggren: Herr talman! Jag kunde nöja mig med att instämma med den senaste ärade talaren, vilken yrkat bifall till utskottets förslag, men jag vill dock tillfoga några ord.

Om herrarna se på första sidan i bankoutskottets utlåtande, så se vi, vilka stora summor, som utgå varje år, och vilka under senare åren betydligt ökats. Man finner av utlåandet, huru riksdagen vid flera tillfällen fått träda hjälpande emellan vid sådana tillfällen, som då för kassörerna stora förluster uppstått. Därför är det icke mer än rätt och skäligt, då man ser på dessa stora siffror och huru de ökat sig, att man också höjer misräkningspenningarna vid utväxlingen i riksbanken.

Man kan naturligtvis icke heller betrakta misräkningspenningarna som någon sorts lön, utan lönen är en sak för sig, och misräkningspenningar likaså. De användes till det ändamål de skola användas till, och därför anser jag för min del sådana skäl föreligga, att riksdagen bör gå med på vad fullmäktige hemställt, och höja misräkningspenningarna för kassörerna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Branting: Herr talman! Jag skall i likhet med den siste ärade talaren be att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag tror, såsom redan blivit återopat, att den betydligt ökade omsättningen och det väsentligt ökade arbetet i riksbanken motiverar en höjning av detta belopp. Det är ingen ny princip, som man slår in på med denna ökning av felräkningspenningarna. De ha ju redan förut funnits, och det är ju endast så, att det belopp, som ställts till kas-

sörernas förfogande, bör stå en smula mera i proportion till de ökade möjligheterna att räkna fel. När så är fallet, och när framställningar hava gjorts från dem, som ha med detta arbete att göra och dessa framställningar prövats av bankofullmäktige och sedan tillstyrkts av de flesta ledamöterna i utskottet, så tror jag man har anledning att anse denna lilla fråga tillräckligt förberedd. Det är möjligt, att man i utskottet vid försvaret för denna begäran gjort sig skyldig till det felet att man velat bevisa litet för mycket, det lät så på herr Edboms anförande. Men det får väl icke förleda kammaren att frånga en ståndpunkt, som den annars skulle intagit. Jag tror icke, att man med rätt kan påstå att det här gäller en ökning av lönen, utan här är det endast fråga om en större risk, som uppkommit genom den ökade omfattningen av arbetet, och mot den risken behöves en sådan ökning av riskpremierna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå, blev berörda hemställan av kammaren bifallen.

§ 19.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 20 i denna månad ämnade besvara herr Hagmans i Stockholm interpellation angående användningen av den apoteken tillkommande extra expeditiönsavgiften för recept, varå läkemedel utanordnas.

§ 20.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från andra lagutskottet:

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande ändring i 2 kap. 3 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 juni 1918 med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring m. m.;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 kap. 11 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;

nr 199, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hälsovårdsstadga m. m. dels ock två i anledning därav väckta motioner;

*Ang. höjning
av missträkningspenningar åt
riksbankens
kassörer.
(Forts.)*

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till epidemilag ävensom tre i ämnet väckta motioner; samt

från riksdagens kansli:

nr 201, angående val av en deputerad att jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen med Konungen överlägga.

§ 21.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statsdepartementen; och

nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ordning och villkor för ändring i kommunal och eklesiastik indelning m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 1, 8, 11, 21, 23 och 35 i förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd, dels ock en i anledning av förstnämnda proposition inom riksdagen väckt motion;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskild tjänstårsberäkning i fråga om tillfällig löneförbättring för vissa underofficerare av 2:a graden vid kustartilleriet;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt öververkmästaren J. F. Engblom;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts under riksstatsens för år 1920 fjärde huvudtitel gjorda framställning angående fullföljande av arbetena å kasernetablissemang för femton infanterieregementen;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av ny avlöningsstat för läkar- och kontorspersonalen vid statens hospital och asyler m. m.;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av dyrtidstillägg under år 1919 åt vissa extra provinsialläkare;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för utförande av vissa undersökningsarbeten å Malmöhus slott;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst undantag från det i åtskilliga fall stadgade förbud att med civil befattning förena annan tjänst å rikets stat;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggsanslag till fullbordande av arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m.;

nr 138, i anledning av väckta motioner om inköp för statens räkning av Höganäs—Mölle järnväg;

nr 139, i anledning av väckt motion om extra krigstidstillägg för år 1918 åt å allmänna indragningsstaten uppförda kronofogdar;

nr 140, i anledning av väckt motion om krigstidstillägg och extra krigstidstillägg för år 1918 åt f. d. läraren vid pedagogien i Falkenberg Gustaf Hedén och f. d. läroverksadjunkten Adolf Henrik Hallberg;

nr 141, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor; och

nr 142, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid folkhögskolor m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående ändrade grunder för beskattning av kooperativa föreningar; och

nr 43, i anledning av väckt motion angående ändring i visst hänseende av de vid förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen m. m.;

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 52, rörande lönereglering för befattningshavare, tillhörande vaktpersonalen hos riksdagens verk och myndigheter;

nr 53, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående vissa ändringar i avlöningsstaten för riksgäldskontoret m. m.;

nr 54, angående avlöningsförbättring för de kvinnliga biträdena vid riksdagens verk och myndigheter;

nr 55, i anledning av väckt motion om ändring i fastställda grunder för resekostnadsersättning till riksdagens ledamöter för resa till och från riksdagen; och

nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande nr 48 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personlig tjänst hos skolöverstyrelsen för extra biträdet C. H. Nilsson; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 9, i anledning av herr Normans m. fl. motion, nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 355, angående anslag till lantmåteriväsendet m. m.; och

nr 10, i anledning av herr Roséns inom första kammaren väckta motion nr 128 om åvägabringande av utredning beträffande åtgärder för skapande av förbättrade kommunikationer med Tärna socken och Vilhelmina sockens fjällbygd.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Lithander</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 18 maj,
» <i>Henrikson</i>	» 5 » » » 19 »
» <i>Olsson i Broberg</i>	» 2 » » » 19 »
» <i>Hammarskjöld</i>	» 2 » » » 19 »
» <i>Sjölander</i>	» 4 » » » 21 »
» <i>Magnusson i Skövde</i>	» 5 » » » 23 » och
« <i>Ericson i Funäsdalen</i>	» 12 » » » 19 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,14 på natten.

In fidem
Per Cronvall.